Vagyunk, akik voltunk, leszünk, akik vagyunk. **Megjelenik: március, június, szeptember, december hónapokban.**

Átalvető

119

2021. szeptember **Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja.**

A TARTALOMBÓL

Dr. Szekeres Sándor:
Az EKOSZ monori székelykapujának avatásáról..... 2
B. Osvát Ágnes:
Régi köntösök, felújított fazonokban.. 11
Mikes Kata levele Amerikából..... 12
Király Béla:
Háromszéki szíves kalauz..... 14
Gidró Attila:
Kis csíkországi falutörténelem..... 17
Lőrincz József:
Tamási Áron ébresztése..... 30
Dr. Diószegi György Antal:
A székely lovasíjász határvédelem egyetemes jelentősége 896-tól 1456-ig 44
Tamás Sándor:
Úz völgye..... 48
B. Osvát Ágnes:
Irodalom rovat..... 55

Államalapító királyunk, I. István szobra a Halászbástyán Budapesten

Reviczky Gyula

SZENT-ISTVÁN NAPJÁN

Hatalmas, bölcs, előrelátó
Jézus tanát megismerő;
Néped' pogányságból kiváltó,
Te jóság, bölcseség, erő!...
Kinél dicsőbbet és nagyobbat
Nem szülnek hosszu századok:
Első királya magyaroknak,
Áldassék áldott jobb karod!

Hazámnak szentje, nagy királya!
Tisztelni meg nem szűn' e nép.
Kezében a kereszttel állta
Meg ezer éven át helyét.
Török félhold, tatár s a német
Hiába vívták ekkorig:
A vésszel mindig szembe nézett,
Mohácstól le Világosig.

Az EKOSZ monori székelykapujának avatásáról

Az EKOSZ monori székelykapujának avatásáról

2021. június 4-én a Nemzeti Összetartozás Napján állították és avatták fel Monoron a Gera-kertben az EKOSZ kapuját. Az EKOSZ elnöke 10 egyesület és a monori közönség előtt tartott beszédet, melyet lennebb részletesebben meg lehet ismerni. A köszöntő után a Monori Strázsa Néptánc együttes kalotaszegi táncokkal örvendeztette meg a közönséget, Erdély László és zenekara közreműködésével. Ezt követően Pogácsás Tibor, a Belügyminisztérium államtitkára üdvözölte az eseményt, majd Fábián Zoltán marosvásárhelyi székely gitárosénekest hallhattuk. A kaput és közönségét Vladár István, a Monor-Kistemplomi református egyházközség lelkésze áldotta meg. A székelykapu avatását követően koszorúkat helyeztek el a Trianoni emlékműnél.

Az EKOSZ elnök beszéde a székelykapu avatásán:

„Tisztelt Monoriak! Tisztelt EKOSZ Tagok! Tisztelt Pogácsás Tibor Államtitkár Úr! Tisztelt Darázsi Kálmán Polgármester Úr!

Óriási az örömöm, hogy a monori Gera-kertben felállítottuk az Erdélyi Körök Országos Szövetsége és a Monor Város Önkormányzatának közös székelykapuját.

A feleségem ötlete volt, hogy mivel az EKOSZ szervezetei közül már Mezőberényben, Sopronban és Nagyatádon is avattunk korábban ilyen kapukat, ideje, hogy szervezetünk központját, Monort is díszítse egy szép nagy székelykapu. Az Erdélyi Magyarok Tolna Me-gyei Egyesülete szervezésében Pakson is készül egy kapu még ebben az évben.

A Nagyatádi Erdélyi Kör 2020. szeptember 18-20. között ünnepelte megalakulásának 20. évfordulóját, mely alkalommal megcsodálhattuk az egyesület alapítójának, az újvidéki születésű Orbán Miklósnak gyönyörű székelykapuját. A székelykapu történetéről nem akarok túl sokat beszélni, hiszen a Somogy megyei Molnár V. József pl. ezt sokkal alaposabban tudja ismertetni, írásait érdemes elolvasni vagy a neten meghallgatni.

A Nagyatádtól Monorig vezető úton már ki is találtuk a feleségemmel, hogy hol lehetne felállítani a kaput. A Polgármesterrel és Monor Város Önkormányzatának egyetértésével a Gera-kertre esett a választás, ugyanis ezen a helyen 1935-ben közös adakozásából emlékművet emeltek a gyalázatos Trianoni békeszerződés vagy inkább békedik,tátum miatt. Hangsúlyozni szeretném, hogy hazánk hadseregét 1918-ban nem győzték le, mert igaz, hogy apai nagyapám akkor már orosz fogságban volt, de anyai nagyapám nem fogolyként, hanem magyar katonaként volt Udinéban a fronton, ugyanis a magyar hadsereg egészen a Pó folyóig elfoglalta Olaszországot. A Padova közelében 1918. november 3-án megkötött fegyverszünet értelmében az akkori Magyarország határait garantálták.

Székelykapu avatás Monoron
Pogácsás Tibor, Darázsi Kálmán, Szekeres Sándor

Koszorúzás

Szerkesztőbizottság:
Király Béla főszerkesztő,
B. Osvát Ágnes, szerkesztő (irodalom-rovat, fedőlapok, ábrák), Juhos-Kiss János, szerkesztő
Kiadja az EKOSZ elnöksége, a kiadásért felel az EKOSZ elnöke:
Dr. Szekeres Sándor, 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49. szám;
Tel: 06-20-503-0538 • E-mail: szlukacssandor@gmail.com
Alapító főszerkesztő: Orbán László
Levelezési cím: Király Béla, 1046 Budapest, Lázár Vilmos u. 7.;
Tel.: 06-30-3139166 • E-mail: kiraly.bela@freemail.hu
Nyomdai előkészítés: Rebel Grafika Kft. Monor • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

A mai napig ezekről a dolgokról nem szeretnek beszélni a médiában vagy a tankönyvekben, hallgatnak arról, hogy a 15 veretlen magyar hadosztály meg tudta volna védeni a magyar hazát. Az igaz, hogy a háborús felek belefáradtak a világháborúba, de a magyar hadsereg felbomlasztásának fő oka a hazaáruló Károlyi Mihály-féle baloldali és a még rosszabb Kun Béla-féle kommunista eszmék terjesztése volt. Az 1920. június 4-én aláírt békediktátummal hazánkat 8 felé darabolták, melyben az Erdélynek nevezett terület lett a legnagyobb. Ettől az időponttól kezdve – különböző időszakonként - közel egymillió magyar ember menekült vagy telepedett át a maradék Magyarországra. Minden erdélyi magyar büszkén tekint a székely Hunyadi Jánosra, aki 1456-ban megvédte Nándorfehérvárt, Magyarország egyik fontos védőbástyáját. Ezzel nemcsak az országot, hanem a keresztény Európát is megvédte a muzulmán törökökkel szemben, erre emlékeztet a déli harangszó. Érdemes beleolvasni Aranka György 1811-ben, Kolozsvárott kiadott művébe, de aki nem jutna hozzá, elolvashatja Dr. Diószegi György ide vonatkozó cikkét az Átalvető folyóirat ez év júniusi számában.

A II. világháború után ismét Romániához került Erdély, ahol a magyarellenes, kommunista diktatúra miatt több százezer magyar menekült Magyarországra, főleg 1988-tól kezdve.

Így jöttek létre Magyarországon az erdélyi magyar emberek által létrehozott egyesületek. Elsők között alakult meg a Szegedi Erdélyi Kör a csíkborzsovai Szakács Attila vezetésével, aki 1989 novemberében telepedett át Magyarországra. Korábban 1961-ben letartóztatták, majd a katonai törvényszék 3 év börtönre ítélte az 1956-os forradalom melletti kiállása és a Bolyai Egyetem megszüntetése elleni tiltakozása miatt.

Később egyre több erdélyi magyar tömörült egyesületekbe, így aztán 1991-ben létrejött az Erdélyi Körök Országos Szövetsége (EKOSZ), melynek első elnöke Dr. Búzás Gábor csíki származású főorvos lett. Volt olyan időszak, amikor az EKOSZ-nak 25 egyesülete is volt, de mostanára csak 14 maradt. Ezek az alábbiak: Szegedi „Ötágú Síp" Egyesület, a szegedi Mihalik Kálmán Alapítvány, a Mezőberényi Erdélyi Kör, a Monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör, a Salgótarjáni Erdélyi Kör, a recski Bolyai Farkas Erdélyi Barátok Köre, a gödöllői Erdélyi Vándor Székelyek Köre, a Budapesti Székely Kör, az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesülete (EMTE), a Siófok és Környéke Erdélyi Baráti Kör, a Nagyatádi Erdélyi Kör, az Erdélyiek Nagykanizsai Egyesülete, a Győri Erdélyi Kör és a Soproni Erdélyi Kör. Az EMTE 1991 óta kiadja az Átalvető negyedéves folyóiratot, mely 1996 óta úgy jelenik meg, mint az EKOSZ és az EMTE lapja. Az Átalvető annak a brassói Orbán Lászlónak az ötlete volt még 1991-ben, akit a szekuritáté 1956-os tevé-

Tartalomjegyzék

Dr. Szekeres Sándor:
Az EKOSZ monori székelykapujának avatásáról..... 2
B. Osvát Ágnes:
Mit jelent a magyaroknak augusztus 20?..... 4
A Szellemi Honvédő díj átnyújtása..... 5
Miniszteri kitüntetés..... 9
Oklevelet, díjat adtunk át Székelyföldön..... 10
B. Osvát Ágnes: Gondolat (vers)..... 10
B. Osvát Ágnes:
Régi köntösök, felújított fazonokban..... 11
Mikes Kata levele Amerikából..... 12
Király Béla: Háromszéki szíves kalauz..... 14
Péter Beáta: Zarándoklat az összetartozásért..... 16
Gidró Attila: Kis csíkországi falutörténelem..... 17
Borcsa János: Király Béla szellemi portréjához 21
B. Osvát Ágnes: A MEGFIGYELŐ,
avagy Mi történt Helena Morgensternnel c. dokumentumregény bevezetője..... 22
Szente B. Levente A régiek, mi és Petőfi (vers) 24
Szente B. Levente A fal (vers)..... 24
Spaller Árpád: Száz éves a Székely himnusz 1921-2021 (II. rész)..... 25
Lőrincz József: Tamási Áron ébresztése..... 30
Spaller Árpád: Erdélyi értesítő..... 34
Prof. dr. Tőkés Béla: Az Alkímia, mai szemmel 37
Nagy Zoltán: Erdély természeti kincsei..... 40
Balázsi Dénes:
360 évvel ezelőtt lángoló üszköt dobott a Sátán Csík országra Tatárbetörés Csíkba 1661-ben..... 42
Dr. Diószegi György Antal:
A székely lovasíjász határvédelem egyetemes jelentősége 896-tól 1456-ig..... 44
Friedrich Klára:
Egy olasz tudós „esete" a gyergyószárhegyi botra rótt naptárral..... 46
Tamás Sándor: Úz völgye..... 48
B. Osvát Ágnes: Az eszmék reinkarnálódásáról 51
Bertha Zoltán:
Tokaji írótábori tűnődések a megmaradásunkról 53
Anekdoták..... 54
Támogatók..... 54
B. Osvát Ágnes: A helikon-i szellem - nem túlságosan ismert - furcsaságairól..... 55
B. Osvát Ágnes:
Hétközapi történeteim sorozatból..... 58
Győry Dezső: Freskó (vers)..... 61
Győry Dezső: Hazátlanok a vonaton (vers)..... 61
Győry Dezső: Küldetett nép vagyunk mi (vers) 61
Benedek Elek: Maros és Olt..... 62
Hétvári Andrea: Iskolatáska..... 63

kenysége miatt súlyosan bántalmazott - elveszítette egyik veséjét - és 8 év börtönt kapott.

E kis történelmi bevezető után elmondom, hogy Darázsi Kálmán polgármester úrnak tetszett a székelykapu állítás ötlete és örült, amikor elmondtam neki, hogy vállalom a Nemzetpolitikai Államtitkárság felé a pályázat megírását és lebonyolítását. Monor Város Képviselőtestülete 2020. október 15-én már el is fogadta a tervet. A BGA 2 millió Ft-ot szavazott meg a vállalkozásra. 1,5 millió Ft illeti Pap Jenő nyikómalomfalvi fafaragót, aki beszerzi a tölgyfát, elkészíti a kaput, majd Monorra szállítja és a helyszínen felállítja. A tápiósági Laczkó Team Kft. pedig 500.000 Ft-ot kap az alap kiásásáért, a tereprendezésért és a kapu alapjának betonozásáért. Az avatásig mindkettő ki lett fizetve.

Szívből köszönöm a magyar kormány Nemzetpolitikai Államtitkárságának - személyesen Potápi Árpád János államtitkár úrnak - a támogatását és segítségét, melynek köszönhetően Monor Városában is állhat ez a gyönyörű székelykapu. Az elmúlt több mint 10 évben a magyar kormány annyi sok szép és maradandót valósított meg, hogy azt fel sem lehet sorolni.

Köszönöm Pogácsás Tibor Államtitkár úr támogatását! Az EKOSZ mindent meg fog tenni, hogy a 2022-es országgyűlési választásokon a Fidesz-KDNP alakíthasson ismételten kormányt.

Ma, a Nemzeti Összetartozás Napján e gyönyörű székelykapu mellett, az EKOSZ és a történelmi zászlók közelében szívből remélem, hogy a magyar nemzet még sok évszázadon keresztül meg fog maradni.

Végezetül beszédemet egy Wass Albert idézettel szeretném zárni, ami a monori székelykapun is olvasható: „Őseidnek szent hitéhez, nemzetednek gyökeréhez, testvér, ne légy hűtlen soha!”

Dr. Szekeres Sándor, az EKOSZ elnöke

FŐSZERKESZTŐI KÖZLEMÉNY

Tisztelt Olvasóink!

Noha az OLVASÓI LEVELEZÉS rovat jó ötlet volt, a Kiadó javaslatára beszüntetjük, mivel sajnos személyeskedésre is felhasználható. Ezt az ÁTALVETŐ szellemiségéhez méltatlannak tartom.

Mit jelent a magyaroknak augusztus 20?

Mottó: „Az egész civilizált világ adósa Magyarországnak az ő múltjáért. Amidőn Amerika még Európa méhében leledzett, Magyarország gátolta meg a barbárok terjeszkedését, Magyarország őrizte a civilizált világ biztonságát. Nincs fényesebb történelem mint a magyar nemzeté.” (Ezt Th. Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke mondta 1910-ben, Magyarországon)

1083-ban, államalapító királyunk szentté avatási eljárása során, Nagyboldogasszony utáni első vasárnapon, augusztus 20-án nyitották meg István király sírját. A magyar egyház ezt a napot iktatta kalendáriumba István névünnepeként.

Az ünnepeknek is megvan az életük. Az évszázadok folyamán változnak a hozzájuk kötődő tartalmak, hangsúlyok. Augusztus 20-a esetében az ünnep állami és egyházi jellegének egyensúlya is folyamatosan változott. A török hódoltság idejére Szent István ünnepe elveszítette az Árpád-ház idején oly fontos dinasztikus erejét. XI. Ince pápa pedig 1686-ban a török fölött aratott győzelem emlékére megváltoztatta Szent István ünnepének dátumát. Annak örömére, hogy szeptember 2-án Buda váráról lekerült a félholdas zászló, elrendelte, hogy az egész katolikus világ minden év szeptember 16-án emlékezzék meg Szent István ünnepéről. A következő száz esztendőben sok más egyházi ünneppel együtt Szent István napja is kiszorult az egyházi kalendáriumból. Mária Terézia, hogy a magyar rendek kedvében járjon, 1774-ben országos ünneppé nyilvánította Szent István napját – ismét augusztus 20-án.

Az 1848-49-es szabadságharc leverése után a megtorló Habsburg hatalom 1860-ig nem engedélyezte a magyar nemzeti ünnepeket. A Kiegyezés után viszont a dualista monarchia egyik államának alapító királya kitüntetett helyet kapott. Ferenc József Szent István napját 1891-ben munkaszüneti nappá nyilvánította.

Az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása után újabb jelentéstartalommal bővült ez a nap. A területében és népességében is jelentősen megfogyatkozott Magyarországon Szent István az erős államiság, a magyar királyság, valamint a nemzeti egység jelképe lett.

1899-ben Darányi István földművelésügyi miniszter rendeletbe foglalta a kissé feledésbe merült aratóünnep felújítását. Ezzel szerette volna lecsendesíteni az akkoriban forrongó agrármozgalmakat és helyreállítani az aratók és a földesurak közti jó viszonyt. Azonban kezdetben nem járt túl sok sikerrel, mert ez az ünnep sok településen nem szerepelt a hagyományok között, ezért két évvel később újra kiadta a rendeletet. Ekkor már több város és falu eleget tett a felhívásnak és kisebb nagyobb ünnepségekkel emlékeztek meg az aratásról országszerte. Egyre több

ünnepi mozzanat kapott helyet a rendezvényeken, többek között a kenyéráldás is. 1922 körül már volt, ahol az aratóünnepet a Magyar Kenyér ünnepének nevezték.

A második világháború után újjászerveződő politikai erők többsége számára Szent István ünnepe a feudális maradványokat konzerváló társadalmi szerkezetet és a klerikalizmust jelentette. 1945-ben az országgyűlés megváltoztatta az ünnepnap jelentését, augusztus 20-a ekkor vált az egykori aratóünnepeket, aratóbálokat idéző új kenyér ünnepévé. Az aratást befejező ünnepségek egy 1901-es „szociális hangvételű" miniszteri felhívásnak köszönhetően terjedtek el, elsősorban azokon a nagybirtokokon, ahol nagyszámú cselédséget foglalkoztattak.

1945-ben még nem törölték Szent István ünnepét a kalendáriumból. Erre 1947-ben került sor, amikor a kommunista párt nyílt támadásba lendült. Úgy gondolták, ha május elsején ünnepelnek a munkások, ünnepelhessenek augusztus huszadikán a földmunkások is. Így augusztus 20-án az új kenyérre és az aratásra helyeződött a hangsúly.

Néhány év múlva megint változott az ünnep tartalma. 1949-től 40 éven keresztül augusztus huszadikán a Magyar Népköztársaság Alkotmányát ünnepeltük, természetesen az elmaradhatatlan nemzeti színű szalaggal átkötött kenyérrel.

A rendszerváltozással ismét felelevenedtek a régi tradíciók, 1989 óta ennek megfelelően rendezik meg a Szent Jobb-körmenetet. Szent István ünnepének igazi rehabilitációja 1991-ben történt meg. Az első szabad választáson létrejött országgyűlés 1991. március 5-i döntése alapján augusztus 20-át, Szent István napját végre a Magyar Köztársaság hivatalos állami ünnepének nyilvánította.

A hagyomány szerint az aratás után Szent István-napra sütötték az új búzából készült első kenyeret. Mivel új

búzából sütni először augusztusban lehetett, ezért a hónapot az új kenyér havának is nevezik. Ezen a napon országszerte aratóünnepeket tartottak, ahol az aratás befejeztével az aratók búzakalászból és mezei virágokból aratókoszorút vagy búzababát kötöttek, amit ünnepélyes menetben a földesúr, tiszttartó vagy a gazda elé vitték. A mulatságon ettek, ittak és általában tánccal zárult este az ünneplés. Ez az aratószokás sok helyen még a mai napig is él, így ha valaki szeretné közelebbről is megismerni a hagyományt, akkor augusztus 20-án látogasson el Kistelekibe. Az ott rendezett Búcsú és Aratóünnep keretén belül Új Kenyér szentelést, Szentmisét és díszes aratókoszorús felvonulást is tartanak.

Napjainkban augusztus 20-a ötvözi Szent István kultuszát, az államalapítás emlékét, az aratás befejezésével az új kenyér ünneplését, a tisztavatást, valamint a tűzijátékot is. Hittel és reménnyel bizakodunk abban, hogy ez már így is marad ezután, amíg csak magyar emberek élnek ezen a tájon.

B. Osvát Ágnes

A Szellemi Honvédő díj átnyújtása

A CÖF-CÖKA rendezésében 2021. június 11-én az Uránia filmszínházban országos szervezetünket kitüntették. Az EKOSZ-on kívül átnyújtották a **2020-as szellemi honvédő díjakat** az alábbi személyeknek: Márfi Gyula, nyugalmazott veszprémi érsek, Balog Zoltán református püspök, illetve posztumusz Bencze Izabella jogász számára. A felemelő, szívet melengető eseményről érdemes elolvasni Dr. Varga Judit igazságügyi miniszter, Dr. Csizmadia László, illetve Heizler Norbert szavait.

Dr. Varga Judit igazságügyi miniszter beszéde
a CÖF-CÖKA június 11-én ülésén
az Uránia filmszínházban

Tisztelt Elnök Úr! Kedves Díjazottak! Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Jó újra élőben találkozni. Jó újra egymás szemébe nézni. Jó újra örülni rég nem látott ismerősöknek. Az újranyitás következtében felpezsdült az élet, ismét sorra kerülnek azok az alkalmak, amiket a világjárvány miatt halasztanunk kellett és már meg sem lepődünk azon, hogy a 2020. év díjazottjait 2021-ben köszöntjük. Hálásan köszönöm a Civil Összefogás Fórumnak és Civil Összefogás Közhasznú Alapítványnak a megtisztelő felkérést, és azt az elkötelezett munkát, mellyel évek óta közösséget épít és értéket termet.

Soha nem volt nagyobb szükség a szellemi honvédelemre, mint napjainkban. Európa válságos időszakát éli: nemcsak a pandémia okozta nehézségekkel kell megküzdenie, hanem a migráció okozta krízissel is. Megszokott hír már, hogy Brüsszelben keresztény templomokat foglalnak el, Párizsban tüzet nyitnak a rendőrökre, Malmőben autókat gyújtanak fel. Mindeközben valódi megoldások helyett genderőrület tarolja le a demokráciákat: gendersemleges mosdókat, megszólításokat, gendersemleges nevelést követelve. A brüsszeli bürokrácia önmagából kifordulva hadakozik az európai kultúra védelmezőivel.

Dr. Varga Judit
CÖF-Szellemi díjkiosztó - 2021. 06. 11.

Joggal érezhetjük úgy, hogy a józan ész hangja süket fülekre talál. A globalizmus és a multikulturalizmus olyan olvasztótégelyt hozott létre, mely leginkább arra emlékeztet minket, mintha Aliz Csodaországába tévedtünk volna, ahol a társadalmi együttélés szabályai felborulnak, és az igaz a hamis, a hamis pedig az igaz. Tükörországban a fogalmak felpuhulnak, minden relatívvá válik, amitől általános bizonytalanság uralkodik. A liberális demokráciák Tükörországában úgy tűnhet, mintha az állam a szabadság, egyenlőség, testvériség zászlaja alatt a polgáraikat szolgálná, de tudjuk, hogy Tükörországban a látszat csal. A szabadság, egyenlőség, testvériség tetszetős hívószavak, azonban a valóságban ez a trichotómia már többször is bizonyította, hogy rend és szabályok nélkül káoszhoz vezet. A szabadság és a rend nem ellentétes fogalmak, hanem ugyanannak az éremnek a két oldala: szabadság ugyanis nem létezhet társadalmi rend nélkül.

Tükörországban az számít forradalmárnak, aki a hagyományos értékrend mellett teszi a le a voksát. Roger Scruton szerint „a konzervativizmus nem más, mint a megteremtett értékek megőrzése, annak az alapnak a megóvása, melyre építeni lehet.” Amikor megkérdőjeleződik a nő és a férfi személye, a család fontossága és létjogosultsága, joggal érezhetjük úgy, hogy az a biztos alap van fenyegetve, amelyre az életünket építhetnénk. Ezért volt fontos a Kormány számára egyértelművé tenni és Alaptörvénybe foglalni a család fogalmát, hogy az anya nő, az apa férfi. A Kormány részéről ez szellemi honvédelem volt, annak érdekében, hogy kijelöljük azt a szilárd bázist, aminek a tartalma nem lehet ideológiai vita alapja.

Tükörországban a nemzet nem érték. Pedig kozmopolitának lenni csak úgy lehetséges, ha előbb megismerjük és megértjük a nemzeteket. Kodály Zoltán ezt úgy fogalmazta meg, hogy aki nem tartozott soha valamely nemzethez, az nem tartozhat soha az emberiséghez. Az csak mint afféle emberkivonat, ember-séma hányódik a világban. […] Aki egy nemzetet megértett, csak az érthet meg egy mást, s aki egyet sem, hogy akarna százat?

Tükörországban a társadalom fragmentizálódott egyének online kapcsolódása, a hazaszeretet szélsőséget jelent, a hit és hagyomány hiányzik a szótárakból, a felelősség és a szabályok diktatórikus eszközök bélyegét kapják.

Mi, magyarok az elmúlt évtized során többször bebizonyítottuk, hogy a józan észt és a normalitást választjuk. Azonban nem élhetünk bezárva a saját világunkba, ezért a tájékozódáshoz mind társadalmi, mind egyéni szinten jól tájolt iránytűkre van szükségünk. A CÖF-CÖKA és az által 2015-ben kezdeményezett Szellemi Honvédő-díj ezt a józan normalitást támogatja. A Szellemi Honvédő-díjat azoknak a polgároknak és arra érdemes egyesületeknek vagy alapítványoknak ítélik oda, akik nemzetünk egységét szolgálják és akiknek nemcsak munkája, hanem élethivatása a haza sorsával való foglalkozás.

A 2020. év díjazottjainak egész életműve egy testamentum a konzervatív értékrend, a hazaszeretet és a hazaszolgálat mellett. Bencze Izabella a CÖF alapítójaként soha nem tudott és nem is akart közömbös maradni a magyar közösség ügyei iránt, egész életében fáradhatatlanul küzdött a közjóért, mindig a keresztény értékrend és a haza iránti szeretet motiválta és másokat is erre buzdított. Márfi Gyula és Balog Zoltán állhatatosan ápolják keresztény gyökereinket, életművük példája annak, mit jelent egyszerre keresztségnek és magyarnak lenni. Az Erdélyi Körök Országos Szövetsége a csonka hazába szóródott erdélyi magyarok legnagyobb összefogó szervezete, mely mindig osztozott a nemzeti elkötelezettségű, nemzetben gondolkodó, a nemzetéért felelősséget érző és vállaló emberek sorsával, gondjaival.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, tisztelt Díjazottak!

Wass Albert azt írja: „… van fa, amelyiknek a gyökere nagyon mélyen bent van a földben. Évszázados mélységekre bent. És ember is van ilyen. És sem az ilyen fát, sem az ilyen embert nem bánthatja nagyon a vihar. Csak megtépheti, de kidönteni nem bírja. Mert a gyökere benyúlik a föld szívéig éppen, s a föld hűséges erővel megtartja az ilyen fát s az ilyen embert."

A mi szellemi honvédőink mindannyian ilyen fák a nemzet életében. Köszönjük, hogy hűséges erejükkel támogatják nemzetünk gyarapodását.

Dr. Csizmadia László beszéde:

Tisztelt Miniszter Asszony! Tisztelt Főtisztelendő Érsek Úr! Tisztelt Főtiszteletű Püspök Úr! Kedves Szellemi Honvédő bajtársaim!

Országunk polgárainak, nemzeti kormányunknak soha el nem évülő érdeme, hogy ma este végre, térdre kényszerítve a covid vírust, ünnepség keretében köszönthetjük a 2020-ban kuratóriumunk és az Önök javaslatára kitüntetett szellemi honvédőinket.

A CÖF-CÖKÁ-t 2009-ben alapítottuk. Az azóta eltelt közel 12 év hosszú idő. Az akkori kormány ellenzékeiként fellépő alapítványunk hű maradt eszmeiségéhez. Közösségünk megőrizte identitását, nemzeti konzervatív elköteleződését. Látjuk, hogy a most ellenzékinek beállított pártok merőben másként viselkednek. Bal- és jobboldali hitvallásukat feladták, és Gyurcsány Ferenc vezetésével kialakították a klasszikus ellenzéki felállástól idegen mutációt, és úgymond egypártrendszerbe tömörültek.

Világossá tették a választók előtt, hogy oldalukon vége a pártok pluralizmusának. Eszi, nem eszi, nem kap mást alapon eddigi szavazóik identitását semmibe véve hataloméhségük győzedelmeskedett.

Tekintve, hogy az ország kormányzását azok nyerhetik el, akik az országgyűlési választásokon pártszínekben győzedelmeskednek, nekünk az azonos eszmeiséget, számunkra elfogadható országirányítási gyakorlatot kell támogatnunk. Ilyen egyszerű – azaz ugyanúgy, mint a pártok, a nép akaratából kerülhetünk ellenzéki, vagy éppen kormánypárti közelségbe. Saját eszmeiségünk győzelme függ a jó kormányzást segítő munkánk minőségétől, önkéntesen végzett, közjót szolgáló tevékenységünktől.

A mai nap estje olyan kiváló szellemi honvédőkről szól, akiknek a közösségépítő szerepe és szellemi hatása jelentős a magyar társadalom civilizációjának megőrzésében és további építésében. Nekik is köszönhetjük közösségünk elismertségét, mert személyes példájukat követve együtt juthattunk el eredményeinkhez. Ők is azok, akik lámpásként bevilágították eddigi utunkat.

Alapítványunk a Kárpát-medence magyar közösségeinek szolgálatában nemcsak a társadalmi és gazdaságpolitikai történések szemlélője, hanem alakítója is. Tizenötezer szellemi honvédőnk seregével - a civilek sorskérdéseinek képviselőjeként - hatással lehetünk sokak életkörülményeinek jobbá tételére.

Az elmúlt évben nem tudta a pandémia akarásunkat, tetteinket visszafogni. Alkalmazkodtunk, hiszen tudjuk, hogy nemzetünk szíve akkor is dobog, ha bajtársaink elvesztését kell elszenvednünk. Közel harmincezer polgártársunk távozott közülünk, köztük Bencze Izabella kurátorunk. Mindez megrendítő számunkra, de továbbra is kötelességünk szilárdan állni a vártán.

A nemzet történelme ezekben az órákban is alakul. Születésünk után nagyszüleink és szüleink emlékek sokaságát adják át nekünk. Ez azért fontos, hogy életünk sorskérdéseiben el tudjunk igazodni és jól tudjunk dönteni. Ezt a hagyományt folytatnunk kell. Életünk olyan eseményeiről kell beszámolnunk utódainknak, amelyek személyes élményeinken és közvetlen tapasztalatainkon nyugszanak. Így az 1956-os szabadságharcunkról, a kádári kor jogtiprásairól, a rendszerváltásról. A közelmúltat sem felejthetjük el. Ki kell beszélnünk a vérvörösre festett köztársaság Gyurcsány Ferenc okozta rémtetteit, aki népének nem csak hazudott, „reggel, éjjel, meg este”, de arra is képes volt, hogy 2006. október 23-án békésen ünnepségről távozó polgárok ellen lovasrohamot indítson, gumilövedékekkel oszlasson és viperával náspángoltasson.

Ne feledjük, hogy mindig lehetnek közöttünk, akik nehezen kivívott szabadságunkat beteg egójuk és hataloméhségüktől vezetve idegeneknek kiárusítsák. Üzenjük nekik innen is. Nem hagyjuk! Élni fogunk a rendszerváltás után elmaradt felelősségre vonásokkal. A 2022-es választásokon erkölcsi gyóntatószék elé állítjuk az ellenzéki bőrbe bújt, a múlttal azonosult, rémségeket visszahozni kívánó Gyurcsány Ferenc vezette csaló hazudozókat. Első lépés a CÖF-CÖKA által létrehozott Civil Igazságtételi Bizottság tényfeltáró munkája. Reméljük, hogy ezután a saját népüket eláruló pártpolitikai puccsisták csapatát jogállamiság keretei között a demokratikus országgyűlési választásokon szavazatainkkal végleg lesöpörhetjük a politika színpadáról.

Olyan kormányzásra van szükség, amely képes megvédeni nemzetünk jelenét és jövőjét. Mielőtt polgáraink sorskérdéséről dönt, megkérdezi véleményüket.

Olyanra, amely hosszútávon képes visszaállítani a magyarok becsületét, kiállni érdekeinkért és szem előtt tartja, hogy miért bízta rá népünk a mindennapjait.

Ugyanakkor az elmúlt 11 év, a kormány és a magyar emberek közös, szorgos munkája bizonyítja, hogy jó úton járunk. Ellent kell állnunk az illegális bevándorlást szorgalmazó, nemzetállamok eltüntetését célzó, Brüsszel-

típusú Európai Egyesült Államok létrehozásának. Vissza kell térítenünk az EU-t az eredeti alapítók szándékainak megfelelő közösségi, gazdasági érdekek képviseletéhez. Ez elé nem kerülhetnek pártérdekek. Az Európában élő őshonos népek soha nem fogják megengedni, hogy adóforintjaikból pénzeszsákok hízzanak, és szélsőséges birodalmi vágyak elmebajait hordozók a nyakunkra tapossanak.

Köszönetet mondok mindazoknak, akik adományaikkal a pandémia kezdetekor lehetővé tették magán hozzájárulásukkal, hogy 95 vidéki szociális otthonba 65 tonna immunitást segítő almát, narancsot és citromot juttathattunk el 25 millió forint értékben.

Folytattuk az egészséges táplálkozást segítő országjárásunkat, a célközösségek a diák- és gyermekétkeztetést végzők voltak. CÖF séfünk nemcsak kiváló receptúrákat mutatott be Ízig varázs négy évszakos receptúra könyvünkből, hanem a helyszíneken főzött és kóstoltatott nagy sikerrel.

Mini konzerváló berendezésekkel ajándékoztuk meg a falusi nagycsaládosokat, valamint vállalkozás teremtés céljából civil egyesületeket és kisvállalkozókat. Elnyertük a Nagycsaládosok Országos Egyesületének Aranybölcső díját. Célunk a nemzeti kézműves konzervgyártás magyarországi szervezett megteremtése.

Kérem, ne feledjék: „Nihil de nobis sine nobis” „Semmit rólunk nélkülünk”

Heizler Norbert: ***Az EKOSZ laudációja***

A magyarellenes, kommunista diktatúra miatt több százezer magyar ember menekült Romániából Magyarországra, főleg 1988-tól kezdve.

Így jöttek létre Magyarországon az erdélyi magyar emberek által létrehozott egyesületek. Elsők között alakult meg a Szegedi Erdélyi Kör a csíkborzsovai Szakács Attila vezetésével, aki 1989 novemberében telepedett át Magyarországra. Korábban, 1961-ben letartóztatták, majd a katonai törvényszék 3 év börtönre ítélte az 1956-os forradalom melletti kiállása és a Bolyai Egyetem megszüntetése elleni tiltakozása miatt.

Később számos erdélyi magyar egyesületekbe tömörült és így jött létre 1991-ben az Erdélyi Körök Országos Szövetsége (EKOSZ), melynek első elnöke Dr. Buzás Gábor csíki származású főorvos lett.

Az EKOSZ egyik tagszervezete, az EMTE 1991 óta kiadja az Átalvető negyedéves folyóiratot, mely 1996 óta az EKOSZ és az EMTE közös lapjaként jelenik meg.

Az 1916-ban felgyújtott Gyilkos-tói Szent Kristóf Kápolna újjáépítésében is részt vettek. Az EKOSZ gyergyószentmiklósi Hajdó István római kat. főesperes úrral közösen téglajegyek vásárlásával segített a kápolnát újraépíteni, majd 2001. július 28-án felszentelni.

1998-ban történelmi és jogi érvekkel alátámasztva kérelmet írt az illetékes magyarországi hatóságokhoz, mely alapján napjainkban már a határon túlról származók irataiban az idegen nyelv mellett magyarul is fel kell tüntetni határon túli területeink neveit.

1999-ben a Tiszai árvíz alkalmával a bajba jutott magyar családokon segített azzal, hogy a gyerekeik egy hetet tölthettek Monoron az ott élő erdélyi származású családoknál. A teljes ellátáson kívül ezek a gyerekek a Balatont, Esztergomot és az Országházat is meglátogathatták. Anyagi támogatást nyújtottak a 2005-ös székelyudvarhelyi árvíz károsultjainak is.

Az EKOSZ 2018-ban kiadta az Erdélyi Fejedelemség főszakácsa által 1580-ban írt Szakács Tudományt, mely az első magyarul írt és megmaradt szakácskönyv, azzal a céllal, hogy a Kárpár-medence összes magyar középiskolai és egyetemi könyvtárába eljusson, Magyarországon, Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben és Délvidéken.

Az EKOSZ 2013-ban hozzájárult az egyetlen székely fejedelem első szobrának felállításához. A felsősófalvi szoborállításhoz hozzájárult még az EKOSZ mellett a Bukovinai Székelyek Országos Szövetsége, az Amerikai Magyar Koalíció, Potápi Árpád János Bonyhád polgármestere és számos jóérzésű magyar ember.

Az EKOSZ az első időponttól kezdve támogatja és segíti a Civil Összefogás Fórum - magyar, keresztény és nemzeti érdekeket nyíltan felvállaló - munkáját.

Aktív szereplője volt az első békemenetnek, amikor a külföldi és belföldi magyarellenes erők a magyar kormányt meg akarták buktatni.

Hitet téve a lengyel-magyar barátság mellett, 2013-ban részt vett a CÖF által szervezett krakkói felvonuláson és koszorúzáson, mint ahogy Budapesten is, a lengyel testvéreinkkel közös eseményeken.

Az EKOSZ elnöke, dr. Szekeres Sándor a Civil Akadémia rendezvények lelkes látogatója.

Szekeres Sándor, Csizmadia László, Heizler Norbert
CÖF-Szellemi díjkiosztó - 2021. 06. 11.

Miniszteri kitüntetés

Pedagógusnap alkalmából Kajlik Péter Istvánt, a Mezőberényi Erdélyi Kör elnökét Kásler Miklós miniszter úr kitüntetésben részesítette.

Kajlik Péter István 1958. november 19-én született Marosvásárhelyen. Általános, középiskolai és főiskolai tanulmányait akkori lakóhelyén, Marosvásárhelyen végezte. 1982-ben szerezte meg testnevelő tanári diplomáját. Tanári tevékenységét 1982-ben Marosludason kezdte az 1. Számú Általános Iskola és Sportiskolában, ahol a testnevelés tanítása mellett labdarúgó edzőként is tevékenykedett. Már ekkor elkötelezte magát a folyamatos tanulás mellett, a Marosvásárhelyi Főiskolán edzői, a Bukaresti Egyetemen középfokú edzői végzettséget szerzett.

A Marosludason eltöltött nyolc év után 1990-ben áttelepült Magyarországra, Mezőberénybe, ahol a mai napig testnevelő tanárként és labdarúgó edzőként dolgozik. Nevéhez kötődik az új típusú labdarúgó osztályok megszervezése felmenő rendszerben. A sikerek már ekkor elkezdődtek, hisz az első labdarúgó osztályával 2001-ben a IV. korcsoportban megnyerte a Teremlabdarúgás Diákolimpia Országos Döntőjét.

A Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium Pedagógiai Programjában jelenleg is kiemelt helyen szerepel a testnevelés és a sport. 2013-tól köznevelési típusú sportiskolai osztályok működnek, melyek elindításában az Országos Szakszövetségekkel és a helyi egyesületekkel való együttműködés kialakításában, működtetésében jelentős szerepet vállalt és vállal ma is. 2010 óta vezeti az intézmény testnevelés és sport munkaközösségét. Szakmai hozzáértéssel koordinálja az iskola sportéletét, munkatársaival együttműködve a kor követelményeinek megfelelően, a tanulók adottságai, életkori sajátosságai és igényei alapján a folyamatos megújulás támogatója.

A tantestület meghatározó, munkája iránt elkötelezett egyénisége. Munkájának alapvető jellemzői a hivatástudat és szakmaszeretet. Szakmailag felkészült, tudatosan képezi, fejleszti magát. Kollégáival osztályfőnökként is eredményesen együttműködik az iskola nevelési feladatainak megvalósításában.

Kajlik Péter évtizedek óta szívügyének tekinti a határon túli területekkel, emberekkel való megismerkedést, kapcsolattartást. Osztályaival, csoportjaival a sport- és egyéb kapcsolatainak köszönhetően évente ellátogatnak Erdélybe. Több mint három évtizedes kapcsolatot ápol Marosvásárhely, Székelyudvarhely és Szováta utánpótlás egyesületeivel.

A sportkapcsolatok révén a helyi és országos rendezvények mellett más országok labdarúgóival is találkoztak. Jártak a Felvidéken, Délvidéken, Finnországban, Luxemburgban, Észtországban, Franciaországban, Spanyolországban, Németországban. Nagy hangsúlyt fektet a sport mellett más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak megismertetésére.

Iskolai tevékenységén kívül, de ahhoz kapcsolódva a város társadalmi és sportéletében is aktívan részt vesz. 1992 óta a Mezőberényi Erdélyi Kör elnöke, az 1998-ban alakult Mezőberényi Gyermekfoci - Iskolai Labdarúgást Támogató Alapítvány kuratóriumi elnöke, 2001 óta a Berényi Gyermek FC Utánpótlás Nevelő Egyesület alapító tagja majd 2019 óta az elnöke, 2016 óta pedig a Mezőberényi Labdarúgó Egyesület alapító tagja.

A Magyar Labdarúgó Szövetség és a Magyar Diáksport Szövetség közös szervezésében elsajátította a "Grassroots" módszertani és gyakorlati alapjait, melyet a mindennapi nevelő-oktató munkájában alkalmaz és emellett akkreditált pedagógusképzés keretében trénerként továbbad a testnevelést tanítóknak.

A szakmája iránti szeretet, az élethosszig tartó tanulás elkötelezettje.

A köznevelés megújulása új helyzet elé állította az intézményt, új helyzet elé állította a tanítókat, tanárokat. Tanárként is, munkaközösség-vezetőként is példát mutatva, a pedagógusok minősítési eljárásában kiváló eredményt ért el.

Kajlik Péter Istvánt pálya iránti elhivatottsága, sokoldalú tevékenysége, nevelő és oktató -, a testnevelés és sport területén végzett munkája érdemessé tette a Miniszter Elismerő Oklevele miniszteri elismerésre.

Oklevelet, díjat adtunk át Székelyföldön

Az ***Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Közhasznú Egyesülete*** 2021-ben - a globális vírusjárvány okozta bezártság idején - egy szavalóversenyt hirdetett meg kisiskolásoknak. Tematikája a Székely Szabadság Napjához kötődött, így március 10-én került sor a díjazottak kihirdetésére. A beérkezett pályaművek közül ötöt a zsűri választott ki, a sorrendet közönségszavazat véglegesítette. Mivel erdélyi és vajdasági versenyzők jutottak a döntőbe, a távolság miatt a díjak átadására később kerül sor.

Boros István Róbert székelyföldi diák (Zabola-Páva: - Deák Béla Elemi Iskola) különdíjas lett. Július utolsó napján egyesületünk tagja, Kiss László Pávára utazott Istvánka családjához, hogy átadja a megérdemelt elismerést és pénzdíjat.

A kisfiút tanítónője, ***Kádár Edit*** készítette fel a versenyre, ő is küldte el egyesületünkhöz a pályaművet. A közös siker mindkettejük hozzáállásán is múlott. Beszélgetésünk során kiderült, hogy a lelkes tanítónő nagy hangsúlyt fektet a hagyományaink ápolásán alapuló nemzeti öntudatra nevelésre. Eredményességét az is tükrözi, hogy tanítványa kérésére minden meghirdetett szavalóversenyre benevezi őt és segít neki a felkészülésben. Istvánka kilenc évesen több tucat oklevéllel dicsekedhet, köztük néhány sakktudásáról is tanúskodik.

Az is kiderült továbbá, hogy a helyi iskolának igen szerény a tanítást/tanulást segítő eszközökkel való ellátottsága, és a diákok családi hátterei is elég szűkösek.

Értékelve a törekvéseket, úgy döntött egyesületünk elnöksége, hogy gyűjtést szervez, amiből beszerzi és eljuttatja a hiányzó eszközöket Pávára.

Adományokat várunk az egyesületünk számlaszámára:
70600078-11117210
Takarékbank, a megjegyzés rovatba kérjük beírni:
Adomány Páva.

Minden segítséget hálásan köszönünk.

Edit tanárnő és Boros István Róbert

B. Osvát Ágnes

A gondolat

A gondolat, ó, jaj, a gondolat,
nem hagy nyugtot az öregeknek,
hiszen mindaz, mit valaha szerettek
elhagyta őket, odavan...

Az okos, édes, imádott, drága
öröm-forrás kisunokák ma
más városban és más hazában
várják a hajnalcsillagot.

És a hajdani kedves, jó barát,
ott vágtat a fekete égen át,
fehér ködparipát nyergelve meg,
s a Hadak útjáról integet.

Még többen vannak,
- akik mert jók és szelídek, -
zokszó nélkül, kiköltöztek
a domboldalba. Ők tudták:
a sírjuk körül ibolya nyílik
majd minden tavaszon.
S a lepkék itt is szédülten pillednek
nyárban, a fölöttük nyíló szirmokon,
és napsugár furakszik át a lombokon.
A némaságban is tombol,
zsong az élet, - bódító tánc -,
s fenn, az öreg fenyő oldalán
belekopog a csöndbe egy fakopáncs.

És az öregek, a szegény öregek,
kiknek nem hagy nyugtot a gondolat,
lassan felvetik fáradt pillantásukat,
s keskeny ajkukra halvány mosolyt csal
egy másik, egy éltetőbb gondolat:

hogy hátha, ma megcsörren a telefon,
és benne a jólismert, édes hangon
megszólal egy kisfiú vagy egy kisleány,
vagy egy másik hang: hogy vagy anyám?

S a csönd világából szaporán indulnak,
hogy mielőbb hazaérjenek,
hogy az istenért, valamit le ne késsenek,
a szegény, magányosan élő öregek.

Régi köntösök, felújított fazonokban

(25 év után a IV. rész)

Mottó: A világ szerkezete megváltoztatható, de a törvényei ugyanazok maradnak. (Székely János) A besúgó pedig nem vész el soha, csak átalakul vagy legfeljebb áttelepül.

Utóbbira nem egy példa adódna, de hát ugye, az ember vissza kell fogja magát a már régen elévült vádak felszínre hozása ügyében, mert manapság már egészen más dolgok tartják izgalomban a világot. És különben is. Elég elolvasni a Székely János-idézetet, máris rájövünk, hogy a törvény az törvény, kérem. Mindörökkön örökké, akár ökörré váltan is. Elképesztő, hogy a rossz emberek, - akik egyébként külön-külön utálják és lenézik egymást, - milyen sikeresen tudnak összefogni a közös ellenség, a JÓ ellen. Ilyenkor bezzeg úgy összetartanak, olyan egyetértőek, akár egy klán tagjai. És akire kivetették a hálójukat, az nem menekül a gonoszságuktól, a mindenre kiterjedő gúnyos vigyoruktól. Mert a rosszban egyek ők, úgy tudnak hallgatni egymás förtelmeiről, hogy azt ember el nem hinné.

Ezekkel az alapigazságokkal kell kezdenem a mondanivalóm, bár ez is csak annyit ér, mint a szokásos „csak mondom a magamét”. A mai politikai- és egyáltalában az életünk bármelyik területén jelentkező nagyon visszás és önmagukban ellentmondó történéseket úgysem én fogom más irányba terelni (bár megtehetném), ezen felül meg annyi féle formában olvashattunk pro és kontra róluk, hogy össze lehetne szedni minden írást, véleményt, nézőpontot és kiadni: *Hogyan lehet összezavarni az emberi agyat?* címmel. Nagy baj az, amikor az embereket már nem a meggondolások, hanem az indulatok vezérlik. Hiába egyértelmű az ellenfél folytonos és céltudatos támadása, visszatámadással nem sok eredményt lehet felmutatni. Jó lenne indulatok nélkül, jól meggondolt stratégiával nekiindulni a jövő évi választásoknak is, hiszen tudjuk, egy egész ország jövője forog kockán. Mégis, alapos átgondoltság nélkül, indulatokkal telten megyünk neki – itt elnézést kérek a magyarországi választók azon részétől, akik józanul gondolkodnak, tehát nem sorolhatóak ebbe a kategóriába.

Tekintsünk hát bele egy picit a demokrácia - sokat szidott - intézményének működés- vagy működésképtelenségébe.

„Az alaptétel viszonylag egyszerű, a panasz pedig régi: az emberek tájékozatlanok. Ami még nem feltétlenül baj, csakhogy nem elég, hogy tájékozatlanok, hanem igazából az egész politika úgy hiányzik nekik, mint púp a hátukra. Amikor a demokráciában választásra kerül a sor, hogyan várhatnánk el valakitől, hogy válaszoljon egy kérdésre, amikor azt sem tudja, mi a kérdés? Hogyan bízhatnánk rá a saját sorsunkról való döntést valakire, aki nemhogy nem tud, de nem is akar dönteni? Ezek alapján a demokrácia olyan üzlet, amelyben mindenki rosszul jár”, - állítja Jason Brennan, politikafilozófus két éve megjelent könyvében, amelynek címe *Against Democracy (A demokrácia ellen).*

Az egyetlen érv, amelyet Brennan elfogad a demokrácia mellett, az az, hogy a jelek szerint a rendszer úgyahogy működik. Azt állítja ugyanakkor, hogy működhetne jobban is, és egy jobb rendszer keresésétől nem szabad, hogy visszatartson bennünket az az elképzelés, hogy ez a rendszer, jelesül a demokrácia valamiért önmagában értékes lenne. Annak ellenére, hogy a klasszikus liberalizmus álláspontja szerint mindaddig nem gátolhatunk meg senkit a cselekvésben, míg másoknak nem árt. Brennan álláspontja szerint a szavazó nem ugyanaz, mint az egyén. Ahogy arra is rámutat, nem az okozza a problémát, hogy a szavazók ostobák lennének, hanem inkább az, hogy hiába áll rendelkezésükre rengeteg adat és információ, egyszerűen nem érdekli őket - ha pedig mégis, könnyen a fake news, vagyis az álhírek csapdájába sétálhatnak. A demokráciában - sajnos - kódolva van az ellenségeskedés: a politika közege egyszerűen kikényszeríti, hogy ellenségként tekintsünk a többiekre. A demokráciákban nem egyetlen alkalmatlan uralkodó keseríti meg az életünket, hanem maga az ezerfejű nép: miközben tudatosan nagyon kevesen akarnak ártani a többieknek, tájékozatlan döntéseikkel mégis a többiek jólétét veszélyeztetik.

Brennan szerint a társadalmat három osztályra osszthatjuk. Vannak a **hobbitok**, akik pont úgy viselkednek, mint Zsákos Frodó és társai J. R. R. Tolkien regényében, A Gyűrűk Urában: nem igazán érdekli őket a politika, nem is tudnak róla sokat, nincs határozott véleményük a közügyekről, és eleve jobban örülnének, ha békésen pipázhatnának az odújukban, és békén hagynák őket. Ennek megfelelően nincsenek tisztában az aktuális eseményekkel és a társadalomtudomány fejleményeivel sem, a történelemről is homályos fogalmaik vannak, és nem nagyon járnak el szavazni. Ez egyébként valószínűleg nagyon is megfelelne Tolkien „valódi” hobbitjainak.

A következő csoport a **huligánok**ból áll: ők azok a szavazók, akik ugyanúgy drukkolnak egy-egy pártnak, mint a futballszurkolók. Határozott politikai elképzeléseik vannak, de csőlátóak. Tájékozódnak ugyan, de csak a világlátásuknak megfelelő forrásokból, és kizárólag azo-

kat az adatokat és tényeket fogadják el, amelyek megfelelnek a világlátásuknak. Politikai irányultságuk a személyiségük részét képezi, és megvetéssel vagy lesajnálóan tekintenek azokra, akik másnak drukkolnak. Persze, mindannyiukban az a közös, hogy más csapatot a sajátjukon kívül egyáltalán nem ismernek.

A Brennan által leírt harmadik típus a **vulkániaké**: a Star Trek sorozat racionális, érzelemmentes fajáról mintázott vulkániak felelnek meg leginkább Platón filozófuskirályának: ők jellemzően filozófusok, politológusok, vagy legalábbis képesek racionálisan megközelíteni a politikai kérdéseket, véleményüket alá tudják támasztani tudományos érvekkel, érdeklődnek a közügyek iránt, és meg tudják érteni azokat is, akik nem értenek velük egyet – sőt, a sajátjuktól eltérő álláspont mellett is képesek érveket felhozni. Természetesen a vulkániakból van a legkevesebb, már ha tekinthetünk bárkit is annak, teljes elfogulatlanság ugyanis nem létezik.

Az alapvető baj a demokráciával az – legalábbis Brennan szerint -, hogy túl sok a hobbit (kitalált lények, Tolkien univerzumában, akik hasonlóak az emberhez) és a huligán, a szavazat pedig hatalommal jár, így pedig olyanok döntenek mindannyiunk sorsáról, akiket vagy nem érdekel ez az egész, vagy elfogultak, netán ostobák.

A második probléma az, hogy a teljes demokrácia, legalábbis abban a formában, hogy mindenkinek beleszólása lenne a döntéshozatalba, nem létezik: azzal például, hogy a demokrácia jelenlegi formájában életkorhoz kötjük a választási jogot, eleve kirekesztünk egy csomó embert a döntéshozatalból, pedig egy fiatal jó eséllyel több időt tölt majd el az adott döntés következményeivel, mint idősebb társai. Nem hagyjuk szavazni az értelmi és pszichoszociális fogyatékossággal élőket sem, miközben azok, akik egyszerűen csak hülyék, minden további nélkül szavazhatnak.

„Szép dolog a demokrácia, de Hitler és Mussolini is demokratikusan megválasztott vezető volt – és a hitleri Németországnál is létezett jobb hely a Földön a második világháború környékén.” A demokrácia nem garantálja, hogy élhetőbb lesz a világ, a demokrácia egy társadalmi fejlődési folyamat terméke, mindenféle morális érték nélkül.

Nos, nem szeretnék abba a csapdába esni, hogy megpróbáljam kielemezni (nem is az én kompetenciám egyébként) a mai Nyugat valódi problémáit, amiket ugye, - mindannyian tudjuk, - manapság európai értékeknek becézgetnek. Hogy mit nevezünk valódi európai értéknek, vagy legalább is régebb mit lehetett annak nevezni, azt is tudjuk. Egy biztos: akik ma a kereszténység és a hagyományos társadalmi rendszerek mellett teszik le a voksukat, azt egyesek egyenesen meglincselnék. Márpedig bizonyított tény, hogy morál nélkül nincs társadalom, egyszerűen semmibe vesznek a kialakított, valódi emberi értékek. Minden tisztelet nélkül megkérdezném (ha lehetőségem adódna rá) az EU vezetőitől, hogy kifejtenék-e már egy cseppecskét konkrétabban és érthetőbben: mik is azok az általuk olyannyira felbecsült európai értékek, amiket Orbán Viktor semmibe vesz?

Karinthy Frigyes, már 1909-ben megírta a NYUGATban: „Heine *Deutschland* című művének egyik fejezetében azt írja Krisztus képmásairól, hogy azokat elrettentő példakép gyanánt függesztik ki kereszten a faluk határára, mintegy mondván: **Így járt az az ember, aki a kufárokat ki merte űzni a templomból.„**

Lehetséges, hogy ezért a szellemes és a társadalmat oly igaz szatírával jellemző ötletért nálunk esküdtszék elé állítanák Heinét?!

BOA

(akiről az idők folyamán talán kiderült,
hogy nem a mérges kígyók fajtájához tartozik)

Mikes Kata levele Amerikából

Drága Ilonkám!

El se tudom mondani, mekkora örömöt szereztél nekem kedves leveleddel! Ma délben, amikor a levélszekrényemből kivettem a napi postámat, hogy kiválogassam a sok szemétből (“junk mail” - vagyis “szemét küldemény”, így hívja itt mindenki a sok reklámot, amivel naponta elárasztanak minket) azt a néhány hivatalos értesítést, amit nem elektronikus formában kapok, mit látok? Egy igazi levelet, magyar bélyeggel, és középen a nevem, az összes ékezettel. A feladó pedig Te vagy, Ilonka!

Három, sűrűn teleírt oldal, a Te apró betűiddel... sajnos, alig írtál magadról! Viszont az unokáidról most már mindent tudok: a szokásaikról, az iskolai sikerekről... Engem pedig az én unokáimról faggatsz. Persze, megértem, kíváncsi vagy rá, hogyan élünk mi itt, az Új Világban. Én ugyanúgy élek, mint Te, otthon. De a fiatalok, a gyerekek! Mind másképpen.

Kérded, hova járnak iskolába Marcsa lányom gyerekei. Az igazság az, hogy sehova, ugyanis Marcsa otthon tanítja őket, mind a négyet. Ez a mi környékünkön nem szokatlan. Manapság egyre többen hagyják ott csalódottan nem csak a nyilvános iskolákat, mert már az egyházi és egyéb privát iskolák sem nyújtják azt, amiért a gyere-

ket mi iskolába szoktuk küldeni. Írás, olvasás, számtan, rajz, ének, torna... hidd el, Ilonkám, mindezekből a hagyományos tantárgyakból az amerikai iskolákban siralmasan keveset tanulnak a mai gyermekek. Persze, hittan se nagyon van, illetve ahol van ilyen nevű tantárgy, ott is több időt töltenek az épp divatban lévő humanista katekizmussal, mint a tízparancsolattal.

Humanista katekizmus? Ilyen tantárgy persze hivatalosan, papírforma szerint nem létezik, csak én hívom így ezt az indoktrinációt, ami itt ma folyik. Hasonló ahhoz, amit mi öregek már átéltünk a hatvanas-hetvenes években nálunk és az egész a szocialista táborban, épp csak hogy alaposabb.

Hasonló abban is, hogy a gyerekeket igen korán megtanítják arra, ne hallgassanak a maradi szüleikre, nagyszüleikre. Azok nem szakemberek, és mindig csak arra lyukadnak ki, hogy a régi világ mennyivel jobb volt! De mit tegyek, ha így igaz? Nekünk régen csak az osztályharcról papoltak, itt meg most nagyon szítják ám a TV-ben a gyűlöletet a fehérek, főleg a fehér férfiak ellen. Mert hogy ők állítólag kiváltságosak… Már hogyan lennének? Amikor Amerikában már több, mint egy emberöltő óta mindenhol (iskolai ösztöndíjak, sport, munkahely, állami pozíciók…) a színeseket részesítik előnyben, mondván, hogy ők "hátrányos helyzetűek". De ismered Te is ezt, mert hát az Ó-hazában is vannak ilyen kivételezett csoportok…

Aztán Amerika-szerte az iskolákban azt tanítják, hogy a fehér kultúra tulajdonképpen valamiféle gyarmatosítási eszköz, amivel elnyomják a színesbőrű embereket. Állítólag van külön fehér történelem, fekete történelem, feminista történelem. Már a kis óvodásoknak is azt beszélik be, hogy nincsen fiú és lány. A mai felfogás szerint valójában nincsen férfi és nő. Csupán társadalmi szokás, kényszer volt mindeddig, hogy az emberiség egyik fele férfi módra viselkedjék, a másik pedig női. És nem csak papolnak, hanem ha egy harmadik osztályos fiúcska elmondja az iskolai pszichiáternek, hogy ő úgy érzi, inkább leány lenne mint fiú, akkor tablettákat kap, sőt, meg is műtik, hogy lány legyen. A szülő pedig nem tiltakozhat, mert akkor állami gondozásba veszik a gyereket. Ez nem rémhír, ez a valóság! Nézz nyugodtan utána, hány ilyen per folyik, ahol az iskola perli a szülőt; a szülő az iskolát… aztán a felnőtt azokat, akik annak idején őt rávették olyan orvosi beavatkozásokra, ami miatt soha nem lehet már egészséges családja.

Hát kinek kell ez? Sokaknak nem, Marcsinak se, így aztán virágzik, terjed a házi iskola. Odahaza, vagyis Magyarországon erről nem tudnak, és ha mondom, alig hiszik. A sógornők, sőt, a saját testvéreim is mind szidnak, hogyan lehetünk ilyen őrültek, ennyire felelőtlenek, hogy házi iskolába…

Szerintük csak jobb lehet egy "rendes" iskolában tanulni, mint otthon a mama mellett. Van, aki csak szelíden kérdezget: minden tantárgyat Marcsa tanít? Biológiát, történelmet, nyelvtant, zenét, tornát... mindent? Nincsenek így túlságosan elzárva a gyerekek a külvilágtól? Nem hiányzik nekik a "közösség"? Nem büntetik meg a szülőt azért, hogy nem engedi iskolába a gyereket?

Ami a közösséget illeti, a mai amerikai iskolában mintha nem kedvelnék se a barátságot, se más megszilárdult összetartást. Az osztályokat minden évben összekeverik, sőt, év közben a tanár az ülésrendet többször is megváltoztatja. Az az elv, hogy mindenkinek mindenkivel jóba kell lennie, és tudnia kell együttműködni. A feladatokat többnyire csoportok, "team"-ek kapják. Az, hogy valaki éveken át a legkedvesebb társa mellett ülhessen az iskolában (mint mi ketten ültünk egy padban, négy éven át!), már csak álom. Viszont, amihez nincsen kedve a nebulónak, azzal a tantárggyal nem szükséges foglalkoznia. Egyszer beszélgetésnél rájöttem, hogy a kedves fiatal szomszédasszonyomnak, aki egy reklámcégnek dolgozott, fogalma sincsen arról, mit jelent a derékszög: hiába mondtam, hogy hát egyik vonal merőleges a másikra, ez a fogalom is ismeretlen volt a számára. Nevetve mesélte, hogy az iskolában mindig akadtak a "team"-jében, akik tudták az ilyesmit, így aztán csapatmunkában oldották meg a feladatokat.

Mellesleg itt minden évben új tanárt kapnak a kicsik is. Első osztályban más tanítja őket, mint másodikban; a tanár pedig minden évben ugyanazon a szinten megy végig.

Közösségi életre pedig nincsen sok idő a modern amerikai iskolákban. Például itt, a mi városkánkban a hatodik osztályosok tanítási napja reggel nyolctól délután fél négyig tart. Az órák között nincsen szünet: amint az egyik óra véget ér, kezdődik a másik. Egész nap összesen két szünet van: egy 15 perces tízórai, és egy 45 perces ebédszünet. Nincsen sok idő barátkozásra. A házi iskolások általában jóval hamarabb végeznek a tanulással, és van idejük összejönni más, hasonló sorsú gyerekekkel.

Hogy milyen eredménnyel lehet otthon tanulni? Jóval. Ennek egyik bizonyítéka, hogy az országos tanulmányi versenyeket sorra házi tanulók nyerik. Másik, hogy nincsen olyan elit egyetem vagy főiskola az országban, ahol ne lennének olyan diákok, akik egyenest a házi iskolából kerültek volna oda.

A modern házi iskolának Amerikában immár nagy hagyománya és sokféle rendszere van; az imént megpróbáltam összeszámolni az Interneten, de lehetetlen. Van, amelyik csak programokat ajánl, de aztán szinte mindent a szülőre bíz, és van, ahol hajszálpontosan előírják, mit kell egy adott tanévben teljesíteni ahhoz, hogy az év végén bizonyítványt kapjon a házi tanuló. Vannak internetes órák, van, ahol több család szövetkezik, és egy-egy órát

kölcsönbe tanítják egymás gyerekeit olyasmire, amit valamelyik szülő jól tud: rajz, zene, idegen nyelv… akármi.

Ami pedig az egésznek a jogi részét illeti: Marcsa lányom külön biztosítást kötött arra, hogy jogilag ne lehessen támadni a házi iskola miatt. Több ilyen szövetkezet van: szülők szövetkeznek, és igazán jutányos áron szerződést kötnek ügyvédi irodákkal. Emlékszem, Ilonkám, amikor arra biztattál, hogy próbálkozzam bátran házi kenyeret sütni. Azt mondtad, hogy még a rosszul sikerült házi kenyér is jobb a gyári kenyérnél. Nos, én azt hiszem, valahogy így van ez a házi iskolával is: a szülő, aki észreveszi a közoktatás hibáit, és veszi magának a fáradságot, hogy maga bajlódjon otthon a saját csemetéivel, jobb eredményt ér el, mint egy átlagos tanár, aki az újnál újabb tanügyi reformokkal küzdve harcol az iskolában azért, hogy figyeljenek oda a diákok, mi folyik az órán, hogy érdeklődjenek legalább egyik-másik tantárgy iránt.

Nézd: Amerikában még él a hagyománya annak, hogy nem bízunk mindent az államra. Amit lehet, amíg engedik, megoldjuk magunk. Ez különösen igaz a családi életre, a gyermekek nevelésére. Ha az iskolában a családot támadják, a tanítást pedig elhanyagolják, nem kell az iskola.

Jaj, de elszaladt az idő! Mindjárt éjfél… nálad már reggel van.

Búcsúzom, Ilonkám, az Isten áldjon meg!

Szerető öreg barátnőd:
Kata

Háromszéki szíves kalauz

Atyai barátom, Sombori Sándor emlékére

Akit ismeretszerző szándék vagy tájismereti kíváncsiság vezérel Háromszékre – megszabadulva a kereskedelmi tévék lélekölő mérgétől -, készüljön fel némi csalódásra, de gyakori kellemes meglepetésekre is. Aki vadregényes, Jókai könyveibe illő természeti „csodákat” vár, olyanokat, mint Csíkban, Gyergyóban, Udvarhelyszéken, az útközben megfordíthatja szekere rúdját. Háromszéken nincs olyan természeti ritkaság, mint a közeli Szent-Anna tó, a Gyilkos-tó, a fenséges Békási-szoros, vagy a homoródalmási cseppkőbarlang. Ami van, azt a fél kezünkön felsorolhatjuk: a rétyi nyír, a kovásznai pokolsár és Tündér-völgy, a torjai Büdös-barlang, Bálványos és Csiszárfürdő. Háromszék tulajdonképpen egy medence fenekén terül el, a Székelyföld kis-alföldje, s a síkságot koszorúzó, kékes-zöld színben sötétlő hegyek sem olyan látványosak. Ám akit az emberi kéz történelmi nyomai érdekelnek, az meglepődve tapasztalja, hogy ebben a megyében mennyi középkori vár omladéka, mennyi románkori és gótikus vártemplom, reneszánsz stílusban kiképzett templomi mennyezet, barokk toronysisak, oltár, szószék, mennyi barokk tetőzettel és ámbitussal renovált kúria, hány meg hány klasszicizáló homlokzattal díszített középület és udvarház, csinos faépítmény, harangláb, parasztház, faragott kapu teszi emberarcúvá ezt a kis tájat. Aki körbe utazza a megyét, ámulva tapasztalhatja, hogy a Kárpátokon belül élő magyarság e legkeletibb népcsoportjának lakóhelye igazi *kultúrtáj.*

Valóban meglepő, hogy a honfoglalás után a keleti végekre tolt sebesi (sepsi), kézdi, orbai, erdővidéki (feltehetően telegdi) székelyek megtelepülésük után aránylag rövid idő leforgása alatt át tudtak térni a földművelésre, felvették a kereszténység kötelmeit, és be tudtak kapcsolódni a nyugat-európai műveltség áramkörébe.

A mintegy száz háromszéki település jelenlegi templomai vagy azok leégett elődei túlnyomó többségben középkori - ritkábban románkori, zömében gótikus - eredetűek,. Az udvarházak is több száz évesek, egyik-másikban fal- és mennyezeti festmények maradványai tanúskodnak egykori gazdáik igényességéről. A gelencei és a bibarcfalvi műemléktemplomokban a Szent László legendát ábrázoló freskómaradványok, Dálnokban rovásírásos fali feljegyzések bizonyítják őseink törekvéseit arra, hogy szerény kivitelben, de jó igyekezettel kapcsolódjanak a nyugati kereszténység és a székelység ősi hagyományaihoz.

A temetőkben még láthatóak régi-régi, szürkére revesedett, repedező kopjafák, reneszánsz ékítményű sírkövek, a tornyokban több száz éves, latin vagy magyar feliratú harangok, a templomokban is régi, de még működőképes orgonák. A kisvárosokban az ezredforduló előtt mindenhol volt művelődési ház, helyi múzeum, városliget, park. S már az első világháború kitörése előtt volt korcsolya-, tenisz- és tekepálya, tűzoltó egylet, működvelő színtársulat, kerékpározó egylet, könyvtár és kaszinó.

Háromszék majd minden falujában századok óta volt népoktatás, a legtöbb falusi iskola 300-400 éves múltra tekint vissza. A 18. század eleje óta tudunk a nagyajtai unitárius, az esztelneki és kézdivásárhelyi-kantai ferences iskolai színjátszásról, iskoladrámákról. A hivatásos erdélyi magyar színjátszás úttörői között is ott találjuk a tájegység küldötteit, a haralyi Fejér testvéreket, a gidófalvi Jancsó Pált.

Húsz évvel a kolozsvári Jádzó Társaság megalakulása után (1792) megjelenik Háromszéken is az első társulat,

mely 1812-ben Shakespeare-rel kezdi színházba járásra szoktatni az itteni nézőket (Lady Machbets, Lear király, Hamlet.) És ugyanebben az esztendőben két „delectáns" társaság is színre lép, az egyik Bölönben, a másik Baróton, amivel elkezdődik a nem iskolai műkedvelő színjátszás története az Olt folyó környékén, méghozzá Kotzebue és Schiller darabjaival (Embergyűlölés és megbánás, Fortély és szerelem.)

A reformkorban megindul a vendégjátékok sora, később valóságos áradata. A harmincas évektől 1900-ig mintegy 35 társulat fordult meg a tájon, hozzávetőlegesen ezer előadással szórakoztatva a nézőket. Színre vitték a világirodalom remekműveit, a magyar drámairodalomból a Bánk bánt (1883), Az ember tragédiáját (1884), szinte a teljes népszínmű-repertoárt, Szigligetit, Csiky Gergelyt. Vendégjátékra hívták Prielle Kornéliát, Ecsedi Kovács Gyulát, Feleki Miklóst, Fáy Szerénát, Hegedűs Gyulát, Laczkó Arankát, Vendrey Ferencet, Hegyesi Marit. Czakó Zsigmond drámaíró és színész a sepsiszentgyörgyi, Szacsvay Imre, a leghíresebb Shakespeare-színész az esztelneki, Orbók Attila színműíró a kökösi előnevet viselte. Vendrey Ferenc ráadásul Sepsiszentgyörgyön született Aschermann Ferenc 48-as honvédezredes fiaként. Ez az élénk, változatos színházi élet megkövetelte egy állandó színházterem építését, mely Gödri Ferenc építő-alkotó polgármester buzgólkodása eredményeképpen 1899. január közepére készült el. Ez lett Székelyföld első állandó színházterme.

A II. József korában megejtett népszámláláskor csupán 800 lakost számláló „címzetes" oppidum 1836-tól kezd rohamosan városiasodni. A négy szék – azaz Sepsi, Kézdi, Orbai, Miklósvár fiúszék - ekkor választja Sepsiszentgyörgyöt állandó székhelyül. A megye és székhelye történelmének legfényesebb időszaka az 1848-49-es szabadságharc *Háromszéki önvédelmi harc* néven ismert mozgalma.

A középiskolai oktatás fellegvára az 1859-ben alapított Székely-Mikó Kollégium lett, néhány évtized múlva ehhez társult Kézdiszék nagy iskolája, a kézdivásárhelyi Római Katolikus Főgimnázium. Egy felvilágosult tanárokból és tanítónőkből álló kis csapat, a minden jóra figyelő Császár Bálint polgármester segítségével 1874-ben megnyitja az első középfokú leányiskolát. Még ugyanabban az esztendőben megalapítják az első nyomdát, és Sepsiszentgyörgy átveszi a Brassóból áttelepülő Nemere című hírlapot. 1882-ben új nyomda létesül Jókainyomda néven, és két év múlva megjelenik a Székely Nemzet című hírlap első példánya. A Székely Nemzeti Múzeum alapítási éve 1879. Nem annyira művelődési, mint inkább technikatörténeti dátum az 1891. esztendő, amikor a készülő Székely Körvasút Brassóból kiindulva végre eléri a megyeszékhelyet, s ezzel Háromszéket hozzákapcsolják az európai vasúti hálózathoz. Ez utóbbi azt is jelenti, hogy Sepsiszentgyörgyről immár vonaton lehetett Torinoba utazni, Kossuth Lajosnál tiszteletet tenni, ahogy tanár elődeim ezt meg is tették. Ettől kezdve a színtársulatok nem kóboros szekéren, hanem vonaton érkeznek, így például Blaha Lujza is 1904-ben. Így jött 1905-ben a hétfalusi csángó születésű Molnár Viktor alapította Uránia mozgóképszínházi vállalat is első vetítésre, hogy aztán 1912. február 24-én megnyílhasson a város első mozija, Villamos színház néven. És ugyanez a vasút viszi ki a megyéből az országos nevű háromszéki színészeket: Bihari Józsefet, Hosszú Zoltánt, Ignácz Rózsát, Kiss Manyit, Tompa Sándort.

Gödri Ferenc polgármester 1899-ben lerakatja a vízvezetékhálózat csöveit, 1908-ban pedig a városban és a színházteremben kigyulladnak a villamos égők, nemcsak a technikai civilizáció előrehaladását, hanem az értelmi világosságra törekvés igényét is hirdetve.

Tisztázatlan még, hogy milyen mértékig hat a táj az emberre, de valós az a megfigyelés, hogy Háromszék nem termelt ki magából kivételes tehetségű lírai költőket. A híres Sepsiszentgyörgyön élő költők - Farkas Árpád, Magyari Lajos illetve Czegő Zoltán – más székely táj szülöttei. Itt a tudományos irodalom, a próza és az anekdota talált kedvező talajra. Mintegy háromszáz tudós kutató, történész, nyelvész, hitszónok, nevelő, emlékiratíró, pap, püspök, neves néptanító, folklór- és néprajzkutató, szabadságharcos, politikus színész, közéleti férfi terjeszti Háromszék hírnevét. Megemlíthetjük a teljesség igénye nélkül Sombori Sándor kortársai közül: Fábián Ernő filozófust, Gazda József szociográfust, Bogdán László írót, Baász Imre képzőművészt, Olosz Ella textilművészt, Kiss Béla festő-grafikust, Albert Ernő népköltészeti gyűjtőt, vagy Veress Dániel irodalomtörténészt, esszéistát és drámaírót is, akit a pécsi Tüskés Tibor „Olt-parti csillagnézőnek" nevezett.

Ez a vidék adta annak idején Sepsiszentgyörgyi Ferenc középkori kódexmásolót, Mikes Kelement, Apor Pétert, Benkő Józsefet, Baróti Szabó Dávidot, Bölöni Farkas Sándort, Kőrösi Csoma Sándort, Kriza Jánost, Hermányi Dienes Józsefet, Andrád Sámuelt, Szentkatolnai Bálint Gábort, Benedek Eleket, Barátosi Balogh Benedeket, Ignácz Rózsát. A „művelődés lámpagyújtói" mellett a szabadságharc hőseinek szülőföldje ez a táj, Gábor Ároné, Kiss Sándoré, Tuzson Jánosé, Daczó Zsigmondé, és azé a 800 elesett honvédé, akiknek emlékére emeltette 1874-ben Császár Bálint a megyeszékhely parkjában álló oroszlános obeliszket.

A háromszékiek, a rájuk jellemző lokálpatriotizmusukkal olykor talán túlzásba esnek jeles embereik magasztalásakor, de teszik ezt „more patrio" és öntudatébresztő, azt erősítő szándékkal. Félretéve a helyi érdekű büszkeséget, sokan feltették már a kérdést: kik azok a háromszéki alkotó vagy fontos történelmi pillanatokban

cselekedni tudó személyiségek, akikre az összmagyarság is felnézhet, mert a „nemzet Nagy Művelődési Háza építéséhez nélkülözhetetlen téglákat hordtak”, s mi több, némelykor egy-egy falrészt is felraktak?

Sombori Sándor, a közismert háromszéki irodalomtörténész, dráma- és regényíró, műfordító tanárként elődöm volt a Székely Mikó Kollégiumban, ráadásul dramaturgként is követhettem őt rövid ideig az akkor már Tamási Áron nevét viselő sepsiszentgyörgyi színházban. Sokszor hangoztatott – legutóbb negyedszázada elhangzott - véleménye szerint: legszigorúbb mérlegelés után a magyarság kincshordói között emlegethetjük Zágontól Sopronig, Munkácstól Újvidékig *Mikes Kelemen*t, a magyar szépprózai elbeszélés első mesterét, s ha úgy vesszük, a magyar regény és novella egyik kezdeményezőjét; Bod Pétert, az első írói lexikon szerkesztőjét; *Bölöni Farkas Sándor*t, a nyugateurópai és amerikai utazót, útleírót; *Kőrösi Csoma Sándor*t, az őshazakutatót, ázsiai utazót, nyelvészt és puritán tudósi jellemet; *Gábor Áron*t, a szabadságharcost, a népi ezermester-műszaki lángelmét és ipartervezőt; *Kriza János*t, a székely népköltészet kutatóját és gyűjtőjét; *Benedek Elek* népmesegyűjtőt, meseírót, gyermeklap szerkesztőt és irodalomszervezőt; I*gnácz Rózsa* regényírót, a moldvai csángó sors és erdélyi kisebbségi életforma regénybe foglalóját.

Azt hiszem, egy ilyen kis tájegységtől „ez nem is kevés.”

Király Béla

Zarándoklat az összetartozásért

Tűző napsütésben, szakadó esőben, erdei utakon zarándokol Máriapócsról Csíksomlyóra Molnár Levente operaénekes, egyre sokasodó imaszalagokkal a vándorbotján, hogy a Mária-út szervezőinek szándéka szerint megteremtse a búcsú összetartozás-élményét. Úgy véli, a megpróbáltatások ellenére is óriási élmény, igazi lelki feltöltődés volt ez a zarándoklat.

A tavalyi évhez hasonlóan, idén is rendhagyó zarándoklatot indítottak a Mária-út szervezői. A csíksomlyói szalagos zarándoklat egyházi fővédnöke Ft.P. Urbán Erik OFM, az Erdélyi Ferences Rendtartomány tartományfőnöke, világi fővédnöke pedig Molnár Levente, Liszt Ferenc, Magyar Örökség és Kriterion Koszorú díjas, világhírű operaénekes, aki az 2021-es csíksomlyói imaszalagos zarándoklat fővédnöke is. Útja során több helyszínen énekelve mond áldást, általa pedig több százan, ezren lehetnek ott szimbolikusan - a szalagokon keresztül - a csíksomlyói nyeregben.

Molnár Levente május 7-én indult el az első szalaggal Máriapócsról, május 18-án, épp a beszélgetésünk idején lépett be Hargita megyébe. Zuhogó esőben, sárban haladt épp, cipelve magával az addig összegyűlt, több mint száz szalagot és az elmúlt napok fáradtságát, de lelkesedése töretlen, és mint mondta, a hitében is egyre jobban megerősödik. „Parajd felé tartok át a hegyen, nagyon rossz körülmények között, de most is nagyon élvezetes. Nálam van a sok-sok szalag és nemrég hívtak – másfél napig nem igazán volt térerő, olyan helyeken jártam, - hogy vár a szülőfalum, Gyergyóremete és aztán Csíkszereda is, ahol felnőttem.

Fantasztikus érzés beérkezni Hargita megyébe. Amikor autóval jövök is, mindig megdobban a szívem, de ez az érzelmi kavalkád most, a zarándoklat nyomán még inkább fokozódik. Reményt adó felkérés volt, Molnár Sándor, a Mária-út egyesületének vezetője épp jókor keresett meg a járványhelyzet teremtette nagy bizonytalanságban. Kicsit magam alatt voltam, nem is tudtam, mit csináljak, lesz munka, nem lesz. És egyszer csak szólt a telefonom, Molnár Sándor hívott és mondta, hogy korlátozottan, de valamilyen módon lesz csíksomlyói búcsú, hála a Jóistennek, és nagyon szeretnék, ha a fővédnöke lennék. Egyből igent mondtam. Megjött az a jel, amire vágytam, hogy csináljak valami hasznosat, vegyek részt valami jóban, ebben a bizonytalanságban.”

Hozzátette, a szervezők nem várták el tőle, hogy végiggyalogoljon az úton, de ő úgy gondolta, hogy ha egy ilyen zarándoklatra felkérték, akkor azt tisztelettel elfo-

gadja és végig is csinálja. Úgy véli, nagyon jó döntés volt, még úgy is, hogy fizikailag fárasztó és az időjárás sem mindig kedvezett. Elsősorban a magyarság egységéért, a nemzeti érzések tiszteletben tartásáért és a magyar kultúráért ajánlja fel a zarándoklatát. „Medvenyom medvenyom hátán, egész frissek, nagy szarvassutát láttam a tegnap. De ezek is óriási élmények. Hitben megyek mindig. Várnak a településeken, imádkozunk, tesznek fel új szalagokat, megáldanak, egy olyan hitközösségnek a részévé váltam, üzenethordozójává, aminek a legnagyobb tisztelettel és alázattal próbálok helytállni. Mert én nem voltam nagyon buzgó vallásos, nekem hitem volt. Azt szoktuk mondani, hogy a Jóistennek nem a vallásodra, hanem a hitedre van szüksége. De akkor is, visszajött a remény. Látom, hogy mi van ráírva a szalagokra, mindenki nemzeti egységre vágyik, mindenki gyűlöli a megosztottságot. És ennek úgy lenni részese, hogy követnek és sokan szurkolnak, meg egyszerűen nagy becsben tartják ezeket az imaszalagokat és a Szűzanya országát, az fantasztikus érzés. Nagyon fontos, hogy megfelelően eljussanak ezek a szalagok és az áldozathozatal Csíksomlyóra.”

Molnár Levente hangsúlyozta, hogy a zarándoklat során érzi, percről percre jobb emberré válik és hiszi, hogy a Szűzanya mindenkit vár, mindenkinek segít. „Az eleje nagyon nehéz volt. Nagyon világos bőrű, vörös hajú ember vagyok, az első napokon nagy meleg volt, szétégett a bőröm, tele vagyok vízhólyaggal. Olyan helyeken voltam, ahol soha életemben nem jártam, például a Szilágyságban, a szórványmagyarok között. Csodálatos emberek, nagyszerű értéket képviselnek, hihetetlen erő van bennük. Estére mindig annyira elfáradok, hogy egy este sem kérek altatódalt, rövid ima és egyből lekoppan a szemem, ilyen évek óta nem volt az életemben.”

A zarándoklat fővédnöke kiemelte, elsősorban a magyarság egységéért, a nemzeti érzések tiszteletben tartásáért és a magyar kultúráért ajánlja fel a zarándoklatát, ezekért imádkozik a Szűzanyánál. „A Szűzanya mindenkinek segít és a Szűzanyának oda lett adva népünk és országunk Szent István király alatt és Ő nem olyan, hogy bármit is elherdáljon, főleg egy ilyen kincset, úgyhogy jó kezekben vagyunk. Én, hogyha egy picit is tudok segíteni a népünknek abban, hogy közelebb álljunk a szentséghez, az igazsághoz és a Jóistenhez, akkor én már egy boldog ember vagyok” – összegezte Molnár Levente.

2021. május 21.
Péter Beáta
Forrás: Liget.ro

Kis csíkországi falutörténelem

Indulhatunk? Csíkszentlélek községet fogom bemutatni, sok szép táj és érdekes történet vár Önökre, hát vágjunk is neki az útnak. Amíg elérünk az első pihenőnkig, mesélek a község felosztásáról. Jelenleg három falu alkotja: Csíkszentlélek, Fitód és Csíkmindszent. Egyszerre tűnik a község egy nagyobb falunak és három elkülönülő falu egységének. Ez, kedves olvasók, roppant előnyös, hiszen több falutípust is láthatnak egyszerre. Csíkszeredából az utat követve egy hosszabb emelkedő tetején már láthatjuk is az első pihenőt. Gyorsan odaértünk, mert van egy meglepetésem. Nem egyedül fogom végigkísérni vezetni önöket a községben, hanem egy jeles férfiúval együtt. Volt olyan kedves, hogy ránk is szánt egy kicsit a tudásából, és tapasztalatából – meg aztán ő is kíváncsi a községre, régen járt itt. Utoljára úgy 150 éve. Becsületes neve **Orbán Balázs**, kezében tartja fő művét, a **Székelyföld leírását**. Utunk során sokszor bele fogunk pillantani a soraiba, néha beszélünk egy kicsit vele, leginkább a múltról és jelenről. Biztatom Önöket, hogy tartsanak velünk, nem mindennapi élmény beszélni a XIX. századdal és az akkori emlékezettel.

Vereskép

Jó, hogy még megvan - nézi Orbán Balázs az emlékművet. *Akkor, amikor itt jártam, már a teteje kezdett bomladozni. Szerettem itt, könnyű volt innen igazodni, akármerre is indultam.* Vereskép (vagy ahogy manapság sokan nevezik: Véreskép) ma is fontos tájékozódási pont, ez nem változott. Hogyan is nézett ki az ő idejében? Már meséli is: *Egy három öl magas és egy öl oldalszélességgel bíró négyszögű alkotmány, mely faragott porfyrból van némi műizléssel összeillesztve, mindenik oldalán körívvel záródó fülke van, hol most elmosódott, alig felismerhető, byzanczi modorban festett szent képek nyomai látszanak; ezek felett csinos faragott kőpárkányzat, s azon felül a gúlaalaku, most megbomladozott tetőzet, melynek alján a párkányzatból kiinduló szintén köríves fülkék látszanak, régi fresco-festmények nyomaival.* Sajnos ma már a szentképek nyomai sem látszanak, csakúgy, ahogy eltűntek a tetőfülkékből a freskónyomok is. Jelenlegi tudásunk alapján azokat restaurálni sem lehet.

De legalább áll, vigasztal minket. *Sok régi dolog van, aminek ma a nyomát se találom. Sok építmény – is. Aztán meg a története, ami mérvadó. A csata, aminek emlékéül állították.*

Valóban, így maradt fenn a köztudatban az emlékmű eredete. Ezt meséljük a hozzánk látogatóknak, ha kérde-

zik, a mai napig.

Így magunk között beszélve azonban hozzáfűznék valamit. Szőcs János, mint a csíki történelemmel és épített örökséggel kiemelten foglalkozó történész, szintén utána kutatott a témának. Kutatásai során valószínűtlenné teszi, hogy akár a konkrét csatának, akár a csatában részt vevő nevezetes embereknek emlékére építették. Szerencsénkre azonban a kutatásai nem csak elvettek, hozzá is tettek az emlékműhöz. Egy XVIII. Századi krónikában bukkant rá arra a szövegrészletre, ami alapján ez az emlékmű a csatánál jóval régebbi, Illés próféta tiszteletére és a jégverés ellen emelték. Azt kell mondanom, nem állunk rosszul, akármelyik gondolatot is visszük magunkkal az emlékmű eredetéről. Ezzel úgy látom, hogy a vezetőnk is egyet ért. *Akár azt bizonyítja, hogy e földért harcoltunk, akár azt, hogy e földön régóta megmaradtunk, az üzenete tiszta* – így adhatnám a szájába a szavakat.

De, ha már szó került a csatáról, mutatni akarok egy régi romot, talán még megvan. Induljunk el mi is a nyomában. Útközben elmesélem azt a bizonyos tatár-betörést, leginkább a minket érdeklő részét. És elmondom azt is, hogy miért kezdtem úgy utunk elején, hogy a községet jelenleg három falu alkotja.

A Xántus Völgyi ütközet

Kisregény született ezzel a címmel, Nagy Borbála tollából. Az ütközet frappáns neve lehetne, hogy esküvőből csatába. Akkoriban, az 1600–as évek végén még a tatárok igencsak gyakran keserítették a környék életét. Így volt ez azon 1694. esztendőben is, amikor végigpusztították Csíkszéket, számos falut felégettek, majd gazdag zsákmánnyal távoztak. De nem mind. Egy csapat itt maradt, és Hosszúaszó fele vette az irányt. Akkoriban még Hosszúaszó igen tekintélyes falu volt, egy nagy tekintélyű, gazdag úr is lakott ott, Xántus Keresztes. A tatárdúlás azonban nem kerülte el, a század végén kétszer is felégették. De nem ez a sereg, amiről mesélek. Ez

ugyanis szembe találta magát egy székely sereggel, amely – többek között – egy menasági és egy hosszúaszói fiatal esküvőjén résztvevőkből szerveződött az (újabb) betörés hírére. Valójában Xántus Keresztes hadaihoz csatlakoztak az esküvőről a fegyverforgató férfiak, köztük Tompos István is, két fiával. Éppen a kisebbik fiú lakodalmát ülték. A szájhagyomány szerint István mindkét fiát kérlelte, hogy ne kövessék őt a csatába, de végül mind a hárman csatlakoztak a védők seregéhez. Ebben a csatában aztán áldozatok árán, de sikerült megállítaniuk, sőt meg is futamítaniuk a tatár sereget. Többek között Tompos István és Xántus Keresztes is hősi halált halt. Talán vigasztalja őket a tudat, hogy ezzel a győzelemmel a tatárdúlásoknak is vége szakadt Csíkszéken.

Most fordítsuk figyelmünket Orbán Balázsra, aki némi értetlenkedéssel vizsgálgatja a kápolnát.

A Xántus kápolna és Hosszúaszó

Nem is annyira értetlenkedve, mind inkább meglepetten – néz ránk. *Én ugyanis ezt a romot gondoltam megmutatni, amelyet az elesett Xántus Keresztes sírja fölé emeltek. Amikor itt jártam, a kápolna maradványai szűk méter magasan álltak ki a földből, mutatva, hogy valamikor itt állt. És vele szemben nagyjából ugyanolyan formán látszott egy nagy épületnek a romja, amely a kastélya volt.*

Szerencsére a múló idő nemcsak hanyatlást hoz. És Hosszúaszó? Amikor itt járt, *még több mint tizenöt gazdaság volt a völgyben, de ez előtt egy évszázaddal is sokan lakták, és széles földön ismerték a forrásáról, ami a bort főzi, igen kellemes ízű s soká eltartható, s azért azt elhordták messze vidékre is.* Bizony, még Bécsben is ittak hosszúaszói borvizet régen. Most Hosszúaszónak pár lakosa van, kiköltöztek ide Szeredából, a községből. A többi ház leginkább hétvégi pihenőhelyül szolgál a tulajdonosainak. Térjünk rá az újra felépített kápolna felszentelésére, amelynek azóta is búcsúja van minden év május idusán, azaz a hónap második vasárnapján.

1990. május 13-án szentelte fel a kápolnát Bálint Lajos püspök, amelyet a közösségi összefogás és a tenni akarás példájaként is említett az egybegyűlt több mint ezer embernek, mondván, hogy bizonnyal megél az a nép, amely így őrzi, ápolja hitét, hagyományait.

Az avatáson felidézték, eljátszották azt a régi ütközetet is, amely véget vetett a környéken a tatárdúlásoknak, és amelyről mi is megemlékeztünk fentebb. Iskolások szavaltak, a kápolna felépítésének történetét elmesélték, egy szívvel volt jelen mindenki a községből, büszkeséggel telve, hogy ez valóban az övék. A kápolna, a nap, és ez az emlék. Itt, a kápolna mellett állva ezt mi is átérezhetjük, különösen, ha engedjük, hogy a környező fenyvesek szépsége, a táj időtlensége átjárjon minket. Ekkor valóban

úgy érezzük, hogy ez a kápolna mindig is itt volt, itt kellett lennie.

Ez a most virágzó rét volt a harcmező, vette át a szót Orbán Balázs, *és azok a házak, amelyek a távolban mutatják Hosszúaszót, csak a település egyik fele voltak. Joggal hihetjük, hogy egészen eddig a helyig elért a régi falu, hiszen itt volt Xántus Keresztes kastélya is, na meg a völgyből kifelé haladva, kicsit távolabb a város fele volt az újabb része a falunak, amelyet már az itteniek fiai építettek hozzá. Fitód, a fiak toldtak* – elemezte a szavat, majd mutatta is az utat, hogy merre menjünk. *Jó régóta itt vagyunk, és még a falvakban nem is jártunk,* szól hátra. Ez igaz, hát lépjünk ki mi is a vezetőnk nyomába, aki szakállában babrálva sétál a földúton a falu felé.

Fitód

Szentlélek felső tízese volt, a legifjabb az itteni települések közül, fog neki vezetőnk, de aztán elhallgat, és csodálkozva néz hosszan a völgyben. Bizony, egy tízesből kinőtte magát akkora faluvá, amely Szentléleknél is nagyobb. Hát ha majd meglátja, hogy úgy fogunk végig menni innen, Fitód régi részéből Mindszent túlsó feléig, hogy – úgyszólván – végig házak lesznek az út mentén!... Erre néha-néha az itt lakók is rácsodálkoznak. Ha ezelőtt jó húsz évvel valaki fentről nézte volna a község képét, látott volna három különálló nagyobb települést, és néhány kisebbet, amelyek szintén külön álltak. Most meg a község települései kinyúlnak egymás felé, mintha össze akarnának ölelkezni, és Hosszúaszó kivételével már össze is értek. Fitód elején, azaz a Szeredától távolabbi végében egy szép épület áll – sajnos jobbára üresen. Ez volt a fitódi iskola, az 1800–as évek végén épült, ahogy a korabeli emberek írták, palotaszerűen szépen...

Most gondolok bele: használjuk a szavakat, amelyek teljesen egyértelműek számunkra, Önök meg némileg tanácstalanul olvassák. Bőven elég, ha a társaságunkban felkeresik a községben szétszórtan, ugyanakkor mégis mindenhol jelen levő értékeket. Különös szavakat ne hagyjunk itt magyarázat nélkül. Hogy mi is ez a tízes, amit említettem? Mondanám, hogy egy falurész, de ez a szó mélységét, valódi jelentését nemhogy nem födi, nem is érzékelteti. Hiszen itt a falu mellett levő csíksomlyói kettős dombra sem elég annyit mondani, hogy dombvonulat, ha éreztetni akarjuk, hogy mit is jelent a hely valójában. Ígérem, majd kifejtem, hogy milyen is a tízesrendszer, amikor megérkezünk oda, ahol ez leginkább látszik még ma is. Most sétáljunk át Fitódon. Hosszan elnyúlik a völgybe, szakszerűen mondhatnánk egyutcás falunak is. Persze, székely faluban nem lehet végigmenni úgy, hogy valami ne ragadná meg az ember gondolatait. Itt egy harangláb, ami mellett megállva pihenésképpen beszélhetünk pár szót. Ilyent láthatnak több faluban is, csak itt a községben több is van, régebb minden tízes épített magának. A harangszó messze hallatszott, jeleztek vele egymásnak is, maguknak is.

Bizony, az emberek úgy olvastak a harangzúgásból, mintha papíron leírva kapták volna meg – szólt Orbán Balázs. *Tudták, hogy dél van, esküvőre, vagy halottra húzzák a harangot, vagy bajban kell a segítség. Egy mondatot fordítok le a harangok szavából. Amikor tűz üt ki, úgy verik félre a harangokat, hogy először annak a tízesnek a számát kongatják ki, ahol a tűz kiütött. Minden okunk megvan feltételezni, hogy harangszóval is üzentek egymásnak a tízesek. A körülötte levő tér meg tökéletes helyszíne volt a falugyűléseknek, a tízesben élők öntudatának fontos része. Vagy talán csak az volt?* És kérdőn nézett rám.

Itt fontos a mai napig. Községünk abban a szerencsés helyzetben van, hogy ez a hagyomány nem is annyira hagyomány, hanem az élet része. Beszéltünk harangszóról, gyűléstérről, nézzünk meg egy templomot. Ahhoz egy hosszú sétát kell tennünk Fitódból kiérve hosszan fel az emelkedőn, elhaladva a már meglátogatott Véreskép mellett, és meg sem állunk a szentléleki templomig.

Csíkszentlélek

Ez a falu is magán viseli az idők nyomát, meséli Orbán Balázs. *És sokat nőtt az elmúlt 150 évben. Tizenöt házból állt, még akkor. De a templom és a fa nem változott* - tekintett fel a dombra.

A falut először az 1332. évben említik, egy pápai regiszterben olyan kontextusban, hogy tudhatjuk, temploma volt már akkor is. Nem ez a templom, de ugyanitt állt. A mai templom a XIV. században épült. Mostani formája gótikus és reneszánsz építészeti elemeket egyaránt

tartalmaz. Így nézett ki már Orbán Balázs idejében is. *Csak nem volt ilyen szép fehér,* veti közbe, a hársfa körül sétálva. A hársfánál vagyunk, a község egyik legnagyobb nevezetességénél. Múltja miatt, jelene miatt egyaránt

fontos része az itteni életnek. Hogy jobban megértsük, visszatérünk a haranglábakhoz és a falutízesekhez. Igyekszem most sem túlzottan belemélyedni a témába, hiszen akkor a nap további részét itt töltenénk el. Nevezhetnénk ezt a fát eleven történelemnek, tudástárnak is, mivel ez egy őrfa. A haranglábhoz hasonlóan fontos gyűléseket, megbeszéléseket tartottak alattuk, csakhogy ez a szokás még korábbi a nép hagyományaiban, mint a harang. Ehhez a hárshoz hasonló faóriások vigyázták az embereket, szemlélték mindennapi életüket, és hallgatták tanácskozásaikat szerte Székelyföldön. Gyakran az egyes falurészeknek mind volt külön-külön gyűlésterük; többnyire egy erős fa árnyékában tanácskozott a falurész szomszédsága. Hogy ez a fa még itt van és az, hogy vasárnap a mise után még mindig az árnyékában szövődnek tervek, folynak le komoly megbeszélések, maga az élő emlékezet. Nem nagy dolog - lehetne mondani -, de ha belegondolunk abba, hogy ez egy ezeréves hagyomány, ami máig is fennmaradt, át tudjuk érezni, hogy milyen gyökerei vannak a népnek ezen a földön.

Az új időket sem feledhetjük, hiszen a közelmúltban a szentléleki hárs a falu azon nevezetessége lett, amelynek híre a legtávolabbra eljutott. Nemcsak itthon kapta meg az Év Fája díjat, hanem a következő évben Európában is megválasztották a legszebb fának. Akkor bizony nagy sürgés-forgás volt a községben, TV stábok, újságírók kapták fel a hírt. Idővel lecsengett, de a büszkeség, amit érzünk, még a régi. Ez bocsánatos bűn lehet az Önök szemében, hiszen kicsit úgy vagyunk vele, mint amikor egy szülő büszkélkedik a gyermekével. Noha ez a gyermek már több, mint ötszáz éves. Ha beszélni tudna, azt hiszem, rengeteget tanulhatnánk tőle a múltunkról. És talán a jelenről is.

Induljunk tovább, és hallgassuk, mit mesél Orbán Balázs a következő, és egyben utolsó megállónkról.

Mindszent

Emlékszem, kezdi, *hogy soha szétszórtabb falut ennél nem láttam, mivel Mindszent hét különböző egymástól elkülönített csoportból áll. Legfelül van Sillók tíze. Ezt követi a Málnásiak tíze. Ezt a Templom tíze. Józsa tíze. Felső vagy Nagy-Boroszló, mely Nagyok tízének is neveztetik, Közép-Boroszló, vagy az Ambrusok tíze és végre Alsó Boroszló vagy Ladok tíze. Ez mind-mind elkülönülő, egymással házakkal nem érintkező rész. Azaz csak volt.* - Teszi hozzá. Bizony, az ő idejében még csökkenő népességű falu már kinőtte magát annyira, hogy minden tízes összeért. Picit lehetne sajnálni, hogy nem látjuk úgy már a falut, mint akkor volt, de bízzuk magunkat a fantáziánkra, az elmúlt időt meg nézzük bizakodva, hiszen az évszázad viszontagságai ellenére ez a falu nőtt. Mind többen és többen élnek itt. Ha a falu képe teljesen nem is, de a tízes öntudat megmaradt – igaz, informálisan. Régebb minden tízes élén tízesbíró állt, az ő rendeleteit a tízespolgár továbbította lakosság fele. Választottak maguknak határbírót. Éjjeliőr, mezőőr, lett sorra mindenkiből a tízesben. Pásztor, aki a juhokra vigyáz, hisz az is külön volt tízesenként. A pásztort a juhtartó gazdák közösen, nyílt választással bízták meg a feladattal. Ezek ugyanígy történtek Fitódon és Szentléleken is, de mivel itt láthatjuk a legjobban a tízesrendszert, ezért itt gondoltam elmesélni. Mesélhetnék hosszan, a havasszabadulásról, a közös kaszálásról, a tízesbíró által vezetett egyéb munkálatokról, utak karbantartásáról, árkok megtisztításáról, de mind egy dologra fut ki. Arra, hogy a tízesek együtt, közös munkával végezték mindezt. Ez az a mentalitás, amit nem szabad veszni hagyni.

Másképpen nem is lehet, folytatta Orbán Balázs. Emlékszem, egy havasszabaduláson voltam itt, déltől estig tartott, mint egy búcsúünnep, olyan volt. Elmesélve is érdekes, de látva és átélve igazán életre megmarad az emberben. Induljunk tovább, hiszen van, amit most is lehet látni: a mindszenti templomot. A sekrestye külső falára az 1247 –es évszám van bevésve.

Az pedig nem igaz, szól ismét a vezetőnk ujját magasba emelve. *A templom eredetét felviszik a XIII. századig, de már csak az, hogy arab számokkal van bevésve, mutatja, hogy hamisítás. Erdélybe a gótika a XIV. századra jutott el, ide, Erdély távoli sarkára bizonyára még később. Ez a késő gót ízlésű templom sem épülhetett előbb.* Valóban, a templom a XV. században épült. De akkor miért van pont az a szám oda vésve? Érdekes kérdés. Csíkszék több helységében találhatunk ehhez hasonló hamisítást. Mindszentet először szintén az 1332 –es regiszterben említik, Omnis Sanctri néven. Tudjuk, hogy akkor is volt temploma, bizonyára román-kori. Mindszent egyike a legrégebbi csíki falvaknak, valamikor a XII. – XIII. században alapíthatták. Hogy az egybecsengene az '1247' felirattal? Érdekes észrevétel, ám hogy századok múltán ennyire évre pontosan tudták volna, az kevésbé valószínű. Akárhogy is, ez a templom értékéből mit sem von le, csak hozzá ad pár gondolatot.

Nem beszéltünk még az iskoláról. Nem a régi épülete miatt nevezetes, hanem a kora miatt. Mindszenten iskola a XVI. század végén már működött. Nagyobb település volt már akkor is, nagyobb, mint Szentlélek. Most is annyian élnek itt, mint a község többi részén összesen – ha nem többen. Így a néprajz, a kultúra és a táj szépsége mellett az oktatásban is kitűnhet a község. Főleg, ha a fitódi régi iskolaépületet is ide vesszük.

Ezzel véget is ért a túránk, elköszönünk Orbán Balázstól. Találkozhatunk vele, akárhova megyünk Székelyföldön, amiért nem lehetünk elég hálásak neki. Mellette még felhasználtam azt a tudást, amit Gondos Albert tanító *Az öreg hárs faggatása* című kiadványában írt le. Ha

kicsit szétszórt lett, azért elnézésüket kérem, de hát annyi minden van, ami külön megér egy-egy hosszabb elbeszélést, és nem tudtam volna jó szívvel kihagyni. Így is bizonnyal kimaradt sok minden; azért én remélem, hogy igaz képet kaptak községünkről, és az új ismeretek mellett jól is érezték magukat, miközben bejártuk a határt és a falvakat. Istennek ajánlom Önöket, járjanak még erre, szívesen és szeretettel fogadjuk!

Gidró Attila

Goldschmidt-ház, kapualj Szeged

Király Béla szellemi portréjához

Mondhatnám, beszélő borítója van Király Béla új kötetének.* Első borítóján egy madártávlatból fotózott, völgyben elterülő kis falu képe látható. Előtérben egy templom magasba emelkedő, karcsú tornya fehérlik, körülötte piros tetős épületek szögletes alakzatai tűnnek ki a méretes zöldellő fák, no meg a kertek, rétek közül. A háttérben dombokat látni, valamint egy erdő borította hegyvonulatot. Nem más ez, mint egy Sóváradról készült látkép. A belső borító „füleken" aztán a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium városi parkra néző szárnya, illetve a nagy múltú párizsi világlap, a *Le Figaro* szerkesztőségének székhelye mutatja magát. A hátsó borítón olvasható szerzői gondolatok közül pedig ezt emelném ki: „Nyugati egyetemek és médiák tápszerén felnőtt okoskodókkal és milliárdos támogatóikkal szemben nehéz lesz megmaradni olyannak, amilyennek az Isten megteremtett."

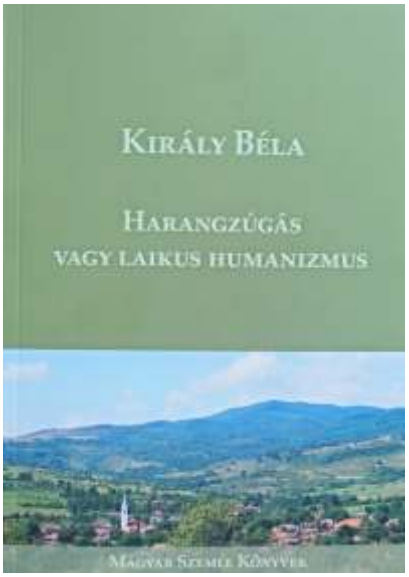

Király Béla 1957-ben született Sóváradon – innen a nevében használt S. betű –, ezért került tehát szülőfaluja képe a borítóra. Tanári pályájának első, egy évtizedet meghaladó szakasza Sepsiszentgyörgyhöz kötődik, ahol jó nevű mesterei – többek között Veress Dániel – éltek, s végül tudnunk kell, hogy szerzőnk a politikatudomány művelőjeként, valamint közíróként nagy hangsúlyt fektet a francia történelem és közélet rendszeres elemzésére, amelynek során a tekintélyes *Le Figaro* által képviselt értékekhez igazodik. Mondhatnám, szemét Párizsra veti – a felvilágosodás kori Batsányival szólva –, a franciaországi változásokra, azok megértésére és megértetésére törekszik, amire alapos felkészültsége és tájékozottsága alkalmassá is teszi.

Külsőségek szemrevételezéséből indultam ki ezúttal, abban bízva, hogy azért a bemutatandó „tárgy" belső értékeire is sikerül valamelyest rávilágítanom.

Szerzőnk kijelenti, hogy ha szemünket ma Párizsra vetjük, akkor beláthatjuk, hogy a franciákra váró jövő az erdélyi magyarok jelenére hasonlít, vagyis a franciák „kisebbségbe kerülnek saját hazájukban, annak minden következményével." (170.) Véleményem szerint ez a meglátás helytálló, minthogy a 20. századról, valamint napjaink franciaországi valóságáról készült elemzéseken nyugszik. Mintegy összegzésként, idézhetjük az alábbiakat: „Franciaország történelmi múltja, civilizációs vívmányai, művészi, irodalmi értékei ma alig számítanak. Az iskolákban is apró lángon pislákolnak az erről szóló tanítások. Franciaország civilizációs örökségét, mint érték nélküli, fölösleges relikviát a bevándorlók többsége, de újabban a helyi fiatalok múlttól elszakított, és a jelenbe dermedt tömege is megveti. Az emberi jogi aktivisták azért küzdenek, hogy a többség igazodjon a még kisebbségben levő bevándorlók szokásaihoz. Ismerd meg, és tiszteld a másságot, egészen addig, míg te is más nem leszel!" (170–171.)

Király Béla Európa, illetve a zsidó – keresztény hagyomány értékeit tartja szem előtt esszéíróként, politikai elemzőként és közíróként, aki így - mint elkötelezett szemlélő - tisztánlátáshoz segíti hozzá olvasóit egy, a tőke által diktált s az egyént totális ellenőrzés alatt tartó, illetve egy véget nem érő, lelketlen versenyre kárhoztató világban. (Vö. 38.) Ilyen meghatározottságok között pedig a hűség, a becsület, továbbá a hazafias érzés fel sem merülhet, de nem bír fontossággal a hagyományos család és gyermekvállalás, a nemzeti identitás megőrzése sem. A nemzeti identitás jegyében élni – egy jövedelmi szint fölött – veszélyes üzemmód a Szajna partján is – hivatkozik egyik párizsi „forrására", Alain de

Benoist-ra a szerző. (Vö. 324.)

Egyre inkább oda jutunk, hogy még a nemi különbség tételezése is emberi jogokat fog sérteni. A nemzedékek között egykor működő tapasztalatátadás és a hagyományra alapozó építkezés megszűnik, a társadalom többnyire a szerves közösségek kötelékét feladó, a jövő iránt valójában felelősséget nem vállaló magánzó egyének, illetve a gyökerüket vesztett fogyasztó lények – ahogy mondják –, a konzumidióták gyülekezete lesz. Szóval tényleg nehéz lesz megmaradni olyannak, amilyennek az Isten megteremtett: embernek és egy szerves közösség tagjának...

Király Béla 1982-ben szerzett oklevelet a Babeş–Bolyai Tudományegyetem filozófia–történelem szakán. Kritikát, esszét, szépirodalmat közölt a kor romániai magyar lapjaiban és folyóirataban *(Utunk, Korunk, Igaz Szó, A Hét),* tanulmánnyal szerepelt a tudományelméleti írásokat tartalmazó *Tény és való* című kötetben (Kriterion, Könyvkiadó, 1989), valamint az ő gondozásában és előszavával jelent meg egy Giordano Bruno-kötet a Téka sorozatban, ugyancsak a Kriterion Könyvkiadónál (1990).

A jelenleg Budapesten élő – és azóta az ELTE politológia szakán is diplomázott - tanár és szerkesztő *Harangzúgás vagy laikus humanizmus* című kötete az utóbbi, közel tíz évben közölt tanulmányaiból, esszéiből és publicisztikai írásaiból nyújt válogatást – egy-egy esszénovellával indítva, illetve zárva a könyvet –, ami igen alkalmas Király Béla szellemi portréjának megrajzolására.

Borcsa János

A MEGFIGYELŐ,

avagy Mi történt Helena Morgensternnel c. dokumentumregény bevezetője.

ELŐSZÓ HELYETT

Hol kezdődik és hol végződik az emberi tisztesség határa?
Egyáltalán mi az, amit az ember tisztességnek nevezhet? (Szerző)

Ezt hadd döntse el egy belső megérzés, ami vagy létezik egy emberben, vagy nem. Bennem merem remélni, hogy létezik, mert bizonyos emberfajtát ez a megérzés már első látásra, messziről ki tud szúrni, aztán későbbi érintkezések szűrőtevékenysége vagy valami megmagyarázhatatlan emberi gyengeség következtében elhalványul ez a rossz érzés, és részemről jóindulatú reménység fog el, hogy talán tévedtem. Ahhoz, hogy adódó alkalommal kiderüljön: az embert az első benyomása nem szokta becsapni, ajánlatos ráhallgatni és ahhoz tartani magunkat, ha nem akarunk keserű csalódásokba bonyolódni a későbbiek folyamán.

„A világirodalomban sosem az kapott helyet, aki világirodalmi helyre pályázott. Ennek epigon a neve. Hanem, aki a maga helyén végezte el a saját idejében rámért munkát úgy, mintha a világirodalom nevében ‚csinálná" – mondá Illyés Gyula.

„- Ez a hegy kopasz-, mondja a hegy keleti oldalán levő ember -, nincs rajta egyetlen fa sem!

- Ezt a hegyet sűrű erdő borítja – jelenti ki a nyugati oldalon lakó.

Mielőtt hajbakapnál valakivel emiatt, vedd a fáradságot és sétálj át a hegy másik oldalára is.

Az igazság meglátása azonban még nem elégséges ahhoz, hogy a szellemi ember felelőssége felmentést nyerjen a jövendő előtt. A szellemi ember hivatásához tartozik az igazság kimondásának kötelessége.

A szellemi ember köteles kimondani az igazat.

Kötelezi őt erre az Istentől kapott írástudói rang, a látás és kimondás képessége. Kötelezi őt erre magasabb rendű emberi mivolta és nem utolsó sorban a hitel, melyet szava - akár igazat mond, akár nem, - az emberi tömegek fölött élvez.

A szellemi ember felelőssége nem ismer megalkuvást és a jövendő könyörtelenül számonkér rajta minden kimondott szót…

Köteles kimondani hangos szóval az igazságot, kínzókamrában és bitófán éppen úgy, mint bársonyszékben."

(Wass Albert)

Ezzel szemben – azzal együtt, hogy tökéletesen egyetértek Wass Alberttel, - az én véleményem az, hogy:

„Mindig annak van igaza, aki eredményt ér el. Az élet olyan, mint a háború. Aki győz, annak mindent megbocsátanak és körülnyalják. Csak az jár rosszul, aki tétovázik. Mert azzal csak veszteni lehet."

A görög drámákban mindig az egész világ beszél: az istenek és kalandorok, a fák és a nagy halak, minden szerepet kap a görög színpadon. De hiába beszélnek. Az istenek és az emberek nem tanulnak semmiből, semmit.

Amikor megjelenik a földön egy intelligens ember, arról lehet felismerni, hogy az összes hülye ellene szövetkezik. Na, én ezt úgy módosítanám, hogy mihelyt megjelenik egy munkahelyen egy intelligensebb ember, aki esetleg többet tud, mint a felettesei, az összes jobb sorsra érdemes kolléga ellene szövetkezik.

Székelyudvarhelyen születtem, 1941-ben, orvos családban, két fiútestvér mellé született egyetlen lányként. Az irodalom iránti vonzalom igencsak korán jelentkezett bennem, kiskoromtól kezdve a könyvek bűvöletében éltem és 15 éves koromban már tartományi szintű irodalmi versenyt nyertem. Mindig is az írás vágya volt a legerősebb bennem, illetve az, hogy az életemet egy szerkesztőség adta lehetőségek keretei között élhessem meg. 1993-ig dolgoztam az Igaz Szó, majd jogutódja, a Látó szerkesztőségében, közben 1991-től párhuzamosan az Átalvetőnek is, majd 1993-tól a mai napig ez utóbbi folyóirat irodalom-rovatának vagyok az írója, szerkesztője. Természetesen gyermekekre is vágytam, akiket a legszebb magyar szavakra taníthatok és akiket semmilyen körülmények között soha nem írattam volna idegen nyelvű iskolába. Mindhárom gyermekem (két fiú és egy lány) magyarul tanult, úgyszintén most már a maguk során a négy unokám is, akikre nagyon büszke vagyok.

Sokat megéltünk mi itt, Erdélyben, de ha igazi sorsfordító esemény történt velünk, akkor az Marosvásárhely véres márciusa, ami kitörülhetetlenül ég mindannyiunkban, életünk végéig. Amikor az ember gyermeke ott védi a magyarságát az első sorokban, ahol az életével játszott, akkor elmondhatja, hogy élő történelem részese volt. És felháborítóan undorítónak tartom, hogy később olyanok is hősként adták el magukat, akik azokban a napokban még csak nem is tartózkodtak a város területén.

Mindig is azt gondoltam, hogy az igazságért és magyarságunkért élnünk és tennünk kell, nem pedig megélnünk belőle. Kár, hogy sokak számára ez csak egy kézlegyintéssel elintézhető utópia.

Én úgy gondolom, hogy már magában az a tény, hogy magyarnak születtem, anyanyelvemen gondolkodhatom, álmodhatok és fejezhetem ki magam akár beszédben, akár írásban, - maga a boldogság. Merthogy a magyar nyelvkultúra varázsában élni meg az életemet, - a legszebb dolog, ami történhetett velem.

Ugyanezt vallotta a nagyapám, aki szerintem megszállott apostola volt a magyar nyelv és irodalomkultúrának, úgyszintén testvérbátyja, Osvát Ernő is, akiről itt és most nem hiszem, hogy éppen én kellene szóljak. S bár mindig azon a nézeten voltam, hogy az ember arra legyen rátarti, amit ő személyesen valósított meg és ne a felmenőivel dicsekedjen, mégis kénytelen vagyok ez utóbbit tenni, mert hiszen az ő génjeiket örököltem, az ő jó vagy rossz hajlamaikat, és ugyanabban a gondolatkörben próbálom megélni a magyarságomat, amit ők örökítettek reám. Hiszem és vallom, hogy egy nemzet addig marad fenn, amíg él a nyelve, ezért is örültem, amikor 1991-ben felkérést kaptam az Átalvető szerkesztésében való részvételre, mert ráéreztem, hogy ez a folyóirat összekötő kapocsként fog működni majd az évek során Erdélyből vagy akár az anyaországból elszármazott magyarok között, akikhez szerte a nagyvilágban eljut az üzenet: **soha ne feledjétek, hogy magyarnak születtetek és utódaitokon keresztül tartsátok fenn ezt a nyelvet, bárhol is éltek.**

Nagyapám örökségére visszatérve, tudom, hogy akkora áldozatra és önfeladásra mint ő, nem lehetek képes, hiszen ő orvosi praxisát is feladva, 1920-ban létrehozta Marosvásárhelyen a Trianon utáni első magyar nyelvű folyóiratot, a Zord Idő-t, ami az irigység és félműveltség hadjárata következtében – amint az másfél év után kiderült - erején felüli vállalkozásnak bizonyult.

Hogy van az, hogy míg egyes emberek képesek mindvégig a színüket mutatni és az élet színén, vagyis a felszínén élni, addig mások, sokkal értékesebbek csak a fonákján tengődnek életük végéig? A fonákja ugyanis az érdesebb, durvább fele, amit azok dolgoztak ki, akik a színén élnek és nem engedik át a sima félre azokat a szerencsétleneket, akik becsületesek, s akik éppen a becsületüknél fogva, soha nem tárják a világ elé a gyanújukat, hogy éppen fordítva kéne élniük, csak nem hagynak teret nekik.

B. Osvát Ágnes

Tőkés Béla: Boldogság
A legtöbb ember
Annyira lehet boldog,
Amennyit kivív.

Tőkés Béla: Élet
Ne azt számold:
Hány év volt életedben,
Hanem hány élet.

Szente B. Levente

A régiek, mi és Petőfi

nálunk Petőfi holtan
akarom mondani hősi halottként is
hírében nyerésre áll – ha lehetett eddig
hát bölcsen elkerült minden
hozzá nem illő vitát
a város főterén ahogy magaslik
annál inkább érthető immár
nincs impozánsabb Petőfi szobor
hét határon innen és túl
(és ezt elég sokan vallják)
hiszen nem az ember
annál sokkal több volt ki emelte
mert ez a kegyelet az emléke tisztelet
mi több merem állítani
a lakosság több mint felének otthonában
láttam már – legyen az a könyvespolcokon
faragvány kisplasztika rézkarc vagy képeslap
lenyomat
festményen a falakon – a régiek Petőfi kötetét
egyenest a Biblia mellett tartották
ezért mondom nálunk Petőfi holtan
akarom mondani hősi halottként is
nyerésre áll

a köztudatról még nem beszéltem vagy
a naptárba fogott megemlékező ünnepekről
s az őrzőkről miként a nevében élő iskolák
a Kányádi verses körtefáról
a Gyárfás-kúriáról
a Timafalvi temető legendás sírjáról
mert ez a kis mezőváros
1849. július 30-án a költő halálának előestéjén
hogy vendégül láthatta az holtbiztos
hiszem hogy ezt vallja itt minden kisdiák –

nálunk Petőfi holtan
akarom mondani hősi halottként is
nyerésre áll

szemben a mai divatkövetőkkel
a szabadság ellen szóló álszent prédikálókkal
vagy azokkal akár
akik ezzel a hittel de bekötött szemmel
jönnek szembe.

(Székelykeresztúr, 2021)

Szente B. Levente

A fal

(Jó barátom,
Hermann Gyula festőművész emlékére!
2020)
„Manapság mindent meg akarnak
magyarázni és le akarnak írni.
De ha mindezt mégis meg lehetne
magyarázni és le lehetne írni,
a festészet nem lenne művészet.”
(Renoir)

festő barátom
míg ecsetével a táj színeivel játszott

sosem vette le a falról szemét
azt mondta a legszebb vászon lenne

amit valaha látott
csakhogy a vakolattal baj van

le kéne kaparni mindet
az évszázados mocskot

a sérelmeket az ígéretet a rabságot
a golyó és csákány ütötte nyomokat

lemezteleníteni a legvégső valókig
amíg nem késő

visszanyúlni a kezdetekhez
talán megérthetnénk végre

a benne sikongó téglákat.

Iparművészeti Múzeum, Budapest

Száz éves a Székely himnusz
1921-2021
(II. rész)

A *Székely himnusz* a két világháború között

Csanády György vallomása szerint a dalt nem himnusznak, hanem kórus által énekelt zsoltárnak szánták. A vers és a kotta egyike volt a ***Májusi nagyáldozat***ban megjelentetett négy dalnak. Mind a négy dalt Mihalik Kálmán zenésítette meg. A négy közül az egyiknek valóban ***Himnusz*** volt a címe, de ettől függetlenül a közönség a ***Kantaté*** című zsoltárt fogadta el és énekelte, mint ***Székely himnusz***t. Ez már az első májusi nagyáldozatkor nyilvánvalóvá vált **1922 május 20-án,** az Aquincumban.

A két világháború között főleg a **SZEFHE** által rendezett ünnepségeken, valamint az évente megtartott Nagyáldozaton énekelték. A dal kézzel írott kottáját szétosztották a jelenlévők között, így terjedt szét a Magyarországon élő erdélyiek között. Az anyaországban tanuló erdélyi magyar diákok vitték és terjesztették otthon is.

A korabeli sajtó keveset foglalkozott a ***Székely Himnusszal***. Egy-egy nagyobb, - főleg a menekült erdélyieket érintő - esemény tudósításaiban találhatunk utalást rá.

A **Magyarság** egyik beszámolójában ezt olvashatjuk: *„A gyulai pénzügyigazgató negyvenéves szolgálati jubileumán az ünnepélyt a pénzügyigazgatóság kebelében alakított dalárda a **Székely himnusszal** nyitotta meg.*[1]

(Megjegyzés: Érdemes a tudósítások dátumára figyelni, mert később, a plágium perben a megjelenési időpontok bizonyító szerepet kaptak.)

Ugyanez a lap tudósít a székely ifjúság Debrecenben tartott országos kongresszusáról, melyre az elcsatolt területekről menekült főiskolai és egyetemi hallgatók érkeztek. A kongresszus után a velük jött erdélyi művészek hangversenyt rendeztek. A beszámoló részletesen foglalkozik a programokkal és a fellépő művészek előadásával: *„Seregélyi Irma hárfaművésznő finom ujjai alatt csodás zengzetességgel szólaltak meg a hárfahúrok, Tompa Márta újbóli szavalatai után Kolozsváriné Voith Ilonka, debreceni operaénekesnő kedves alakja jelent meg a közönség előtt és a **Székely himnusz**, eredeti székely hazafias dalok a lelkes, megértő fiatal publikumot tomboló lelkesedésig ragadták.”*[2]

Egy másik újságban az Erdélyi Férfiak Egyesületének ünnepségéről olvashatunk, amely a ***Székely himnusszal*** ért véget.[3]

A harmincas évekből is találunk a ***Székely himnusz***ra vonatkozó feljegyzéseket a Magyarországra menekült erdélyiek összejöveteleiről.

1932. novemberében tartotta a **Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete** a tisztújító közgyűlését. Mint írják: „A közgyűlésen Balla Péter vezetésével a **SZEFHE** énekkara a himnuszt és a ***Szefhe himnuszt*** nagy sikerrel adta elő.[4]

Az **EFE** (Erdélyi Férfiak Egyesülete) avató ünnepséget tartott az egyesület Rákóczi-úti épületében. A beszédek elhangzása, valamint az új tagok felavatása után a **SZEFHE** énekkara a ***Székely himnusz*** eléneklésével fejezte be az ünnepélyt.[5]

A **Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete** (1934) május hatodikán tartotta meg fennállásának tizenötéves évfordulóját az Uránia színházban. Az ünnepélyen Csanády György vezetésével a székelyek szimbolikus nagyáldozatot mutattak be. *„A székely nagyáldozat misztikus, különös hangulata megejtette a közönség lelkét és sokak szemében csillant fel a könny az egyszerű és szívbe markoló szavak és Mihalik Kálmán mély muzsikájának hallatára.”* – írja a **Láthatár**[6]

A **Nemzeti Újság** az erdélyi iparosság és munkásság zászlóavató ünnepségét hirdeti: *„Az ünnepség sorrendje: **Székely himnusz**, énekli a Budai Cecilia kórus**,** Bárdos Lajos vezényletével. Ünnepi beszédet tart dr. Zakariás G. Sándor elnök. Utána zászlószögek beverése, majd avatási szertartást mond Csanády György. **Himnusz**, előadja a Budai Cecília kórus.”*[7]

A **Hargitaváralja** című lapban megjelenik ***A mi dalunk címen*** a ***Székely Himnusz***, csak itt ***Szefhe himnusznak*** titulálja. Közreadják a szöveget és a kottát is. Ez a második alkalom, hogy a dal szövegét (Első az **Új Élet**ben 1922-ben) és első eset, hogy a kottáját is nyomtatásban tárták a nyilvánosság elé. Ugyanebben a számban (1936. november 12.) röviden vázolják Mihalik Kálmán életútját is, ami több későbbi tanulmány forrásanyaga lesz.[8]

A harmincas évek második felében egyre több tudósítás számol be ünnepségekről, ahol énekelték a ***Székely himnuszt.*** A **Budapesti Hírlap**ban írták, hogy *a Nagyenyedi Bethlen Kollégium volt diákjainak Testvéri Egyesülete március 12-én délután fél 6 órakor a Zeneművészeti Főiskola kamaratermében erdélyi kulturális célokra, műsoros estélyt rendez, melynek gazdag műsorában Makkai Sándor egyetemi tanár felolvasása, Csanády György **Székely himnusza**, Hosszú Zoltán előadása, Zilahy Farnos Eszter, Kulcsár Irma és László Imre énekművészek énekszámai, Egry Mária és Zayzon Gabriella szavalatai és Borsay Pál zongoraszáma szórakoztatják a*

közönséget.[9] A **Szegedi Új Nemzedék** kissé pontatlanul tudósított a **Hargitaváralja egyesület** avatóünnepségéről. Mint írják: „(…) *Jósa János bíró felavatta a hargitai földet őrző, faragásos székely kopjafára a jelképes község 15 új lakóját, kérve, hogy támogassák és szeressék egymást. A felavatottak nevében dr. Várady Gyula mondott néhány szívből jövő köszönő szót, majd a lélekemelő ünnepséget Csanády-Kertész (sic!) bánatosan szép* ***Székely himnusz****ával zárta be a* **SZEFHE** *kitűnő énekkara. (…)”*[10] A közelgő változás szelének közeledtével egyre gyakrabban hangzik fel tömegek előtt a ***Székely himnusz***.

A **Délmagyarország** ezt írja ***Ezrek tüntetése Erdélyért az Országzászló előtt*** címmel***:*** *Vasárnap (július 22) az Országzászlónál ezrek jelenlétében adta át az* **Ereklyés Országzászló Nagybizottsága** *a* **SZEFHE** *nemzeti viseletben kivonult századának az elismerést jelentő zászlóérmét. (…) A zászlóérme a magyar összességért való munka jutalma, nem egyént tüntet ki. Ezt érdemeltétek ki, melyet feltűzök zászlóitokra! Ezután a sok ezer főnyi tömeg szűnni nem akaró éljenei közben feltűzte Jovirniczky Jenő a székelyek zászlójára a magyar Szent Koronát és Nagymagyarországot ábrázoló zászlóérmét, majd a* ***Székely himnusz*** *szavaival fejezte be beszédét:*

Ki tudja, merre, merre visz a végzet, göröngyös úton, sötét éjjelen, vezesd még egyszer győzelemre néped, Csaba király e csillag ősvényen.[11]

A fenti idézetek is bizonyítják, hogy a ***Székely himnusszal*** kapcsolatban két dolgot biztosan megállapíthatunk. 1. Abban a viszonylag zárt társadalmi csoportban, amelyet az erdélyi menekültek (Erdélyből elszármazottak) alkottak, ismerték a dalt és nagyobb ünnepek alkalmával, főleg női kórusok énekelték. 2. Sehol nem használták a ***Kantate*** címet, hanem vagy székely, vagy ***SZEFHE himnusz***ként említik. Csanády is említi, hogy bár eredetileg ennek a dalnak a ***Kantate*** címet adta, már az első Nagyáldozaton a résztvevők ***Székely himnusz***nak nevezték. Így érthetőbb az az állítás, hogy az Erdélybe hazalátogatók és a Magyarországon vendégeskedő vagy tanuló fiatalok (pl. cserkészek), mint ***Székely himnusz***t énekelték és terjesztették. Sőt ezekben a körökben ismert volt a zeneszerző Mihalik Kálmán és a költő Csanády György személye is.

Mielőtt a ***Székely himnusz*** további sorsát ismertetnénk, térjünk vissza a szöveg (vers) írójához. A verset Csanády György írta, aki krónikás könyvében[12] úgy ír magáról: „*Én költő voltam.*[13] *Álmodtam egy nagyszerű közösség nagyszerű hivatásáról. És voltak pillanatok, amelyekben a* **SZEFHE** *valóra váltotta ezeket az álmokat. A megtestesülés ténye A* ***májusi nagyáldozat.****”* Mi volt a **Nagyáldozat**? „*A krónikák beszéde küzdelemről, vereségeinkről és győzelmeinkről. Hivatásunkról, cselekedeteinkről és mulasztásainkról. Halottjainkról és utódainkról; (…) Mi a célja a Nagyáldozatnak? A magunk összetartozásának, testvériségének, kizárólagosságának és elhivatottságának érzése. A nemzetiségek évenként való lustruma, számadásra hívása, fegyvergyakorlata és lélekgyakorlata.” „Erdély emlékezete lélekben és külsőségekben”.* Évente egyszer tartottak nagyáldozatot, amikor a nemzetségekbe szervezett egyesületi tagok összegyűltek, számot adtak tevékenységükről és a körükben történt eseményekről egy ceremónia keretében, melynek jól kidolgozott forgatókönyve volt. A **SZEFHE** tagokat szárma-zási hely szerint nemzetségekre osztották. Így volt Bihar, Szatmár, Szilágyság, Kolozsvár, Aranyosszék, Marosszék, Csík, Udvarhely, Háromszék, Barcaság, Hunyad-Olt, Enyed-Küküllő Nemzetség.

Lényegében ez a könyv (***Nagyáldozat***) a Székely **Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete**nek krónikás könyve. Csanády Györgyöt nemcsak mint költőt tartjuk számon. Ő egyike volt (talán a legfontosabb) azoknak az Erdélyből elszármazott embereknek, akik lelkükön viselték szülőföldjük sorsát, minden tevékenységükben, megnyilvánulásukban jelen van az erdélyi gondolat és erdélyi lélek, mint vezérlő eszme.

1940. szeptember

A második bécsi döntés az egész magyarság, így az erdélyi magyarság életében is nagy változást hozott, mivel felszabadította a 22 éve természetes nyelvi közegétől elzárt erdélyi szellemet. Az anyaföldhöz való lelki kötődés a menekültek körében is élt és éltette az erdélyi szellemet, aminek egyik kicsiny, de határozott része volt a ***Székely himnusz*** is.

Ha eddig csak egy szűk réteg tudta, hogy egyáltalán létezik a ***Székely himnusz*** és azt, hogy kik a szerzői, az 1940 szeptemberi események után az egész magyar közvélemény tudomást szerezhetett erről. Legalább is arról, hogy létezik egy nagyon szép dallam, amelynek a neve ***Székely himnusz.*** „*A Székelyföld diadalmas hazatértekor Szászrégenben, Sepsiszentgyörgyön és végig a Hargita mentén gyönyörű melódiájú, poétikus szövegű dalt énekeltek a felszabadult erdélyiek: a* ***Székely himnuszt****.”* (…) *Hétfőn este aztán a rádióban is felcsendült a székely imádság*” [14]A rádió a Dunakeszi Magyarság Dalkörének előadásában sugározta és így százezrek hallhatták a dallamot. A szerzők nevét nem közölték.

A rádió munkatársai elkísérték az Észak-Erdélybe bevonuló magyar hadsereget és minden helyszínről részletesen tudósítottak. A riporterek lázas készülődéséről a nagyváradi **Magyar Lapok** számolt be Cs(iszár) B(éla) tudósításában: „*Négy csoport indul Erdélybe. Az első csoportot Koncz Sándor dr. a rádió helyettes igazgatója vezeti. A második csoportnak Csanády György a rádió rendezője, az ismert erdélyi író és költő a vezetője; a harmadiknak Cs. Szabó László, a neves esztéta, közíró, aki a rá-*

dió prózai osztályának a vezetője, maga is erdélyi származású. A negyediket Láng Jenő cégvezető, rádió mérnök vezeti.[15]

A rádió rendkívüli adásban játszotta le a ***Székely himnusz***t, eleget téve Erdély hazatért magyarsága kérésének. A hírt több lap is közölte. [16]A pécsi **Dunántúl** munkatársa egy telefonhívás során arról értesült, hogy a dal szerzői Pécsen élnek. Felkereste a magát szerzőnek kiadó dr. Karl Lajost, aki elmondta, hogy a dallam valóban az ő szerzeménye. Annak idején még egyetemi hallgatóként a **Délvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének (DEFHE)** és a **MEFHOSz**[17] elnöke volt. Erdélyből menekült egyetemi hallgatók, aki Pécsen tanultak, „megalakították a **SEFHE Hargita nemzetségét**.[18] Az erdélyiek a pécsi és baranyai diákokkal gyakran rendeztek közös összejövetelt. Egy ilyen „bajtársi összejövetelen rögtönözték a ***Székely himnuszt***, aminek akkor (1925-ben) a ***Székely fohász*** címet adták**.** A verset Szalántzy Elemér pécsi orvostanhallgató és Kovács József (helyesen: Kováts) írták.

Az interjú folytatásában dr. Karl Lajos elmondja: „*Egy ideig a pécsi székely diákok minden összejövetelüket az én fohászommal nyitották meg, később azonban, tanulmányaik elvégzésével szétszéledt a régi gárda és én azt hittem, hogy a **Székely fohász** is feledésbe tűnt. De úgy látszik nem így történt. Szegény Kovács Jóska hazakerült Kolozsvárra, magával vitte a közös szerzeményünket és úgy látszik otthon, Székelyföldön ő terjesztette. Egyszermásszor hallottam, hogy a **Székely fohász** a Hargita táján nemzeti dalává lett a magyarságukért minden szenvedést eltűrő testvéreinknél, aztán, hogy Kovács Jóska, az erdélyi irodalom egyik legkiválóbb tehetsége, fiatalon meghalt, nem hallottam többet a **Székely fohász**ról, amely himnusszá nemesedve élt tovább a székelyek ajkán és most, ezekben a diadalmas napokban szabadon, boldogan tört elő öregek és fiatalok szívéből. Hát így, fiatal egyetemisták Istenadta tehetségéből született meg a **Székely himnusz**, hogy most tizenöt év múltán diadalmasan és egyelőre még a szerzők nevének feltüntetése nélkül bejárja a megnagyobbodott Magyarországot”.* Karl dr. meghatottan mondja*: — Szegény Kovács Jóska már nem érhette meg ezt az örömet, így csak Szalántzy Elemér dr. pécsi orvossal, a harmadik társszerzővel örvendezünk a késői sikernek, amelyre még álmunkban sem mertünk volna gondolni... Karl Lajos (…) barátai unszolására kiadja **Székely himnusz**át…”* K.(ocsis) B.(éla)[19]

Ezt a „megható” tudósítást több újság is átvette és szinte szóról szóra közölte.[20] A **Makói Újság** volt az egyetlen lap, mely nem követte a magyar sajtókánont**.** Hangjukat azonban elnyomta a kórus. Ők megszerezték a **Hargitaváralja** - (1936. november 12.) által kiadott kottát és szöveget és még szeptember 17-én közölték. A kotta felett Csanády György neve szerepel, mint íróé és a Mihalik Kálmáné, mint zeneszerző. A kotta alatt a következő szöveg olvasható: „*Ma énekelték Sepsiszentgyörgyön síró lelkesedéssel a felszabadult székelyek a **Székely himnuszt**, amely, mint **Szefhe himnusz** indult el 1921-ben hódító útjára a csonka határokon innen és túl, hogy lendületes dallamával és imaszerű szövegével meghódítsa minden magyarok szívét. Sikerült a **Székely himnusz** hiteles szövegét és kottáját a* **Makói Újság** *számára megszereznünk és azt azzal adjuk közre, vajha az egész magyar hazában megtanulnák s énekelnék ezt a történelemmé vált nemzeti imádságot. Értesülésünk szerint a magyar rádió ezentúl naponta sugározza a Székely Himnuszt a MÁV dalárda énekével s orgonakisérettel*.”[21]

A pécsi „szerzők” és főleg a Karl Lajos által előadott megható és érzelmes „vallomás” hamisnak bizonyult, még akkor is, ha igyekeztek teletölteni ezzel a magyar sajtót.

Dr. Karl Lajos üzletember volt, egy nagy könyvkiadó és könyvkereskedő vállalat tulajdonosa. Jó üzleti érzékkel rátapintott arra a lehetőségre, hogy a szerzőség nemcsak hírnevet, de sok pénzt is jelent.

Feltételezzük, hogy a **SZEFHE** keretén belül és a Csanády György által szervezett, kidolgozott és koreografált Nagyáldozat alkalmával a jelenlevők között szétosztották a kézzel írt kottát és a szöveget. Csanády György is ezt nyilatkozza: „*… évekig névtelenül terjedt a kézzel írott kotta*”[22]

A pécsiek hamis állításait a **Függetlenség** is közölte. A cikkre dr. Incze Antal országgyűlési képviselő is felfigyelt, hiszen ő is ott bábáskodott a **SZEFHE** átalakításánál és ismerte a dal keletkezését. Azonnal cáfolta a pécsi „szerzők” állításait, ezzel elindítva a bizonyítékok egész sorát, melyek egy botrányos plágium perben és bírósági határozatban végződtek.

Incze Antal levele így hangzik: *A* **Függetlenség** *főszerkesztője (Kolosváry-Borcsa Mihály) a mai napon a következő levelet kapta: Kedves Barátom! A pénteki* **Függetlenség***ben és az* **Esti Újság***nak azt megelőző számában közlemény jelent meg arról, hogy az országosan ismert **Székely himnuszt**, amelynek szövegét némileg hibásan mindkét lap idézi. Karl Lajos, Kovács József és Szalántzy Elemér írták. A Pécsről keltezett közlemény kétségtelen tévedésen alapul, amennyiben — mint azt a* **Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének** *minden tagja tudja — a szöveg írója Csanády György, a Rádió főrendezője, a zene szerzője pedig a kolozsvári származású megboldogult Mihalik Kálmán, aki mint a biokémiai intézet tanársegéde halt meg fiatalon, Szegeden. Az Erdély-szerte ismert és Csonkamagyarországon is dalárdák és művészek által számtalanszor előadott Székely himnusz nem is 1925-ben született, hanem 1921- ben és Csanády György megrázó költeményét már ez évben a* **SZEFHE** *első ünnepélyes Nagyáldozásán áhítattal éne-*

kelte a menekült erdélyi ifjúság. Arra kérlek — aki maga is tanúja vagy a fent előadottaknak, a **SZEFHE** *egykori vezetőségének Csanády Györggyel és velem együtt tagjaként —, légy jó a* **Függetlenség***ben a* ***Székely himnusz*** *eredetéről megjelent pécsi tudósítást korrigálni, mint amelynek az alapja csak tévedés lehet. Incze Antal dr. országgyűlési képviselő.*[23]

Incze Antal nyilatkozata meglepte a magukat szerzőként kiadó dr. Szalántzy Elemért (pécsi orvos) és dr. Karl Lajost (pécsi könyvkiadó és könyvkereskedő). A szenzációéhes sajtó - mely jóhiszeműen és gyanútlanul átvette Kocsis Béla pécsi **Dunántúl** 1940. szeptember 18-i számában közölt állításait a ***Székely himnusz***ról - most zavartan kérdezte: akkor ki is a szerző?

A pécsi „szerzők" természetesen nem nyugodtak bele a leleplezésbe, főleg, mivel már elindították a ***Székely himnusz*** hanglemez kiadását, valamint a dal kottájának a megjelentetését. Tehát pénzt fektettek be, a busás jövedelem reményében. A **SZEFHE** elnökségétől helyreigazítást követeltek.

Ezt megelőzően a **SZEFHE** is közölte a rádióval, hogy a ***Székely himnusz*** szövegírója Csanády György, aki a rádió megbízásából éppen Erdélyben tartózkodik. A pécsiek helyreigazítási követelésére válaszként a **SZEFHE** elnöksége a Csanády – Mihalik szerzőpáros mellett állt ki.

A pécsiek válasza: „*— Közléstek tévedésen alapul — írta levelében Karl dr. és Szalántzy dr, —, miután a versírók Kovács József és Szalántzy Elemér dr.*

Ezután felsorolnak olyan tanúkat, akik jelen voltak a dal születésénél. Megszólalt erre dr. Szalánczy Elemér is. Közölte, hogy (…) *a* ***Székely himnusz****t pontosan 1925. november 25-én, Katalin napján az ő lakásán írták a felsorolt barátai jelenlétében, akik mindegyike egy-egy koronatanú arra, hogy készült a vers, hogyan javították rajta és hogyan írta meg hozzá a muzsikát Karl Lajos dr.*

Teljesen megfoghatatlan — mondotta munkatársunknak *— ez a bekövetkezett szituáció. Az Incze-féle nyilatkozatban az áll, hogy Csanády György már 1921-ben megírta a verset és azt a Magyarországra jött székely egyetemi hallgatók aquincumi nagy áldozásán előadták, Ezen az aquincumi összejövetelen én is ott voltam, de az állítólagos Csanády verset sem elő nem adták, sem el nem énekelték. Most Karl dr.-ral felkutatjuk azokat a barátainkat, akik a* ***Székely himnusz*** *megszületésénél jelen voltak, jegyzőkönyvet veszünk fel az üggyel kapcsolatban az általuk előadottakról és amennyiben szépségesen nem tudjuk a szerzőség kérdését megoldani, igazságunk tudatában szerzőjogi pert leszünk kénytelenek indítani és a bírósággal igazoltatni, hogy a* ***Székely himnusz****t nem Csanády György és néhai Mihalik Kálmán, akinek nevéről most hallok először és aki tudomásom szerint nem is volt tagja a* **SZEFHE***-nek, hanem mi, néhai Kovács József, Karl Lajos dr, és jómagam írtuk.*[24]

Csanády György síremléke a székelyudvarhelyi református temetőben

Incze Antal nyilatkozata és a pécsiek erre adott válasza után Csanády Györggyel két lap is interjút készített. [25]Az **Esti Újság** publicistája egy személyes élménnyel kezdi. Marosvásárhely főterén, ahol vagy ötvenezer ember szorongott, hallotta először a ***Székely himnusz***t. Egy ház erkélyén álltak a rádiósok. Velük volt a csoport vezetője, Csanády György is, akinek a dallam hallatára könny szökött a szemébe. A dal elkísérte őket Székelyföld városain keresztül, ahol az emberek a 22 évi román megszállás alóli felszabadulásukat ünnepelték. Ezután Csanády elmesélte a ***Székely himnusz*** keletkezését is: **A Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesüle***tének, a* **SZEFHE***-nek ma is élő és ható szervezetét az 1920-as esztendőkben együtt kovácsoltuk össze négyen: Incze Antal, vitéz Kolosváry - Borcsa Mihály, János Áron és én. Mind a négyen jó barátai voltunk a kolozsvári (sic!)* [26]*születésű 1922-ben Szegeden elhalt Mihalik Kálmánnak, a himnusz zeneírójának. Magam a* **SZEFHE** *szervezet szimbolikájának megalapozását végeztem el s egyebek között egy emlékünnepélynek máig hagyománnyá vált ceremóniáját írtam meg.* (Ez volt a ***Májusi nagyáldozat***). Majd a Függetlenségben így folytatja: *1921-ben kezdtük előkészíteni az első „Nagyáldozatot", a* **SZEFHE** *első nagy ünnepi összejövetelét. Megírtam és összeállítottam az irredenta gondolatot és a székelység örök összetartozását szimbolizáló szertartást. Felkértem Mihalik Kálmánt, ezt az istenáldotta tehetségű művészt, hogy írjon versemhez zenét. Mihalik készséggel elvállalta a munkát, de lassan készült el vele. Itt van, megmutatom, Szegedről, 1922. május16-án keltezett levelét, amelyben mentegető-*

*zik, amiért csak most küldheti a kottát. Ebben a kottakötegben volt a **Székely himnusz** is, amelyen már 1921-ben dolgozott Mihalik.*

Megmutatja az első Nagyáldozat kézzel írott teljes programját, amelynek XI. pontja alatt szerepel a mai Székely himnusz szövege és kottája.

- *Eredetileg nem ezt szántam himnusznak* – folytatta Csanády György – *hanem másik szerzeményemet. Mégis ez lett a népszerűbb és elnevezték **Székely himnusz**nak, mindjárt az első előadáskor „száműzetésünk negyedik esztendejében", azaz 1922-ben. Sem az enyém, sem Mihalik neve nem szerepelt a köztudatban mint szerzőké, évekig névtelenül terjedt a kézzel írott kotta. Ez érthető, hiszen a* **SZEFHE***-beli fiúk – jórészük háborút járt – Erdélyt visszaszerző munkára készültek. A zeneszerzőm, a sokat siratott Mihalik Kálmán fiatalon, 26 éves korában halt meg 1922. szeptember 6-án Szegeden.*

A ***Nagyáldozat*** című misztériumjátékról a szerző szó szerint azt mondja*: Ezt az ünnepélyt a* **SZEFHE** *először 1921. május 22-én rendezte meg s azóta is minden esztendőben megtartotta. Ebben a másfélórás ceremóniában négy ének van s mindegyiket Mihalik Kálmán zenésítette meg. Az ünnepséget húsz esztendő alatt sokezer Csonkamagyarországban élő székely élte és énekelte végig. A* **SZEFHE** *halottairól való megemlékezés során ismét és ismét hallotta a krónikákból felhangzani az ünnep zeneírójának, Mihalik Kálmánnak a nevét."*

A Csanády Györgyre jellemző szerénységgel soha nem dicsekedett szerzeményével. Nem himnuszt akart írni. Ő csak egy zsoltárnak szánta, de már az első Nagyáldozatkor himnuszként énekelték.

„*A **Székely himnusz** húsz esztendő alatt gazdátlanul járta a világot és volt mindenkié*- mondja tovább a szerző. *Eljutott San Franciscoba, Tokióba és Székelyudvarhelyre. Volt rá okom, hogy ne kerüljön összefüggésbe nevemmel a tágabb nyilvánosság előtt és szép is volt így: szabadságától megfosztott népnek volt titkos szívdobogása. Nem is himnusznak csak zsoltárnak született, az tette himnusszá, hogy a székelység összessége osztatlanul a magáénak vallotta, hogy egyszer valahol öntudatlanul, akaratlanul meghajolt előtte egy zászló. A történelem* – fejezte be Csanády György – *a **Székely himnusz**t hanglemezre vése. Tudtomon kívül történt, ennél a műveletnél nem voltam jelen. De ha már megtörtént, aláírom a húsz éve halott Mihalik Kálmán és a magam nevét. S a holtaknak kijáró kegyelet, de sokezer tanú nevében is remélem, hogy ezzel a szerzői jog kérdése lezárult."*

A ***Székely himnusz*** a száműzött erdélyi magyarok egyesületeiben, így a **Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesület**ben majd az **Erdélyi Férfiak Egyesületéb**en ismert és ünnepeken gyakran felhangzó dallam volt. A **SZEFHE** nemzetségeinek az ünnepein, a (A Nagyáldozatkor), mely az erdélyi lélek megőrzésére volt hivatott, természetes módon mindig felhangzott ez a fohász. A Magyarországon tanuló, majd hazatérő székely diákok terjesztették Erdélyben is. Mindezt a két világháború között megjelenő lapok is megerősítik.

Majd így folytatja*: „Ezer és ezer Csonkamagyarországon élő magyar diák énekelte húsz év alatt ezt a dallamot s mint a* **SZEFHE** *sorra alakította meg fiókegyesületeit Szegeden, Debrecenben, Pécsett, Sopronban, Keszthelyen, Magyaróváron, úgy szállott végig az egész magyar földön ez az ének, előadásokon, zenekarok és dalárdák műsorában, hangverseny dobogókon. Mindenki ismeri a költői elhivatottságtól ihletett szövegét:*

Ki tudja merre, merre visz a végzet,
Göröngyös úton, sötét éjjelen?
Segítsd még egyszer győzelemre néped
Csaba király, csillagösvényen!
Maroknyi székely porlik, mint a szikla.
Népek harcától zajló tengeren.
Fejünk az ár, jaj, százszor elborítja,
Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt, Istenem***!***

A székely diákok sohasem árulták el, kik a szerzői ennek a mélységesen megrázó zeneműnek, hiszen ez része volt azoknak a belső szertartásoknak, amelyek oly hatalmas erővel fejezték ki az elveszített hazáért névtelenül kötelező áldozatkészséget. ***Alkotóinak célja sem az egyéni siker volt, hanem az, amit teljes mértékben el is értek: az egyetemes székelység tulajdonává tenni, ami a lelkükből fakadt.***

Csanády elmondta, hogy a ***Székely himnusz*** szövegét egyetlen verseskönyvébe sem közölte, mert félt, hogy rokonait retorzió érheti (volt már erre példa) és megtiltják, hogy nyaranta hazamehessen szüleit meglátogatni. [27]

Bár Csanády úgy gondolta, hogy az újságokban (**Esti Újság** valamint a **Függetlenség**) megjelent interjúkban tisztázta a ***Székely himnusz*** eredetével kapcsolatos vitát és ezzel befejeződött a szerzői jog kérdése, ez nem így történt.

A **Függetlenség**ben megjelent közleményre dr. Szalántzy Elemér és dr. Karl Lajos egy újabb nyilatkozatot küldtek a szerkesztőségnek, amelyben kijelentették, *hogy a **Székely himnusz**t 1925. évben november 25-én egy Pécsett tartott Katalin-napi összejövetelen szólaltatták meg először. Amint írják: „akkor faragta versbe néhai Kovács József és Szalántzy Elemér a **Székely fohász**nak nevezett költeményt, amit Karl Lajos ott nyomban megzenésített."*

A lap el akarta kerülni a félreértéseken alapuló vitát, ezért elkérték a pécsiek szerzeményét, összehasonlítás végett. Amint írják: „*A Karl Lajos és Szalántzy Elemér aláírásával beküldött mű néhány taktustól s egészen jelentéktelen szóváltoztatásoktól eltekintve – tökéletesen ugyanaz,*

amit a székely diákság és a székely nép ismer e néven, sőt értesüléseink szerint a zeneművet Pécsett néhány nappal ezelőtt ebben a formában ki is adták.

Igazuk volt, mert a Pécsett megjelenő **Dunántúl**[28] már hírül adta, hogy a ***Székely himnusz*** a **Dunántúl Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda Rt.** kiállításában forgalomba kerül. A pécsi „szerzők" szükségesnek látták, hogy a hanglemez és kotta mihamarabb a boltokba kerüljön, a szerzőség körüli vität tisztázandó. Ezt azzal indokolták, hogy számtalan megkeresés érkezett hozzájuk, melyek sürgetik a lemez és a kotta megjelenését. Ennek tudatában a hanglemez felvételéről máris tárgyalásokat folytattak a **Radiola** céggel. *„A* **Patria** *pedig már el is készítette a felvételt és az néhány napon belül forgalomba is kerül, mint Kovács-Szalántzy-Karl szerzemény." (K. B.)* Sőt mi több, a szerzők az első kiadás tiszta jövedelmét felajánlották az **Erdélyért** akció javára, melyet a kormányzó hitvese, Horthy Miklósné kezdeményezett.

Horthy Miklósné felhívása több újságban is megjelent,[29] mely arról szól, hogy az ország egész területén **ERDÉLYÉRT** címmel adománygyűjtést indítsanak az erdélyiek támogatására.

(Következő számunkban folytatása következik.)

Spaller Árpád

Hivatkozások

1 - Magyarság, 1925. május 15.
2 - Magyarság, 1925. május 20.
3 - 8 Órai Újság, 1929. január 29.
4 - A Székelység, 1932. november, 1. évf. 1. sz.
5 - Nemzeti Újság, 1933. november 12.
6 - Láthatár, 1934 június hó, 23. old.
7 - Nemzeti Újság, 1935. június 8.; 15.; Magyarság, 1935. június 9.
8 - Hargitaváralja, 1936. november 12.; 22. old.
9 - Budapesti Hírlap, 1938. március 8.
10 - Szegedi Új Nemzedék, 1938. március 17.
11 - Délmagyarország, 1940. július 23.
12 - Májusi Nagyáldozat
13 - Három verseskötete jelent meg, Az Évek. 1922; Álmok, 1926; Ének, 1934;
14 - Esti Újság, 1940. szeptember 19. (Kocsis Béla: Hogyan született meg a Székely himnusz)
15 - Magyar Lapok, 1940. szeptember 18. (Cs.B.: Hogyan indult el a magyar rádió mikrofonja Erdélybe)
16 - Dunántúl1940. szeptember 18.; Nemzeti Újság, 1940. szeptember 19.; ; Esti Újság, 1940. szeptember 19.;
17 - Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége
18 - Csanády: Májusi Nagyáldozat c. könyvében a nemzetségek felsorolásánál a Hargita nemzetséget nem említi.
19 - Dunántúl (Pécs) 1940. szeptember 18.
20 - Esti Újság, 1940. szeptember19.; Nemzeti Újság, 1940. szeptember 19.;Magyarság, 1940. szeptember 20.; Függetlenség, 1940. szeptember 20.;
21 - Makói Újság, 1940. szeptember 17.
22 - Függetlenség, 1940. október 23.
23 - Függetlenség, 1940. szeptember 21.
24 - Dunántúl, 1940. szeptember 21. (K.B.: Váratlan bonyodalom a Székely himnusz szerzősége körül)
25 - Esti Újság, 1940. október 1. és a Függetlenség, 1940. október 13.
26 - Mihalik Kálmán Oravicabányán született
27 - Magyarság, 1940. október 18.
28 - Dunántúl, 1940. október 10.
29 - 8 Órai Újság, 1940. szeptember 16.; Függetlenség, 1940. szeptember 15. stb.

Tamási Áron ébresztése

A hajdan székely írófejedelemnek tartott Tamásiról elég jól megfeledkezett mostanában a társadalom, az irodalmi köztudat. Nemrég, 2021. május 26-án emlékeztünk halálának 55. évfordulójára. Azonban, a járványhelyzet miatt is, nagyon foghíjasra sikerült ez az emlékezés. De amit elhanyagoltunk, talán még pótolható, hiszen 2022. szeptember 20-án lesz 125 éve, hogy az író született. Jó alkalom arra, hogy szellemét ébresztgessük, életének és munkásságának főbb vonatkozásait felelevenítsük. Tamási Áron a székelység egyik kiemelkedő szellemi embere volt, író, újságíró, közösséget éltető erő. 1897. szeptember 20-án született az udvarhelyszéki Farkaslakán, 1966. május 26-án hunyt el Budapesten. Azóta örök életű.

Édesapja, Tamás Dénes földműves már korán megismertette vele, mint legnagyobb fiúval a gazdálkodás tudományát és nehézségeit, édesanyja, Fancsali Márta tekintete és mosolya a madarak röptét idézte számára. A családnak tizenegy gyermekáldásban volt része, de csak öten maradtak életben és nőttek fel közülük: Ágnes, Anna, Áron, Gáspár és Erzsébet. Az ősi szokás szerint Áron, a legnagyobb fiú lett volna hivatott a gazdálkodás folytatására, de a sors másképp akarta.

Tizenegyéves korában ellőtte egy pisztollyal a bal kezét, amelyen így négy ujja maradt. E hiányosság miatt vetődött fel a szülőkben a továbbtaníttatás gondolata, hisz a gazdálkodáshoz néha még tíz ujj is kevés. Levelet írtak

Gyulafehérvárra, a Tamási Áron nevű kanonok nagybácsinak, aki vállalta is az eszesnek bizonyuló gyermek gimnáziumi taníttatása költségeit. Így került Áron a székelyudvarhelyi római katolikus főgimnáziumba, itt nyílt lehetősége felkészülni az írói hivatásra. 1910 és 1918 között, nyolc évig járt az udvarhelyi szecessziós iskola-palotába, ahol - habár az első évben beilleszkedési gondjai voltak - a következő években egyre jobb eredményeket ért el. Olyan tanév is volt, hogy színjelessel végzett, vagy amelynek végén jutalomban részesült „mint olyan, aki magyarosan ír, és jó magyardolgozatokat készített" — tudjuk meg az iskola korabeli évkönyvéből. Megszokta azt, hogy másokért éljen, az élen járjon, azáltal is, hogy hatodik gimnazista korában már a kisebbek szobafőnöke volt a bentlakásban. Erős identitástudata megmutatkozott már ekkor: négy évig székelyharisnyában járt, itt, a „nadrágosok" között is: „A székelyharisnyát ötödik gimnazista korában cserélte fel városi nadrágra" – írta visszaemlékezésében egy volt osztálytársa, Molnár Jenő.

Áron fizikailag, lelkileg, szellemileg éretten hagyta el udvarhelyi iskoláját, amelynek fontos szerepe volt abban, hogy olyan íróvá, szellemi emberré, politikussá lett, aki tollát és tehetségét népe szolgálatába állította. Méltán áll neve a 425 éves múltra visszatekintő hajdani skólája homlokzatán.

Udvarhelyi diákélményeiről nem írt regényt, de a farkaslaki gyerek- és iskolaéveiről igen, amely 1955-ben ***Bölcső és Bagoly*** címen jelent meg. Ebben a már felnőtt, befutott író arról vall, milyen életre szóló élmény volt számára, hogy gyerekkorát egy ősi hagyományokat őrző, csodás életvitelű, „angyali faluban" töltötte. Nemcsak élte a falusi gyermekek mindennapjait, hanem - különleges adottságai folytán - rögzítette is azok minden mozzanatát, mintha tudta volna, hogy hivatásává lesz egy egész nemzetnek, nemzetének beszámolni erről a világról: a székely népélet krónikásává kell lennie.

A szellemét-jellemét pallérozó udvarhelyi gimnázium után szülőföld-féltő, ifjúi lelkesedéssel az első világégés különböző hadszíntereire került, de - mint akinek még feladata van - innen is szerencsésen megszabadult, s újra tanulni kezdett, eszmélkedett, hogy népének szószólójává lehessen. Kolozsváron találta az impériumváltás, egyre többször érezte, mit jelent szülőhazájában idegennek lenni. Ezt az érzést fogalmazta meg első, Szász ***Tamás, a pogány*** című novellájában is, amellyel 1922-ben a kolozsvári ***Keleti Újság*** pályázatán első díjat nyert. Mintha újraszületett, vagy újrakeresztelték volna: ettől kezdve lett TAMÁSI ÁRON az írói neve.

Amúgy is erős sikervágy jellemezte, elhatározta, hogy az irodalomnak szenteli életét. Az akkor születő romániai magyar társadalomban, Trianon után, nagy becse volt az irodalomnak, nagy becsülete volt az írott szónak. Tamási úgy érezte, írásaival szolgálhatja népét, művei tettértéket kaphatnak.

E közegben, művészi tudatosodásában, nagy szerepe volt későbbi barátjának és pályatársának, Nyírő Józsefnek, aki a Kolozsváron megjelenő ***Keleti Újság*** szerkesztője volt, s amikor Tamási megnyerte a pályázatot, magához hívta őt és elbeszélgetett vele arról, mi is a feladata egy tehetséges erdélyi ifjúnak: népe szolgálata. Rokoni meghívásra Áron 1923 és 1926 között az Amerikai Egyesült Államokban élt, főleg bankhivatalnokként dolgozott, de sok mindent kipróbált (akárcsak regényhőse, Ábel). Hazája elhagyásakor, ragaszkodása jeléül, egy zacskó földet és egy tulipánt vitt magával. Amint azt Jaklovszky Déneshez - volt gimnáziumi osztályfőnökéhez, magyartanárához - Udvarhelyre írt levelében megfogalmazta, arra készült, hogy hazajőve, tapasztalatai alapján hatékonyabban szolgálja az erdélyi magyarságot. Kötetnyi novellát küldött haza menyasszonyának, Holitzer Erzsébetnek, aki azokat összegyűjtötte, és 1925-ben a ***Lélekindulás*** című kötetben megjelentette. Az ifjú író a kolozsvári színház drámapályázatára hazaküldött színművével (Ősvigasztalás) is babért aratott, dicséretet kapott. Sikeres íróként tért haza, és a továbbiakban sikert sikerre halmozott. Sorra jelentek meg nagyhatású művei, az ***Ábel-trilógia***, ***Az énekesmadár*** c. népi színpadi játék, novellakötetek sorozata. 1929-ben, 1930-ban, 1931-ben megkapta a nem csak irodalmi szempontból, hanem pénzösszegben is jelentős Baumgarten-díjat, 1942-ben a Baumgarten-alapítvány nagydíjában részesült. Ezek segítették megőrizni írói függetlenségét, lehetővé tették, hogy arról írjon, ami hozzá a legközelebb áll, szülőföldjéről.

A székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnázium küldöttségének főhajtása farkaslaki megemlékező ünnepségen, az író sírjánál

Regényei, novelláskötetei, esszéi, útirajzai, drámái egymás után jelentek meg, az utóbbiakat több, főleg erdélyi színház is előadta. Bátor hangú újságcikkekben állt ki a romániai, erdélyi magyarság jogaiért. A Benedek Elek vezette „székely írókkal" együtt járta Erdély településeit, közönséget toborozva a székely, az erdélyi irodalomnak, a Helikon írói közösségnek is megbecsült tagja lett. 1937-ben ő volt a Vásárhelyi Találkozó elnöke, mozgató rugója, amely megpróbálta egyesíteni a magyar és

román demokratikus erőket a humánum nevében a háború szelleme ellen.

1944-ig Kolozsváron élt. Ekkor, a háború végén jónak látta Magyarországra menekülni. Megérezte, hogy olyan idők jönnek, amikor igazságtalan per áldozata lehetne, mint ahogy lettek is később sokan, például Márton Áron püspök, Kurkó Gyárfás kisebbségi politikus, Wass Albert író – és mások. „Az otthonért dolgozni már csak itt lehet" – mondta. Ma már eléggé nyilvánvaló, tehetsége sem bontakozhatott volna ki Erdélyben oly módon, ahogy az, a mellőztetések ellenére, Magyarországon történhetett. Mint népi író, Magyarországon a háború után népszerűségnek, sikernek örvendett. Volt a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az országgyűlés tiszteletbeli képviselője. 1954-ben Nagy Imre kormánya Kossuth-díjjal tüntette ki, az Írószövetség társelnöke lett. Ő fogalmazta meg 1956-ban a magyar írók állásfoglalását ***Gond és hitvallás*** címmel a nagyvilág, nyugat felé, írt bátor hangú cikket ***Magyar Fohász*** címmel. A továbbiakban, a forradalom bukása után, a hatalom kénye-kedve szerint változó irodalompolitika függvényében volt az irodalmi élet kitaszítottja vagy kedveltje.

A szerző, a Tamási-emlékünnepségen

Tizenkét éves korától idegenben élt, Székelyudvarhelyen, Kolozsváron, az Amerikai Egyesült Államokban, Magyarországon. Farkaslakára, szülőfalujába csak ritkán látogathatott haza. De gondolatban mindig otthon volt a Nagy Otthonkereső, szinte mindenik írásának témája a székely falu élete – magas művészetté lényegítve. Készült, hogy hazaköltözik, otthont épít Farkaslakán, de a sors másképp akarta: 1966. május 26-án váratlanul elhunyt. Utolsó kívánsága szerint szülőfaluja templomkertjében helyezték örök nyugovóra, ősi módon, arccal kelet felé – mintegy megpecsételve gondolatát: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne". Sírhelye kegyhellyé lett, ahol évente sokan megfordulnak feltöltődni az író eszméivel. Szervátiusz Jenő és Tibor szobrászművészek csodálatos emlékkővel fejezték ki (1972) a magyarság megbecsülését iránta. Szobrok, utca- és iskolanevek idézik emlékét. Szülőháza ma múzeum-ház. Sírjáról soha nem fogy el a virág, a számtalan koszorú.

A legfőbb mementó: műveinek sorozata. Huszonöt kötetnyi regényt, drámát, novellát, mesét, újságcikket írt. Különben sem a mennyiség a lényeg, hanem az alkotások minősége, újító jellege. Művészi hagyatékát a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi. Írásai a jelenkori egyetemes magyar irodalom nagy értékei. A „novella költője" volt elsősorban, sok novellaváltozatot kitalált, – a székely nép költői lelkületének esszenciája ott található minden egyes művében. A székely szellem, humor villanásaival, a székely tájnyelv szépségeivel, metaforikus jellegével gazdagította a magyar irodalmat. „Az én írói természetemre különösen jellemző, hogy székelynek születtem"– írta. Műveiből az igazság- és szabadság-keresés, a jóság, emberiesség, a szülőföldszeretet eszméje árad felénk.

Élt 69 évet. Azóta halhatatlan. Művei teszik azzá, – s nekünk illik olvasni, megismerni azokat, hisz ránk testálta őket: „És rátok bízom az itt maradó kincseket"- írta egyik írásában.

A halála utáni évtizedekben egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy klasszikus értékű írásait érdemes olvasni. Figyelemre méltó az, ahogyan megvalósította a modernséget a népiségben, az egyetemességet a sajátosra alapozva. A világ nagy kérdéseire szülőföldje, népe valóságát faggatva keresett, és tudott érvényes válaszokat adni.

Tamási Áron gondolkodó, töprengő alkat volt. Csak az utóbbi két évtizedben figyeltek fel, pontosabban, figyeltem fel én az író szentenciaalkotó hajlamára, sokatmondó, bölcs gondolataira. Böngészve az életművet, kezdtem gyűjteni őket, közölni belőlük. Több mint háromszáz szentenciát, szentenciaszerű vallomást találtam írásaiban. Ezek rövid, frappáns, lényegre törő gondolatok, amelyek találóan fogalmazzák meg, fejezik ki népünk értékrendjét, célkitűzéseit. Általuk szórta szét a világon népünk igazság-magvait. Gondolatok, amelyek segítenek megismerni az írót és önmagunkat, megerősíthetnek emberségünkben, magyarságunkban. Közülük a legismertebb: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne". Az a valahol nem akárholt jelent. Ábel, a szőlőföld fia, aki a lét különböző színhelyeit megismerve - mintha a székelység metaforája lenne – nem a Városban, nem Amerikában, hanem a Hargitán talált végleges lakhelyet, teremtett otthont magának. További magvas gondolatok, szentenciák: „Az ember nem fél, hacsak lehet." „A győzelmet nem adják ingyen." „Legyőzi a jó a rosszot, s a tiszta szív a gonoszot, mindig, ezután es."

„Embernek születtünk, ami Istenhez hasonló bennünk, az vezessen." „Aki az igazságot akarja, a legna-

gyobb terhet akarja.” „Mindenki cselekedjék a saját lelkiismerete szerint, mintha az édesanyjának örömöt akarna szerezni.” „Ebben a világban nincs más igaz öröm, mint a becsületesség és az igazság szeretete.” „Embernek is nagyobb az, aki fajtáját el nem hagyta, hanem vele és általa él a világnak.” „Ezt a földet nekünk kell fénnyel behintenünk, ezt nekünk kell kedvvel, kultúrával, sok vágy beteljesítésével feldíszítenünk.” „Miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk, s a föld, amelyen élünk és meghalunk.” „A madárnak s a melegnek szárnya van s szabadsága, az embernek pedig egyetlen szülőföldje és számtalan kötelessége.”

Tamási hitvalló, céltudatos író volt, szentenciáiban ott van egész létértelmezése, művészi felfogása, szellemi univerzuma. Sokan vitatták sajátos vallásosságát, pedig isten-közeli életet élt. Erre sok bizonyíték van. Elégedjünk meg most közülük eggyel.

Erdély nagy püspöke, Márton Áron egy róla szóló megemlékezésben így nyilatkozott: „Áron azon katolikus hívők közé tartozott, aki igaz, hogy nem nyúlt könyökig a szenteltvízbe, de Istenben igazán hitt. Bízott abban, hogy népét csakis az igazi istenhit, az Ő törvényéhez való ragaszkodás tudja megmenteni és megtartani”. A két Áront a közös célok, a népük iránti nagy szeretet ölelte barátságba. A székelységük kapcsolta egybe őket.

Tamási a kifejezőerőben igen gazdag népnyelv elemeit, a székely szellemiséget tette az egyetemes magyar irodalom, kultúra részévé.

„Az irodalom azon múlik, hogy miképpen tesszük a szavakat egymás mellé” - nyilatkozott utolsó regényében, az 1966-ban írt Vadrózsa ágában. És, hogy milyen szavakat teszünk egymás mellé - mondhatta volna még. Mert a stílus szóválogatás is. A legnagyobb székely írónak tartott Tamási gyakran hangsúlyozta, hogy ő ösztönös művész, műveiben mégis tudatosan válogatott a székely tájnyelv, főleg a farkaslaki székely tájnyelv kincses ládájából. A róla szóló emlékezések nem egyszer említik, hogy amikor otthon, szülőfalujában időzött, gyakran kiült az utcai padra a falubeliekkel, jegyezte szóhasználatukat, szólásaikat vagy más, a hely szellemére jellemző adatokat, hogy azokat műveiben felhasználja. Korai művei, mint az 1924-ben keletkezett Ősvigasztalás, vagy első regénye a ***Szűzmáriás királyfi*** (1928) tobzódnak a tájnyelvi kifejezésekben. Olyannyira, hogy a nem székely olvasók számára ez még a megértést is nehezítette. Később tájszóhasználata mértéktartó lett, írásaiban a tájszavak inkább csak a hely, a székelyek földjének szellemét érzékeltették vagy a (székely) hősök jellemzését szolgálták.

Ízelítőül, hogy milyen fontos szerepet szánt az író a farkaslaki tájszavaknak, milyen nagy teret kaptak azok egyes műveiben, a ***Szűzmáriás királyfi***ból gyűjtöttem. Íme: *aharré*–arra a helyre, *bakszán*–nagyobb szánkó, *békasó*–gyöngyházszínű kavics, *bocs*–fiatal bivaly vagy medve, *borozda*-barázda, *búvákol*–bújkál, *büllögés*–billegés, *csóré*–meztelen, csupasz, *dekret*–zörget, *dög*–lusta, *eppen*–éppen, *essze*–össze, *fejérnép* – nő, *fröstet*–fröcsköl, *füttő*–kályha, *fütyögtet*–lóbál, *gazsó*–cserebogár, *gúnya*-ruha, *gurucsál*- varázsol, *guvadt*–duvadt, *hanyatág*–hanyatt, *hezza*–hozza, *hiricöl*–sipoló hangot ad, *honnét*–honnan, *idétlen*–ügyetlen, *innya*–inni, *írott kapu*–székely kapu, *jovánvan*–jól van, *ki azon*–kifelé, *klánéta*–klarinét, *kolontos*–bolondos, *koslat*–járkál, *lókonyázik*–lóg, ing, *mejj*–mell, *mencseredik*–dülled, *micsa*–micsoda, *mű*–mi, *nálunk*-hozzánk, *nyuvad*–fullad, *oldalvást*–oldal irányba, oldalt, *osztán*–aztán, *örökkétig*–mindig, *ösven*–ösvény, *réce*–ruca, *sijed*–süllyed, *sirit*–üt, *szapul*–ver, *szökik*–ugrik, *tám*–tán, *tarisnya*–tarisznya, *téses*-te is, *tipod* – tapod, *tonkos*–tompa, *topló*–tapló, *Udvarherré*–Udvarhelyre, *üdő*–idő, *üsmer*–ismer, *vaj*–vagy, *zádogfa*–hársfa. Stb.

Általában a Tamási-művek tartalmi vonatkozásaira szokás figyelni, de íme, ilyen „kincseket is hagyott ránk”. Műveiben ezeknek az értékeknek az áthagyományozása is figyelmet érdemel. A kultúra, az irodalom, az anyanyelv a magyarság számára létkérdés. Nyelvünk alapvetően meghatároz és megkülönböztet. Tamási Áron az ősök által teletöltött nyelvi óriáskehelyből töprengések, varázslatok, lázadások ízét merítette, és adta tovább, bízta ránk. Kultúrateremtő és közvetítő szerepe vitathatatlan. Művei biztosítékot jelentenek arra, hogy a jövő nemzedék is használja, értse az elődök szavait.

Jussomat ne vitassátok, jussunkat ne vitassátok ehhez a székely nyelvi eszenciát kínáló kehelyhez! Kell, hogy megkóstoljuk, szédülten igyuk: éljünk ősi ízeivel, megtartó tüzével! Különös tehetsége volt: „meg tudta nyitni a földnek száját”, megörökíteni művészi módon szülőföldje, népe életét, érzékeltetni sorsosai érzelem- és gondolatvilágát, a sajátos székely szellemiséget, felébreszteni a nép önmegtartó ösztönét, még csak virtusból is helytállni. Jellemzője volt rá a magyarság, az erdélyi magyar közösség, a székelyek iránti hűség és felelősség. Művészete biztatás arra, hogy éljünk kiegyenesedett gerinccel és kiegyenesedett lélekkel, mindennél fontosabbnak tartva az emberi méltóságot. Művei, szentenciái korokon át zengve hirdetik a reményt, hogy van értelme nemzeti, emberi, egyéni létünk nagy kérdésein töprengeni, megoldásokat keresni.

Tamási Áron gondolatai győztes fényként ragyogják be földünket, művészetének piros gyümölcsei beérve tündökölnek. Pihenjen békében, és még soká éljen, hasson ránk bennünket éltető, megtartó szelleme.

Lőrincz József

Erdélyi értesítő

Az **Erdélyi Értesítő** az **Erdélyi Férfiak Egyesületé**nek a hivatalos kiadványa. A lap története szorosan összefügg az **Erdélyi Férfiak Egyesülete**nek tevékenységével.

Az Erdélyi Férfiak Egyesületének (a továbbiakban E.F.E.) története

A trianoni békediktátum következtében 1918 és 1924 között közel kétszázezren kényszerültek elhagyni szülőföldjüket, Erdélyt. A menekültek többsége Magyarországon keresett menedéket.

A menekültek, egymás társaságát keresve, megalakították saját szervezeteiket. Az egyik, legtöbb fiatalt összefogó tömörülés az 1918-ban létrehozott a **Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete** (továbbiakban SZEFHE) volt. Az idő előhaladtával, az ebből a korosztályból kiöregedett tagoknak a SZEFHE már nem tudott biztosítani megfelelő munka és szervezeti lehetőséget, ezért létrehozták az **Erdélyi Férfiak Egyesületét**. (továbbiakban E.F.E.) A megalakuláskor (1928. február 8.) a tagok létszáma 210 volt és az évek folyamán ez folyamatosan növekedett. Az egyesület tagjai elnökké gróf Teleki Pált, főtitkárrá Zakariás Gergely Sándort, főpénztárossá Csipán Jánost választották meg.

Az Egyesület célja: *A magyar nemzeti kulturális törekvések ápolása és fejlesztése, a Csonka-Magyarországon élő erdélyiek tömörítése, a tagok kölcsönös, valamint a szegény sorsú erdélyi egyetemi és főiskolai hallgatók támogatása*. A cél elérésére szolgáló eszközök: *a) kulturális előadások tartása, könyvtár alapítása, könyvek és folyóiratok kiadása; b) pénz és természetbeni adományok kiosztása*.

Az E.F.E. tevékenysége

1929-ben a szervezési munkák kerültek előtérbe. Ugyanakkor megindították azt az előadássorozatot, mely az egyesület munkáját fennállásának egész időtartama alatt jellemezte és végig nagy érdeklődés kísérte. Például Móricz Miklós Erdély gazdasági helyzetéről, Asztalos Miklós az erdélyi kérdés és a revízióval kapcsolatos kérdésekről értekezett.

Az 1930-as évben növekedett az egyesület tevékenysége iránti érdeklődés és ezzel együtt a taglétszám is meghaladta a háromszáz főt. Megindult az erdélyi egység létrehozására irányuló folyamat, melynek keretében a különböző erdélyi egyesületek, önállóságuk feladása nélkül, csatlakoztak az E.F.E.-hez. A sort a **Szilágysági Egyesület** nyitotta meg.

Zakariás G. Sándor dr. főtitkár, tárgyalásai nyomán sikeresen meggyőzte a napilapok vezetőit az erdélyi kérdés fontosságáról. Ezután a lapok gyakrabban és szakszerűbben számoltak be az erdélyi eseményekről és ilyen irányú híranyaguk is felfrissült.

Ebben az évben elhunyt Jancsó Benedek (1854-1930) pedagógus, publicista, kisebbségpolitikus és történész. **A nagy történész emlékére az Erdélyi Férfiak Egyesülete egy kisebbségkutató osztályt hozott létre, amely a Jancsó Benedek Társaság nevet kapta**. A Jancsó Benedek Társaság soraiba választották dr. Kolosváry Bálintot mint elnököt, Asztalos Miklóst, Csanády Györgyöt, Móricz Miklóst, vitéz Nagy Ivánt, Pásint Ödönt és Szász Bélát. Megalakult a tudományos munkaközösség, mely 73 szakembert vont be a munkába. Az 1930. évben szervezett előadássorozat főleg a nemzetiségi kérdéssel foglalkozott. Előadók voltak: Asztalos Miklós, Nagy Iván, Albrecht Ferenc, Pásint Ödön, Ajtay Gábor, Szász Béla. Áprily Lajos az erdélyi magyar irodalomról tartott érdekes előadást.

A következő évtől a **Jancsó Benedek Társaság** tudományos munkájának eredményeképpen beindult az a könyvkiadási folyamat, mely a magyar társadalom Erdélyről alkotott képét nagymértékben befolyásolta. Az első kiadvány 1931-ben megjelent ***Jancsó Benedek Emlékkönyv*** volt. Ezt követte az 1932-ben megjelent: Móricz Miklós: ***Az erdélyi föld sorsa*** című könyv.

A **Jancsó Benedek Társaság** előadásai nagy érdeklődésnek örvendenek. Az 1933. évi programjában első helyen szerepelt a trianoni béke revíziójáról szóló előadássorozat. (Pl. Flachbarth Ernő. A revízió jogi alapjairól tart előadást Móricz Miklós: A revízió gazdasági vonatkozásait ismertette; Asztalos Miklós a revízió erdélyi vonatkozásairól beszélt. Eckhardt Tibor a revízió külpolitikai lehetőségeiről értekezett. Steier Lajos „A revízió és Felvidék” címmel tartott előadást. Prokopy Imre előadásában a revízió és Délvidék kapcsolatát fejtegette.) Az előadások szövegeit az egyesület könyvsorozatban jelentette meg.

Az E.F.E feladatának tekintette az erdélyi menekültek életének nyomon követését és érdekükben az igaztalan támadások elleni kiállást. Hevesen tiltakozott Gaál Gaszton indokolatlan menekültellenes beszéde, vagy a Pester Lloyd című napilap vezércikke ellen, melyben a menekülteket támadja.

ERDÉLYI ÉRTESÍTŐ

Az Egyesület életében az 1935-ös esztendő mérföldkövet jelentett abból a szempontból, hogy megjelent az

Erdélyi Értesítő első száma.

A lap bevezetőjét Gróf Teleki Pál, az E.F.E. elnöke jegyzi: Részletek az írásból: „*Mindenki nagyon jól tudja azt, hogy az E.F.E.-nek munkássága olyan természetű, hogy bár jelentős helyet foglal el abban a személyes összetartás és a klubélet is, mégis egyesületi munkánk igazi lényege a vállvetett tudományos és propaganda-munka, amelyet elsősorban kiadványaink, másodsorban pedig közel fél évtizede rendszeresen folyó előadássorozataink valósítanak meg. (...)*

Az Erdélyre való gondolás, az Erdéllyel való foglalkozás, az erdélyi kérdésnek a magyar közéletben való állandó ébrentartása, szent kötelessége mind az E.F.E.-nek, mind valahány tagjának (…)"

Az **ERDÉLYI ÉRTESÍTŐ** az **Erdélyi Férfiak Egyesülete**nek és az Erdélyi Egyesületek Központi Titkárságának hivatalos lapja

A szerkesztésért és kiadásért felel Zakariás G. Sándor (1935. Tavaszi szám és 1936. őszi szám), majd 1937-től Gergely Pál (1937. őszi szám és 1938. nyári szám, 1939. nyári szám);

Az **Erdélyi Értesítő** tulajdonképpen a szó legszorosabb értelmében vett **egyesületi hírlap**. A lapot az 1935. évi tavaszi számban, mint negyedéves kiadványt hirdetik, de az Országos Széchenyi Könyvtárban fellelt példányok arról tanúskodnak, hogy 1935 és 1939 között évente egy alkalommal jelent meg, nevezetesen 1935 tavaszán, 1936 őszén, 1937 őszén, 1938 nyarán ás 1939 nyarán. Sajnos a megjelent lapszámokat nem számozták meg, ezért nagyon nehéz nyomon követni az esetleges hiányt.

Az **Erdélyi Értesítő** első száma, 1935 tavaszán jelent meg. A kiadvány szinte teljes anyaga az E.F.E. tevékenységéről szól.

Már az első számban részletesen olvashatunk az E.F.E. létrejöttéről, célkitűzéseiről és azok megvalósítási lehetőségeiről Az E.F.E. történetét (1928 és 1935 között) Asztalos Miklós vázolta fel. Kolosváry Bálint dr. egyetemi tanár, az E.F.E ügyvezető elnöke, részletes tájékoztatást nyújt az egyesület célkitűzéseiről.

A legfontosabb teendő, az „*erdélyi egység"* megteremtése, „az erdélyi közszellem egységes kialakulásának társadalmi téren való előmozdítása, mely biztosítja, az erdélyiek országos jelentőségű ügyekben való egységes fellépését. Emellett, számon tartja a Magyarországra menekült erdélyiek tevékenységét, ha céljaik egybeesnek az E.F.E. céljaival, lehetőség szerint támogatja azt.

Minden eszközzel támogatja az erdélyi öntudat ébrentartását az egyetemes magyar lelkiségen belül. Külön figyelmet fordít a menekült ifjúság erdélyi szellemben való lelki gondozására.

Figyelemmel kíséri, - a közvetlen kapcsolatok, valamint a tudományos kutatások segítségével, - a Romániában maradt magyarság helyzetét, azok mozgalmait és a lehetőségeken belül minden segítséget megad fajtestvéreink érdekeinek a megvédésére.

Segítséget nyújt olyan kutatások és előadások megszervezéséhez, melyek a magyarság és ezen belül az erdélyi szellem ébren tartását és továbbadását segítik. Terveikben szerepel azon tudományos munkák kiadása melyek elősegítik céljaik elérését.

Ezek az egyesület célkitűzéseinek főbb vezérfonalai. Erről részletekbe menő tájékoztatást kapunk az **Erdélyi Értesítő** első számából, valamint az E.F.E. évkönyvéből.

Az „Egyesületi hírek" rovatban az egyesület által eddig megtartott előadásokat, valamint a következő előadások programjait mutatja be. A „Tagszervezés" és az „Erdélyi egységmozgalom" külön rovatot kaptak.

1934. június 3-án, Debrecenben országos erdélyi értekezletet tartottak. Az értekezleten több erdélyi szervezet is képviseltette magát.

Az Országos Erdélyi Értekezlet határozatát követően, 1935-ben megalakították az **erdélyi egyesületek központi titkárságát,** melynek rendeltetése, hogy az erdélyi szervezetek egymástól független tevékenységét összehangolja és közvetítse. A későbbiekben ez vezetett az **erdélyi egység** megalakításához.

Bár az E.F.E. lényegében értelmiségi tömörülés, azért az egységmozgalom keretében nem feledkeznek meg a menekült munkásság bevonásáról sem. Az első számban olvashatunk az E.F.E. keretén belül létrehozott, Körösi Csoma Sándorról elnevezett csoport működéséről, mely a munkásosztályt volt hivatott képviselni. A lap részletesen kitér az E. F. E. vidéken végzett munkájára és az ott megalakított egyesületek tevékenységére.

A kiadvány külön foglalkozik a testvéregyesületekkel és azok tevékenységével, melyek nem az E.F.E. keretén belül működnek.

A következő két évben a megjelent számok (1936 ősz és 1937 ősz.) főleg a szorosan vett egyesületi kérdésekkel foglalkoznak.

Azt fontos megemlíteni, hogy 1936-ban kiadják ***A Történeti Erdély*** című nagyszabású történelmi munkát, melyet Asztalos Miklós szerkesztett. A könyvben megjelent tanulmányai (***Erdély Őskora; Erdély és a népvándorlások kora; A honfoglalás és Erdély***) miatt, Roska Márton egyetemi magántanárt a román hatóságok meghurcolták és börtönbe zárták.

Az **Erdélyi Értesítő**nek a következő, az **1938. évi nyári száma,** már tartalmasabb írásokkal jelentkezik. A lap közli a Gróf Teleki Pálnak, az E.F.E. elnökének ***Magyarok legyünk!*** című nagy jelentőségű „szózatát", mely a közvéleményben élénk visszhangra talált.

Az írás egy néhány mondatát idézzük, mert úgy látjuk, hogy ma sem vesztett aktualitásából.

(…) *Hát már nem tudunk világtörténelmet élni? Le-*

Leszoktunk arról, hogy a magunk lábán álljunk, akár kifosztva is, mint IV. Béla népe, lerongyolódva, mint a kurucok, elnyomva, mint a Bach-korszakban -, de önérzetes magyarokként? Két évtized óta azt lessük a hegyeken, vagy a csatornán, vagy a tengeren túlról, ki ment meg bennünket? Most meg azt lessük, hol változáséhesen, hol remegve, hogy ki teremt idebent csodát három nap alatt, vagy kinek adhatjuk el magunkat kifelé?

Ennyire megmételyezett minket a nagyvárosiasodás, a hirtelen civilizáció, a szenzációhajhászat bőjtje, a szenzációrémület? A magyar földműves, a magyar vidéki ember józansága ma is megvan, él – de a rohanó modern civilizáció városi félműveltségében, mintha kiveszett volna belőlünk. Avagy már annyira elkeveredtünk volna vérbelileg, illetve lelkileg?

A továbbiak során a szerző rámutat arra, hogy az egész világon a legnagyobb átalakulás folyik és ebben a nemzetek megtalálják helyüket.

(…) *Nem tudunk ezer éves múltból, ősi bátor józanságból tanulságot, erőt meríteni jövő századokra?*

Több bizalom kell önmagunkban és egymásban, magyarokban! Több józan bátorság kell kishitűség helyett! (…), az évtizedes munka, kitartás és szeretet bátorsága. Igen! A szerete, a nemzet, a jövő iránt, magyarnak magyar iránt.

A falunak, amelynek népe felé fordul most érdeklődésünk, nemcsak adhatunk ma, de kaphatunk is értékesebbet, mint amit adunk: ősi magyar józanságot, kitartást, erőt.

Az E.F.E. folytatja nagysikerű előadássorozatát az elszakított területek problémáival kapcsolatban. A lapban az előadásokról részletes beszámoló készült. A témák közül megemlíthetjük: Témák: ***Politikai nemzet és népnemzet***, ***A székely kultúr-autonómia értelmezése és megvalósításának nehézségei, Szlovákia autonómiája és a magyarság, Magyar-Délszláv kapcsolatok, A magyar bankok hitelpolitikája Erdélyben, A csonkaország hatása az elszakított magyarságra.***

Az **Erdélyi Értesítő** 1939-es, egyben utolsó száma, nagy teret szentel az erdélyiek egységmozgalma megvalósításáért.

Az **Erdélyi Férfiak Egyesülete**nek mindvégig az erdélyi egység megteremtésére irányult a tevékenysége. Hosszú idő telt el a szervezéstől az egység létrehozásáig. Az E.F.E. titkársága már 1938-ban elkészítette az új szervezet alapszabály tervezetét, ám az alakuló ülést, különböző okok miatt csak 1939-ben tarthatták meg. Az Erdélyiek második Kongresszusát és egyben az **Erdélyiek Szövetsége** alakuló közgyűlését 1939. március 26-án tartották meg.

A szervezet neve: **Erdélyiek Szövetsége**. A Szövetség célja: *Az erdélyi magyarság és székelység ősi hazájának, történelmi értékeinek megőrzése és fajtestvérei jólétének előmozdítása.*

A kongresszuson több ismert személyiség is beszédet mondott. Így többek között Dr. Ugron Gábor ny. belügyminiszter, aki kitért a kényszer szülte előzményekre, majd felvázolta a Szövetség előtt álló teendőket.

A lap teljes egészében közli még, a Darkó Jenő egyetemi tanár, a Debreceni Székely Társaság elnökének beszédét, valamint Rugonfalvi Kiss István egyetemi tanár hozzászólását.

Az alakuló ünnepségről részletes beszámolót olvashatunk dr. Csipán János, a Hármas Bizottság főtitkára tollából. Rámutatott arra, hogy a Szövetség érdemi munkát csak az alapszabály elfogadása után indíthat.

Az **Erdélyi Értesítő** 1939-es száma részletesen foglalkozik az erdélyiek érdeklődését érintő, frissen megjelent kiadványokkal, mint a **Debreceni Székely Társaság, *Erdélyi Füzetek*** sorozatcímen kiadott tanulmányaival.

A folyóiratismertetés, a második évfolyamába lépett ***Kisebbségvédelem*** és a ***Kisebbségi Körlevél*** című lap ismertetésével folytatódik.

Az Értesítő utolsó számában még olvashatunk a Székely Hadosztály emléknappal összekötött közgyűléséről, valamint az E.F.E. Kőrösi Csoma Sándor munkáscsoportjának éves tevékenységét mutatja be.

Ismereteink szerint a lapnak több száma nem jelent meg. A politikai események, Észak-Erdély visszafoglalása, majd gróf Teleki Pál halála (1941) az E.F.E munkáját is esedékessé tette.

Ezután az egyesület munkájáról már csak a napilapokban olvashatunk egy-egy tudósítást. Így az 1941. április 3-án elhunyt gróf Teleki Pál emlékére előadóesteket szerveznek, leleplezik nagy tudós és államférfi, az E.F.E. volt elnökének az arcképét, majd arról is hírt kapunk, hogy Székely Ház Szövetkezet alakításán dolgoznak.

Arról nem tudunk, hogy az **Erdélyi Értesítő** 1939 után is megjelent volna. A második világháború utáni kommunista rendszer betiltotta a civil szervezetek, köztük az **Erdélyi Férfiak Egyesülete**nek működését is. A kiadvány pedig indexre került.

Spaller Árpád

Tőkés Béla: Intelligencia
Az intelligens
Ember nem csodálkozik,
Nem lepődik meg.

Az Alkímia, mai szemmel

Sötét, földalatti barlangszerű műhely, szikrázó tűzhelyekkel, amelyek felett izzadt mesterek átszellemült arccal kavargatnak üstökben fortyogó masszát, várva, hogy a varázslatos sárga fém, az arany előbukkanjon. Mások ugyanolyan csodavárással titokzatos folyadékokat töltögetnek össze, szent meggyőződéssel, hogy abból egy

kortynyi is az örök ifjúságot hozza meg számukra. Ez jut eszünkbe az alkímia szó hallatán. És valóban ez a kép valamikor élt is, habár a megcélzott eredményeket, termékeket sohasem érhették el. De ők bíztak abban, hogy jó úton járnak.

Azóta ez a kép sokat változott, sőt, már a kezdetektől fogva bonyolultabb volt. Az alkímia mélyebb megértéséhez ennél jóval többre van szükség.

Az alkímia a természetfilozófia ősi ága, egy tradicionális tudomány, amely az okok és okozatok józanul felfogott rendjére épül. Valamikor azt a tudományt jelölte, amelyből azóta a kémia lett. Ebben az értelemben módszeres kutatást jelent. A középkorban mégis művészetnek nevezték, melynek célja a fémek transzmutációjának létrehozása volt. A metafizika szempontjából általában a lélek megtisztításának, felemelésének, megváltásának és megistenítésének (Opus Magnum) folyamatait rejti és tárgyalja, mint minden metafizika. A történelem folyamán nem volt állandó alkímiai iskola, hanem egy tág és változékony rendszer volt, amely mindig hatott az adott kor és hely szellemére.

Az alkímiának Egyiptom volt a bölcsője. Az egyiptomi alkímiáról nagyon keveset tudunk s a későbbi görög alkímiáról (Kr. u. IV. század) is csak kevés információ maradt meg. A görög alkimisták mesterüknek az állítólag egyiptomi Hermész Triszmegisztoszt vallották. Ezután a Hermész után nevezik a léghíjas elzárást hermetikus elzárásnak. Magát az arany-csinálás mesterségét is hermetikus művészetnek hívták.

Ismerjük Wilhelm Christoph Kriegsmann a Smaragdtáblárol írott könyvének címlapját (Emerald Tablet).

A modern kémia az arab alkimistáknak köszönhet sok vegyi eljárást, sokféle vegyület előállítását. A legfőbb titkos szer a **bölcsek köve**. Az a készítmény, amely, ha tökéletes állapotában használják, a nem nemes fémeket aranynyá változtatja.

Az elemeket, műveleteket, eszközöket szimbólumokkal ábrázolták. Néhány elemszimbólum és magának a bölcsek kövének és benne az aranynak a szimbóluma:

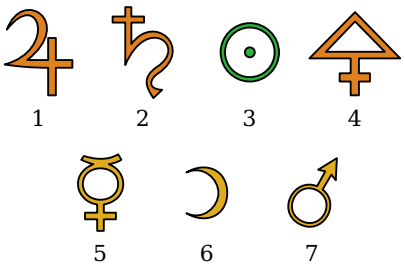

1 = ón, 2 = ólom, 3 = arany, 4 = kén, 5 = higany, 6 = ezüst, 7 = vas, a Bölcsek Köve

Az alkimisták elképzelhetetlen kitartással dolgoztak rajta, hogy a bölcsek kövére szert tegyenek. Hiszen a bölcsek köve nemcsak az arany-csinálást teszi lehetővé, hanem boldogságot és mindentudást is hoz.

Az alkimisták sok megismeréssel gazdagították a tudományt és vizsgálódásaiknak nem egy eredményét a kémia ma is megbecsüli.

Nem fogom az igen számos képviselőjüket felsorolni, még a nevezetesebbeket sem, mindössze néhányukat emelem ki, főleg akik nem csak „alkimistaként” ismertek.

A természettudománynak értékes művelője volt az angol Roger Bacon, a híres *doctor mirabilis* (csodálatos doktor) Ő azoknak egyike, akik a kísérlet útján szerzett tapasztalást a kémiai ismeretek legfontosabb forrásának tartják. A kémiai tudást tágította a német bencés szerzetes Basilius Valentinus, a legrejtelmesebb alkimista is. Egyrészt megszállott alkimistának tűnik, másrészt meglepően tiszta látású, korához képest fejlett szemléletű tudós, kísérletező, jó megfigyelő. Mint vegyész, sok kémiai felfedezést tett, többek nevéhez fűződik a kvantitatív elemzés módszerének kidolgozása.

A gyógyító alkimisták közt legnagyobb a 16. század híres orvosa, természettudósa, alkimistája: Paracelsus. Kalandos életű, regényes hírű és ezer mesének, legendának hőse. Új orvosi irányzatot teremtett, az *iatrokémiát,* amely gyökereiben változtatta meg az orvostudományt. A gyógyító alkímiának a híressége az 1580 körül, Brüsszelben született van Helmont is.

Fejedelmek, hatalmas császárok vetették rá magukat az alkímiára. Rudolf magyar király prágai udvara, ugyanakkor, amikor a nagy Kepler, mint császári csillagjósló élt benne, alkimistáknak volt a fészke.

Brand az emberi vizeletben, a bölcsek kövét keresvén, előállította a foszfort, vagy Böttger feltalálta a porcelán előállítását. Az alkímia Nyugat-Európában lényegében a 17. századig virágzott, amikor is a fejlődő tudomány megfosztotta a hitelétől és utat tört az újabb kutató módszereknek. Az utolsó alkimisták között volt Glauber, aki titkos vegyszerek és gyógyszerek készítéséből élt (Glauber-só).

A köztudatban az a nézet vált általánossá, hogy az alkímia csupán a könnyű pénzszerzés és meggazdagodás lehetőségét rejtette magában, egyébként teljesen értelmetlen és haszontalan szemfényvesztés volt. Kétségtelen, hogy az alkímia gyakorlatában igen sok volt a spekuláció, a szélhámoskodás, sokak életét terelte tévútra és váltak hiszékeny áldozatává. Viszont az is tény, hogy a vegyészet, a gyógyszerészet és az orvostudomány nem keveset köszönhet az alkimistáknak. Számos olyan vegyész, gyógyszerész és orvos volt, akik az alkímia módszereit, titokzatos vegyületeit a gyógyítás szolgálatába kívánták állítani.

Az alkímia mint tudomány, nem nevezhető egyértelműen sarlatánságnak, mivel elmélete szervesen beilleszkedett kora világképébe, filozófiájába. Gyökerei az antik, részben az arisztotelészi elképzelésben keresendők: minden anyag, így a fémek is a négy fő elemből — a föld, a víz, a levegő és a tűz — épülnek fel. Ilyen alapon logikus az a következtetés, hogy az anyagok akadálytalanul átalakíthatók egymásba, csak az alkotórészek arányát kell megváltoztatni. Számításba vették, hogy minden anyagnak „lelke" van, amely az ideális tulajdonságok hordozója. Ezt a démont kergették, hogy birtokában, annak segítségével eljussanak az arany előállításának ismeretéhez. Az arany „lelkének" anyagi formáját nevezték „bölcsek kövé"- nek.

Az alkímia a ma széles körben elfogadott tudományos felbontás szerint részben egy pszichológiai irányzat előképe, amelyet a 20. században egyrészt Carl Gustav Jung helyezett az érdeklődés homlokterébe, másrészt az összehasonlító vallástudomány úttörője, Mircea Eliade. Amíg Jung a pszichoanalízis elméletébe próbálta az alkímia szimbólum világát beemelni, addig Eliade az alkímia eredetét kutatva próbált meg abból a proto-vallásokra vonatkozó elméleti munkáihoz adalékokat nyerni.

Jung a kollektív tudattalanból származó ősképeket, archetípusokat látta meg az alkímia szimbolikájában, amelyek segítségével az egyén individuációs fejlődésében nehezen megragadható folyamatok válnak leírhatóvá, ezáltal az orvos a páciens saját tudattalanjából (képzelet, álom, hallucináció) előtörő képeket értelmezi amelyekről a tudat nem akar tudomást venni, illetve elutasít. Jung tehát az alkímia metafizikus beavató valóságát figyelmen kívül hagyta mint kutató pszichológus.

Eliade más szemszögből közelít az alkímiai hagyományok felé. Forrásokat sorba véve rendszerez és magyaráz, miközben azt vizsgálja, hogy a kezdeti kohászat mesterfogásaiból, azokra építve, mint megszentelt mesterségből, az anyag (kőzet – érc – fém) átváltoztatásának lépései miképp vezethettek egy később (a szentség és a profán egymástól való eltávolodása szerint) elvonttá váló rítus és eszmerendszer, valamint a korai vallási gyakorlatok irányába. Eliade szerint az alkímia a teremtés tökéletesítésének a korai mestersége.

Felületesség lenne, ha valaki a ***Tabula Smaragdiná***t a XXI. században oly értelemben kísérelné meg magyarázni, ahogy azt néhány ezer évvel ezelőtt szerzője értette és leírta. A ***Tabula Smaragdina*** az őskori hagyomány nagy és jellegzetes műve. Keletkezése óta a hagyomány korszaka lezárult, az emberiség a történet korszakába lépett. Ami e hermetikus alapmű korhű és filológiailag hiteles magyarázatát lehetetlenné teszi, nem az, hogy attól bennünket néhány ezer év, hanem hogy két világkorszak választ el.

Persze ez nemcsak a ***Tabula Smaragdiná***ra érvényes. Vonatkozik az archaikus kor minden hasonló művére, a kínai, a hindu, az egyiptomi, a héber, a görög hagyomány minden fennmaradt sorára, sőt festett és faragott és épített művére. A filológia és a kommentár nem lehet tisztességes, ha az ember nem azzal kezdi, hogy e korszakok között levő fundamentális különbséget tudomásul kell venni, a korszakok gondolkodását egymáson lemérni. Amire szükség van, nem is filológiai kommentár, hanem oly mérték, amely a két gondolkodást megkülönbözteti, hogy a kettő egységét meg tudja teremteni. A ***Tabula Smaragdina*** világa számunkra helyreállíthatatlanul elmúlt. Ahogy elmúlt a Tao-te king és Hérakleitosz, a Mahabharáta és Aiszkhülosz világa. Az őskor művei azonban mindinkább az idő túlsó feléről való atmoszférájukkal egyedülálló módon alkalmasak arra, hogy ösztönzéseikkel és gondolataikkal azt, ami bennünk rejtett, kibontsa, ahogy a modern fizika és geometria önmagát Ptolemaiosz-on és Eukleidész-en, a matematika önmagát Püthagorasz-on tudja mérni, a kémia az alkímia gondolatain tudatosítja önmagát.

A ***Tabula Smaragdina*** tizenhárom mondat. Szerzője, mint többször említettük, Hermész Triszmegisztosz (há-

romszor legnagyobb Hermész). a név nem személynév, hanem úgynevezett beavatási fokozat, az egyiptomi leviták magas kasztja, mint Iránban a Zarathusztra, vagy Indiában a risi. Ma úgy mondanánk, hogy Mester volt. Kora bizonytalan. Vannak, akik keletkezését az özönvíz után az első generáció idejére teszik. Hermész Triszmegisztosz tekintélye igen nagy volt. Felőle még az egyházatyák is különös tisztelettel beszélnek.

A ***Tabula Smaragdina*** gondolatai, az alkímián kívül, a középkori misztikusoknál élnek tovább, sőt Szolovjevig, Bergyajevig és Bulgakovig terjednek.

A hermetikus művek a hellenisztikus Alexandriából kelet felé is elterjedtek, és Európába bizonyos megfogalmazások az araboktól kerültek át. A hermetika olyan hagyomány, amelyen amíg a középkorban Európába került, sok iskola dolgozott..

A ***Tabula Smaragdina*** mondanivalója a következő. Ha az ember az Egy varázslatának műveletét végre akarja hajtani, műveletéhez az, ami lent van és ami fent van, egymásnak megfelel. Mert ahogy minden dolog az Egy gondolatából származik, úgy a természetben is - átvitellel ugyan, de - minden az Egyből keletkezett.

Nemzője a Nap. Anyja a Hold. Méhében a Levegő hordozta és a Föld táplálta. Mert ő (a théleszma) az egész világ nemzője. Ereje a legmagasabb fokra akkor lép, ha a földre ér és onnan visszafordul. Ez pedig a művelet teóriája, mondjuk, ez volt az ismeretelmélet.

Most következik a gyakorlati útbaigazítás. Mit kell tenni? A tüzeset a földtől és a könnyűt a nehéztől el kell választani. Az elválasztásban a tudás éppen olyan fontos, mint a szenvedély. Különbözni és megkülönböztetni. Ez a legfontosabb.

E művelet közepette (a théleszma) fölemelkedik, aztán leszáll, hogy a felső és az alsó erőket is magába szívja. Ilyen módon az ember a dolgok fölött levő hatalmat elnyeri. A sötétség pedig eloszlik. Az ember oly hatalom birtokába jut, amely a légneműt is megfoghatóvá és legyőzhetővé teszi, a nehéz anyagot pedig áthatja.

A világot ilyen módon teremtették és ez az átvitel módja is. Mindez tulajdonképpen nem egyéb, mint a Nap művelete.

Paracelsus a ***Tabula Smaragdiná***hoz azt a megjegyzést fűzi, hogy a tizenhárom mondat az az univerzális recept, amely szerint a dolgok természetes, vagy tökéletes állapotukba helyezhetők. Különbség a földi, ásványi, növényi, állati, lelki, szellemi körök között nincs, mindegyikre egyaránt alkalmazható.

A legeslegelső gondolat, amit meg kell érteni, hogy mit jelent az Egy varázslatának műveletét végrehajtani. Ez a művelet:

1. Az embert a dolgok fölött való hatalomhoz juttatja.
2. A világot is ilyen módon teremtették.
3. Tulajdonképpen nem egyéb, mint a Nap művelete.

Akármilyen nehéz is legyen megtanulni és gyakorolni, érdemes. A dolgok fölött való hatalmat ígéri (nem az önkényt!). A légnemű legyőzhetővé lesz (az ember repül!) és a nehéz anyag átlátszóvá (mint a röntgensugarakkal). Az arab szöveg azt mondja: olyan ez, mint a világ teremtése.

Hogyan kell kezdeni? Úgy, hogy az ember megkülönböztet. A könnyűt a nehéztől elválasztja. A példa mindjárt világosságot fog teremteni: Pál Apostol azt írja, hogy az ember élhet test szerint és szellem szerint. Ugyanő más helyen hármas megkülönböztetést tesz, testi, lelki és szellemi között.

A ***Tabula Smaragdiná***ban az elválasztást ilyen módon kell értelmezni. Ez a belső chemia alapművelete: megkülönböztetni. A dolgokat egymástól elválasztani és azokat külön tartani és azokat elnevezni és külön-külön azokat megismerni. Az első lépés a tüzes és a földes elemek megkülönböztetése.

Amit tehát a ***Tabula Smaragdina*** tanít, az a belső chemia analitikus módszere. Egyfajta beavatás, amely szerint az ember a dolgokat, de elsősorban önmagát, mint Paracelsus mondja, a tökéletesség állapotába helyezheti. Olyan transzmutáció (átváltozás), amely minden létezőre alkalmazható.

Mi ennek az átvalósulásnak ismertetője? Az, hogy pontosan olyan, mint amilyet a Nap végez, amikor világosságával és melegével és sugarainak egyéb életkeltő tulajdonságaival életet fakaszt és nevel. A szellem és a Nap műveletei között analógia van, s az analógia nem hasonlat, hanem egyfajta logika.

A ***Tabula Smaragdina*** azt mondja, hogy ugyanazt a sugárzó, életfakasztó meleg világosságot, amellyel a Nap a természetet elárasztja, az ember önmagában megvalósíthatja és azt a sugárzást életének tartalmává teheti. De ugyanezzel a sugárzással a dolgokat is áthathatja. Ez a művelet az, amit később alkímiának neveztek el. Aranycsinálásnak azért mondják, mert az arany a Napnak megfelelő fém és amikor az ember önmagát fénnyel és meleggel itatja át, önmagát Nappá, vagyis arannyá változtatja.

Az alkímia azt mondja, hogy a lények és a dolgok meg- és átváltoztathatóak. Van olyan eljárás, amellyel az ember önmagát a tökéletességbe helyezheti, és ez az eljárás ugyanaz, mint amellyel a dolgokat is tökéletessé teheti. Az alkímia az a tudás, mely a tulajdonságok és az elemek megváltoztathatóságát tanítja oly módon, hogy abból indul ki: a környező jelen világ nem az eredeti természet, hanem annak elrontott alakja. Ezt a romlást ki kell küszöbölni és az eredeti természetet helyre kell állítani. Az analógia nyelvén ezt úgy fejezték ki, hogy az elemeket arannyá lehet változtatni.

A ***Tabula Smaragdina*** ezek szerint nem egyéb, mint annak a műveletnek receptje, amely szerint a világ (ember, tulajdonság, dolog, elem, fém, stb.) eredeti és valódi

állapotába visszahelyezhető. Ilyen művelet van. A művelet tulajdonképpen és végeredményben egyetlen mondatban kifejezhető. Esetleg egyetlen képletben. Ezt a képletet az alkímia az analógia nyelvén a Bölcsek kövének nevezi. Kőnek nevezi azért, mert ez minden egyéb gondolat és művelet fundamentális alapja.

Befejező gondolatként az elmondottakhoz hozzá kell tennünk, hogy az arany mesterséges előállításának lehetősége egyáltalán nem tekinthető fantazmagóriának. Atomfizikai módszerekkel a fizikusok már egy évszázada képesek aranyat előállítani. Ez a fajta kísérletezés 1919-ben kezdődött, amikor Ernest Rutherford brit fizikus azzal döbbentette meg a világot, hogy sikerült egy elemet másik elemmé átváltoztatnia. Tehát az arany is előállítható más elemekből. Tegyük gyorsan hozzá: az eljárás távolról sem gazdaságos. Lehet, de minek?

Prof. dr. Tőkés Béla

Forrásmunkák:
Hamvas, B.: Tabula smaragdina. Mágia szutra. ÉLETÜNK KÖNYVEK, Budapest, 1994.
Hamvas,B.: Scientia sacra. MEDIO KIADÓ, Budapest, 1995.
Jung, C. G.: Az alkímiai konjunkció. WALTER-VERLAG, Nyíregyháza, 1990.
hu.wikipedia.org/wiki/Alkímia

Kultúrpalota, Marosvásárhely

Erdély természeti kincsei,

Öröknek hitt értékei Trianon előtt és évtizedekkel utána - egy sajátos keleti filozófia visszfényében, avagy borszéki élményeim anno 2002

Érzelmi kapcsolataim a fákkal.

Mottó: „- Héjam fehér, mint a papír. / Megbabonázza azt, aki ír, / és hogyha elrontott a hír, / nevem álmodba visszasír. / Izeni neked a nyír.”
(Kosztolányi Dezső: Nyírfa)

„Ölelj át egy fát, / A fa válaszol Neked. / Hívogat, szólít.”
(Tőkés Béla: Élet)

Ákos amióta az eszét tudja, egy mozgékony egyéniség, sohasem bírt sokáig egyhelyben maradni. Iskolai évei alatt is a szüneteket mindig megváltásnak érezte, vagy élte meg. Természetesen, akkor sikerült hosszabb ideig mozdulatlanul ülnie, ha a figyelmét valami nagyon lekötötte. De még olyankor is nyújtogatta a lábait, csavarodott jobbra-balra, vagy a székről észrevétlenül lovaglóállásba emelkedett, hogy combizmait megfeszíthesse. Kilencedikes korában történt, fizikából nem állt valami fényesen, nem is nagyon érdekelte, s az egyik izgő-mozgó állapotában szigorúan szólt rá a tanárnő: Ákos, ha csak a padtársadra is nézel, megbuktatlak! Persze, hogy ezt nem akarta. Tekintetét rászegezte a tanárnőre, és mozdulatlanul végigszenvedte az órát. Az osztály jobb oldalán, az ajtó felőli első padban ült, ahol könnyen figyelemmel tarthatták. De amikor a tanárnő kiment az osztályból, asztalát elrúgta magától, az nekicsúszott a tábla előtti dobogónak és felborult. Székét felkapta, és az osztály hátsó sarkába repítette. Szerencsére az osztálytársai félreugrottak, majd kifutott a folyosóra és felszabadultan elordította magát. Azóta, persze, kissé lehiggadt, türelmesebb lett, de most is nehezen viseli a mozdulatlanságot. Még a sok jóga és a harcművészet gyakorlatai és tanításai sem tudták ezt a hajlamot kiölni belőle, csak megfékezni. Pedig nagyon szeret olvasni és előadásokra járni vagy zenét hallgatni. A táborban kapott elméleti tanítások ideje alatt, amikor körben ülve hallgatták a mestert, aki balra körözve sétált, hogy kiterjessze feléjük energiáját, miközben érdekfeszítő történeteket és információkat adott át a tanítványoknak, Ákos hol térdelt, hol törökülésben ült, vagy éppen hason fekve figyelt, de soha semmit nem akart elveszíteni ezekből a tanításokból. Ez így történt a Tündérek mezején is, amikor legszívesebben összerohangálta volna a környéket, mindenhova be- vagy felmászott volna, mindenkép-

pen nehezére esett odafigyelni. Azonban örült annak, hogy mégis képes volt rá, mert érdekes élménynek a megéléséhez segítette hozzá. Akkor tanulta meg, hogyan kell kapcsolatot teremteni a fák szellemével. A gyakorlatban mindenki fát választott magának, Ákos találomra indult el egy fenyő irányába. Úgy érezte, vonzza őt. Nem véletlenül választotta. Bal kezét rátéve, kellemes ingerek kezdtek áramlani benne, szeretettel ölelte magához, s miután a tanult módszerekkel sikerült megteremteni a kívánt kapcsolatot, őszintén feltett neki egy kérdést: „Mi az én feladatom ezen a földön?" És szemhéjait lehunyva, megnyitotta magát a finom rezgésű információk befogadására. És várt. Elméje zűrzavaros tükrében egy halvány kép jelent meg, sűrű fenyves erdő csúcsos ágai bontakoztak ki előtte. A kép egyre jobban alábbszállt, és egyre világosabb lett. Egyszer csak egy végtelennek látszó, füves erdei úton találta magát. A fenyvest nevezhetnénk akár fenyődzsungelnek is, áttekinthetetlen és beláthatatlan kiterjedése miatt. A fenyők magassága kétszeresen is meghaladta az általa eddig látott legmagasabb fenyőét is. És Ákos ott állt ezen a mesebeli úton, egyedül és tanácstalanul. Tehetetlenségét látván, a bölcs, öreg fenyők segíteni próbálták. Egy üzenetet sugalltak neki. A mögötte lévők, mintha ágaikkal paskolva ösztökélték volna a továbblépésre, az előtte lévők meg szinte húzták és azt suttogták: „Ne félj, menj, ha már ráléptél az útra. Ne csak álldogálj, járjál is rajta!" Úgy tűnt, az egész erdő azt várja, hogy elinduljon. Színeik megélénkültek, szeretetüket érezhetően kiterjesztették feléje, a szellő lágyan végigsimogatta az

arcát, és megértette: ha élni akar, itt menni kell tovább. Kis idő múltán, fokozatosan kezdett visszatérni a jelenbe. A fának megköszönte a jó tanácsot, és elbúcsúzott tőle. Távolról szemlélve a fát, felismerte benne saját életének a szimbólumát. A hosszú, egyenes, csonka törzse, kétharmadánál tele sebhellyel, Ákos eddigi életének fájdalmas és kopár egyhangúságát jelentette. A törzs kétharmadánál kettévált, párhuzamosan felfele nyúló örökzöld ágak, további életének színes változatát vetítették elő.

Ákos a tizenkét napos nyári tábor ideje alatt többször is megteremtette a maga kapcsolatát a fákkal. Minden típusú fának más formán nyilvánult meg az energia sugárzása. Ahogy bizonyos embertípusoknak is megvan a maga jellegzetessége, úgy energetikailag a faféléknek is megvan a maguk sajátos, egyéni tulajdonsága. Míg a fenyőknek lágyabb, szelídebb, nyugtatóbb, a bükknek erőteljes, energikus, határozott és merev. És mindenik a maga stílusában válaszol képekben, vagy érzelmekben. Ákos ezt különböző helyszíneken tapasztalta meg. Egy helyen, a fenyőrengetegben meredeken oldalazva, egytőből kinőtt, két iker-bükkel találkozott, akik ridegen köszöntek Ákosra. Mindkettőre rátette a kezét, és megállapította, melyik a yin és melyik a yang energia. Nagyon erős energiát sugároztak ki magukból, és mégis érzett egyiken a lágyabb, szelídebb hatékony erő, a másikban meg a kemény, acélos férfiasság. Egy mindenkinek parancsolgatni akaró, uralkodni vágyó házaspár benyomását keltették. A kérdésekre is olyan formán válaszoltak," hogy ha ezt cselekszed, ennek a következménye ez, és nincs más út." Idegesítő válaszaikban merev igazság rejtőzött, csakhogy az igazság kimondása nem mindig jelent kellemes élményt az ember számára. Éppen ezért Ákos hamar továbbállt és a hegyen lefele menet szinte beleütközött egy egyedülálló, amazoknál sokkal hatalmasabb bükkfába, akire felnézni is szinte ijesztő volt. Ákos néma tisztelettel állt meg alatta, felnézett rá, és nem mert tanácsot kérni tőle, mert egy aszkétára vagy egy olyan shaolin szerzetesre emlékeztette, akinek, ha rosszul teszik fel a kérdést, előrántja a kardját és lesújt vele. Ezért hát elköszönt tőle is, és továbbment. Lefele menet, baloldalról mintha megszólította volna valaki. Tekintetét arra fordította, és egy gyönyörű, dús fenyőt látott. Megkérdezte tőle: „Te szólítottál?" Majd odament és kezét a törzsére helyezte. Puha, anyai szeretet sugárzott belőle. Rögtön fel is tett neki egy olyan kérdést, ami azokban a napokban a legjobban foglalkoztatta: „Ki lesz a társam, aki mindvégig mellettem marad jóban-rosszban, ezen a földi pályán? S akivel mindent megoszthatok." Ákos behunyta a szemét, és néhány másodperc után úgy érezte, sárkányrepülőn utazik. Mintha egy nyári délután, szinte száz méteres magasságokból árnyékfoltos erdőket, dombokat látott. Több időn keresztül repült, szebbnél-szebb tájak fölött, majd a dombok között egy földes utat látott kí-

gyózni odalent, s a távolban az út mellett megpillantott egy kicsi faházikót. A szél a sárkányrepülőt abba az irányba vitte és megállt fölötte. Majd egy suttogó hang azt mondta: „Aki ide is követ, az örökre veled marad. De ezt te is tudod. Mennyi bizonyítékra van még szükséged?" A fa tanácsa szeretetteljesen, mégis dorgálóan hatott.

Egy nap Ákos és Ica nevű barátnője, kiválasztott magának egy-egy fát.

Előbbi fenyőt, utóbbi tölgyet, s az átélt élményeket csak utólag mondták el egymásnak. A fenyő azt érzékeltette, hogy tudását valamiért sürgősen át kell adnia másoknak, ugyanakkor nagyon szomorúnak tűnt. Ez a fa Icának azt mondta, hogy őt hamarosan ki fogják vágni. A tölgy hatalmas erdőtüzeket mutatott be, Ákosnak pedig elüszkösödött dombokat, területeket. Az egyik beszámolón a mester megmagyarázta, hogy a fa a mondanivalóját folytatásokban is átadhatja, pillanatnyilag mindenkinek csak egy részletet mond el.

„A fürdőt mindenfelől őserdők környezik, melyeknek csak széleibe hatolt be az ember fejszéje és romboló keze, másutt mindenütt érintetlen szűz erdők sötétlenek, hol csak a vihar pusztít s dönti halomra a százados fákat, csak a lesújtó villám gyújtja fel ezen erdők rengetegeit, hogy megvilágítsa nagyszerű tűzijátékával a természetnek ezen nagyszerű magányait, a biztos nyugalomban élő vadaknak ezen végtelen országát. Csak a szél félénk fuvalma reszketteti meg az erdőket, s ébreszti fel a csereklyék titokteljes beszédét, csak a gondtalan boldogul élő madársereg zeng itt háladalt a mindenség urának.

Valójában gyönyörű ezen őserdők növényzete, az elvénült, halomra omlott fák porladékain csodás növényzet támad, a rohadásból új életet fakaszt a mindig működő, a mindent hasznosító természet. Szép mohaszőnyeg borítja a talajt, melyből ezrei a kis csemetéknek szökellnek ki, hogy résen álljanak akkor, midőn büszke ősatyáik, az égre lövellő fenyők leroskadnak az idő terhe alatt.

És ezen határtalan toboz-termők tengerében ott áll bámulatosan a kis lomberdő-sziget, sőt a Borszékbe felmenő út alatt az egész hegyoldalban a legszebb bükk- és cserfakövületek jönnek elő. A Bélbor és Borszék között levő, legalább 4000 láb magas hegytetőn, a legszebb bükk- és csererdők sötétlenek, midőn lenn a legmélyebb völgyületekben is mindenütt csak fenyvesek vannak körülötte." ***(Orbán Balázs: A SZÉKELYFÖLD leírása. 1868-as kiadás.)***

Nagy Zoltán
okl. természetgyógyász

(Részlet, az ***Amikor megérint a fény*** *–*
Borszéki élményeim *című kötetből)*

360 évvel ezelőtt lángoló üszköt dobott a Sátán Csík országra
Tatárbetörés Csíkba 1661-ben, írta P. Benedek Fidél

II. RÉSZ.

III. 1. Szerintem ez munka egy szépirodalmi remekmű, mely drámai feszültséggel jelenít meg egy nemzeti történelmi aktust. A tatárbetörés Csíkba 1661-ben ***a csíki székelység hősi eposza.*** Drámaiságában és tragikus következményeiben a *Mohácsi vésszel*[1] állítja párhuzamba P. Benedek Fidél.[2] A dokumentumok tanulmányozását és a helyszínen végzett alapos hadászati terepvizsgálatok alapján végzett munkáját ismerve a mély emberi beleéléssel megírt **„A hargitai csatát"**[3] jómagam azt ***„A thermophülai csata"***[4] méltó párjának tekintem.

2. „Tény az, hogy ***tragikus a történet*** (Lakatos István, csíki történetíró, használja először ezt a kifejezést: – funesta tragoedia – az 1694. évi betörésre utalva), gyászos a következménye és nem hozott dicsőséget a szereplőinek". Benedek F. atya felülemelkedik a kortársbeli közvélemény és történetírás pusztulást előidézők elmarasztalásán. „Csíki szempontból, míg a többi betörést győztesen vívták, vagy torolták meg a derék csíkiak, addig ebbe véresen belepusztultak. Jellemző pedig az, hogy ezúttal nem kimondottan a saját harcukat vívták, hanem országos eseményeknek váltak függvényévé. E szerint az 1661. évi csíki tatárjárás ***szervesen összefüggő része a magyar nemzeti történelemnek***. Ahol tragédia játszódik le, s főleg ilyen nagy, ott elvek, erők ütköznek egymással. Az erdélyi és csíki események nem voltak sem csak helyi, sem pedig csak személyes ügyek. A kezdettől fogva ellentétes török-magyar világ csapott össze. A gúzsba kötött *135 éves* (1526-1661) *rabna*k, a *magyar nemzetnek volt elkeseredett ösztönös megmozdulása*, nem gondolván arra, hogy sikerül-e leráznia a láncot, vagy még erősebben szorul az rája."

3. ***A hargitai csata összehasonlítását a thermopülai csatával*** a következő érvekre alapozom. Elsőként említem a két csatatér hasonló terepviszonyait: a Csíki medence és a Thermopülai-szoros földrajzi- természeti adottságai: hegyekkel, sziklákkal, erdőkkel körülvett zárt me-

medence illetve a szűk tengerszoros, sziklába- vájt ösvények; zárt és szinte járhatatlan terepkörnyezet mindkét esetben, amelyet egy hazaszerető, szabadságáért minden áldozatra kész őslakosság - a csíki székelység és az athéniak - véd a betolakodó, hódító szándékú, rablásra szakosodott világhatalommal - a török/tatár hordákkal, másik változatban a perzsa zsoldosokkal - szemben. Másodszor pedig fizikai és erkölcsi adottságok állnak egymással szembe. Sem a görögök, Leonidásszal az élen, sem a csíkiak Petki Istvánnal és Lázár Istvánnal[5] *nem hajlandóak előzetes alkura, megadásra*. A hadviselésre felkészítették a hadszínteret, a Hargitát. Az ügyük igazában hívő védők készek a lehetetlenre is. Lázár István a Kemény János örvendetes híreinek lelkesítő szócsöve. Petki a védősáncokat és az erődöt építi. Csík népe utolsó percig várta Keményt, *hitt az érkezésében*. Harmadszor tudjuk, hogy a hódítók fondorlata utolérhetetlen. *Az árulás ördöge* nem aludt, sem itt, sem ott: az egyikben Basa Tamás székely főember, a másik változatban a görög pásztor, Ephialtész az árulók. Rejtett ösvényeken át a védők hátába vezetik az ellenséget[6]. *A* ***védtelen lakosság hajlékaira lángoló tűzcsóvákat dobott az ellenség***. (*Az athéni lakosságot viszont védőhelyre vitték a görögök!)* A védtelen áldozatok, a somlyói barátok helytállásra szólító szavára hallgató nép irgalmatlan mészárlás áldozata lesz. A menekülő csíkiakat erdőn-mezőn vadásszák le a tatárok, akit elfognak, rabláncon hurcolják a krími félszigetre. „A táborból szaladó *Petki uram*, - írja Köpeczi[7]- Lázár Istvánnal együtt és cselédivel Gyergyóba, a havas alá jött fel. Amint nézte Gyergyó felől, Csík három-négy óra alatt füstöt vetett." *Leonidász belátta*, hogy nem tudja tartani a szorost, elrendelte a visszavonulást. A csata végén a thebaiak letették a fegyvert, a spártaiak és a theszpiaiak viszont egytől egyig elestek. A Hargitán „elhalt a csatazaj. Csöndes lett a Hargita és üres a csíki főerőd. Fenyvesek rejtik a búvó székely hadat. Kemény a fenyegető veszély hallatára elindult, hogy segítsen, *de későn*. Indulása napján veszett el Csík. Még híre is Szamosújvár mellett találta" (P. B.F.: Tatárbetörés…65.p.)

Csík sohasem volt gazdag, de a tatárjárás után a felperzselt, kifosztott, rabszíjra fűzött és leigázott vidék koldussá vált a sűrű rabváltások, a váltságdíj ellenében történő birtokzálogosítások miatt. A tönkrement családok jobbágysorban kereshették megélhetésüket, ráadásul megjelent a pestis, ami különösen a fiatalokat támadta meg. Felütötte fejét az erkölcsi bomlás. A Kemény - pártiak üldözése az „igaz hazafiak" erőszakos kiirtásával ért véget. „Erdély száz évig siratta Ali basa tetteit." (P.B.F.: Tatárbetörés…85.p.)

4. P. Benedek Fidél atya a doktori dolgozatát biztató gondolattal zárja: „*A virrasztó erdélyi gondolat élt tovább*, mígnem a belső hibák folytán, mérhetetlen áron is, de győzedelmeskedett. A Rákóczi, Kemény, Petki szellemi örökségét Teleki Mihály és Bánfi Dénes és munkatársaik képviselték tovább. Fokozatosan készítették elé az egyesülést egy fő és keresztény fennhatóság alatt, a mi nemsokára létre is jött, még ugyanazon Apafi fejedelem alatt és amivel beteljesült a nemzetnek több, mint évszázados álma és végrehajtotta a nagy erdélyi fejedelmek, Bocskai és Bethlen Gábornak politikai végrendeletét." (P. B. F. Tatárbetörés...86.p.)

„A Hargitán a magárahagyatottság és cselekvés által a csatát elvesztették, de a magyar becsületet megmentették. Petki a székely katonáét, Csík a székelységét…A házuk elégett, de a jellemükön csorba nem esett" (Csíki lapok, 1937. április 25. sz.)

„A thermopülai csata nevezetességét nem a háború kimenetelére gyakorolt hatása, hanem az ott tapasztalt görög példamutatás adta. Híressé vált az a fajta hősiesség, ahogy a hátramaradók szembeszálltak a halállal. A másik ok, hogy máig érvényes követendő példát állítottak a szabadságért és hazájukért harcolóknak." (Wikipédia)

Mi lehet a ***mi örökségünk***? – kérdezem ma az akkori doktorjelöltet. Azt felelné, hogy a történésznek, *a hagyományok őrzőjének és tovább adójának* **keresnie kell a pozitívumokat, a biztatást** *a jövendő alkotójának,* mivel a bemutatott történelmi *eseményekben olyan tanulságok* rejlenek, amelyeknek *értelmezése és bölcs felhasználása* a **jövendőnk építőköveiként** szolgálhatnak.

1 - A ***mohácsi csata*** *1526. augusztus 29-én zajlott le II. Lajos király és I. Szulejmán szultán hadai között. A csata elsöprő oszmán győzelemmel zárult, emiatt a későbbi történetírásunk úgy emlegette, mint „nemzeti nagylétünk nagy temetőjét". A magyar hadtörténelem egyik legtöbbet emlegetett ütközete. Egyesek szerint a vereség okai a széthúzó magyar nemesség és Szapolyai János, a későbbi I. János király szándékos késlekedése, míg mások szerint azon körülmények között az akkori Oszmán Birodalommal szemben esélye sem lett volna a győzelemre egyetlen európai államnak sem. A Mohácsnál oszmán szolgálatban álló katonák túlnyomó többsége boszniai horvát származású volt.*

2 - P. Benedek Fidél: ***Tatárbetörés csíkba 1661-ben****, Kolozsvár 1945. 8.p.: „A törökkel komolyan szembeszállni már akkor meg volt az alkalom. Jelentkezett a régi készség, az elégséges, sőt a jó lehetőség, hanem hiányzott az egység. Itt a tragédiának másik, nagyobbik, végső szála. Itt a romlásnak, az elégedetlenségnek is a magyarázata: nem volt saját kézben a fővezetés. Tragédiának végeredményben s majdnem egészében nemzeti megmaradottságunk tragédiája. Sajnos ez végig kísért Mohácstól Kemény Jánosig és a csíki végzetig. Estünkben ez nagyobb baj volt, mint Ali basa pusztító kardja".*

3 - P. Benedek F.: Tatárbetörés Csíkba 1661-ben, Kolozsvár 1945.VI.51-65.; Benedek Ignánc, P. Benedek F. féltestvére (Székelyszentlélek-1922-2002.) - vallomása szerint: „Bátyámmal és az amatőr fotós Szente József (Szentlélek - 1921-2000), Szente Gábor (1912-1974) rokonaimmal hetekig jártuk a Hargitát, mértünk és jegyeztünk Nagyoláhfalutól (Szentegyházától) a Tolvajostetőig mindent, amit a tatárokkal szembeni védősánc, korlátok és erődítmények helyszínével kapcsolatosnak tudott felkutatni bátyám."

4 - ***A thermopülai csata*** *a görög és óperzsa hadseregek közt i. e. 480-ban lezajlott ütközet. A szoros több mint öt kilométer hosszan húzódott a tenger és a meredek hegyoldal között, helyenként mindössze 14 méter szélességben. Ezt az útvonalat elkerülni csak a szinte járhatatlan hegyeken keresztül lehetett, ezért stratégiai jelentősége már korábban is óriási volt. A katonai stratégák szerint a Thermopülai-szoros volt a legalkalmasabb hely, ahol védekezni lehetett a perzsák ellen. Hérodotosz leírja, hogy a csata előtt I. Xerxész öt napot várt a görögök*

elvonulására, de azok maradtak, így megindította a támadást. A perzsák nagy veszteségeket szenvedtek el a három napos csata során. Egy legenda szerint a harmadik napon egy helyi görög pásztor, Ephialtész megmutatta a perzsáknak a titkos ösvényt, amelyen a szoros bejáratát védő görögök hátába kerülhettek. Leónidasz elrendelte a teljes visszavonulást, de 700 theszpiai harcos, Démophilosz vezetése alatt azonban megtagadta a parancsot és tovább védekezett. Leónidasz testőrei, 300 spártai, 400 thébai és a theszpiaiak – tehát mintegy 1400 katona, ellentétben a köztudatban elterjedt 300 spártaival – ott maradtak. A thébaiak letették a fegyvert, a spártaiak és a theszpiaiak egytől egyig elestek.

5 - Wikipédia: Gróf Lázár Miklós családfája: 63, IV. ***Lázár István.*** *Szárhegyi III. Lázár András és Zsombori Erzsébeth fia. Csik, Gyergyó és Kászon főkirály bírája, és fejedelem Bethlen Gábor első rendű „Aulae familiaris"-a. A szárhegyi ág ivadéka nevébe idézte perbe, mint gyám Petki János 1607-be gyalakuti V. Lázár Jánost, hogy részt adjon a felperes és alperes két Lázár ivadék nagy- atyjaiknak Szent-Annán magtalanul elliolt testvére : szent- annai III. Lázár Ferencz jószágaiból; de miután, mint feljebb is érintettük, bebizonyult, hogy a peresek nagy- atyjainak Gyergyóba lakó és szárhegyi II. Lázár Mihály nevű testvére elhalálozásával se adtak osztályrészt' a szent-annai (később gyalakuti) ágnak, n pert az arbiterek elenyésztették, a melyről ítélet a következő"…*

6 - P. Benedek Fidél ***Tatárbetörés Csíkba 1661-ben****, 63. o./59.jegyzet: „A csíki betörés előkészítésében egyébként is benne volt a magyar kéz. Lázár István hangsúlyozottan utal rá levelében, amikor azt írja, hogy a török szándékolt bejönni, volt is traktájok róla, de csak az magyarok, kik vélle vadnak, azok ingerlették addig is."*

7 - „Ali basa dühös volt nagyon Csíkra és Petkire." - Benkő József: Transilvania sive magnus Principatus, II., 297.p.,Kv., 1834.

Keresztény Szó, ***Kolozsvár,*** *1995.VI. évf.10. szám 19-21. oldalakon szerkesztői rövidített közreadásban jelent meg:* **Tatárbetörés Csíkba 1661-ben** *„Részletek A hargitai csata és a Csík elraboltatása című fejezetekből".*

A **Keresztény Szó** *Tisztelt Szerkesztőségének szíves beleegyezésével szeretném a fent említett anyagot újra közölni, mert nem áll módomban, hogy az eminens disszertációt teljes egészében újra kiadathassam.*

Népünk hagyományainak elkötelezett híve
Balázsi Dénes, ny. tanár,
Székelyszentlélek, 2021.02.12.

A székely lovasíjász határvédelem egyetemes jelentősége 896-tól 1456-ig

A székely lovasíjász határvédelem egyetemes jelentőségére a legmagasabb tudományos szinten is indokolt rámutatni 2021-ben, hiszen 1125 esztendővel ezelőtt a Turul-uralkodóház térhódítása a Kárpát-medencében új világot teremtett a kor Európájában. Nemzeti lovasíjász hadművészetünk hatalmas országot teremtett 896-ban, így ez lett a székely lovasíjász határvédelem születési éve is. Erre mutatott rá 1938-ban a következő összegzés: a „*magyar királyság keleti fellegvárának*" hont „*védő harcaiban a több mint 1000 éve dúló csaták fergetegeiben ezrivel vérzett el a székely és mégis él"*. „*Él ősi szabadsága földjének, erényeinek és történelmi, nemzeti küldetését hordozza megizmosodott vállain.*"[1] A XXI. században is fontos kiemelten hangsúlyozni, hogy a székely lovasíjász határvédelem történelmi értéktár egyetemes jelentőséget képvisel Európában. Lovasíjász ősiségünk hadművészeti értéktárainak felmutatása kapcsán a kiváló székely tudós, László Gyula (1910-1998) Széchenyi-díjas régésztörténész, képzőművész, egyetemi tanár maradandó életművet teremtett a kiemelkedő jelentőségű könyvei által (pl. A kettős honfoglalás (Bp., 1978.), Őstörténetünk (Bp., 1981.), Őseinkről (Bp., 1990.). A középkori magyar krónikáinkat és a görög forrásokat alapul vevő László Gyula tudományos könyvei meghatározó alapvetéseket képviselnek, mert bennük a székely-görög kapcsolatok és szkíta-hun-magyar azonosságot igazoló lovasíjász hadművészetünk emlékei kerültek rögzítésre. A XXI. századi történelemkönyveinkben szerepelnie kellene, hogy a székely lovasíjász hadművészet védte meg Árpád fejedelmünk korától kezdve Szent István király országának keleti határát, melybe a Kárpátokon túli magyar gyepűvidékek is beletartoztak, a Hunyadiak koráig! E körben érdemes két, Déván született tudósunk azon történelmi megállapításaira utalni, melyek méltó módon világítanak rá a Kárpátokon túli magyar gyepűvidék székely lovasíjász határvédelmének jelentőségére. Egyikük, a hatalmas műveltséggel bíró XVIII-XIX. századi székely tudósvilág legkiválóbbjai közé tartozó Ponori Thewrewk József (1793–1870) tanító, királyi táblai jegyző, ügyvéd, író, régiséggyűjtő, nyelvújító, „*Magyarországon és Erdélyben mind a két Törvényszék Ügyeinek hites Ügyésze"* volt. E tudósunk legfőbb műve a következő címmel jelent meg két évszázaddal ezelőtt: „*Három értekezés Hunyadi Székely János Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tótországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf, és Nándor-Fejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására*" (Pozsony, 1825.). Ponori Thewrewk József a magyar Hunyadi-nemzetség székely eredete kapcsán rögzítette a legfontosabb alapvetéseit, melynek történeti hátterét indokolt az alábbi történelmi emlékek jegyében meghatározni. *„Havasalföldi Vajda"*: a fenti mű címében Hunyadinak ezen tisztsége az ottani árgyasudvarhelyi magyar püspökség és Székely megyéje történelmi világa kapcsán

HÁROM ÉRTEKEZÉS
HUNYADI SZÉKELY JÁNOS.

igen nagy jelentőséggel bír, mivel Hunyadi János magyar édesapja, Buthi Vajk kapcsán a havasalföldi székely eredet több szerzőnél is felmerül. *„Erdélyi s Havasalföldi Vajda”*: ezen összefüggés is szerepel a fenti alapmű címében, ami már önmagában is nagy jelentőséget képvisel Hunyadi János hatalmi erőterének felmutatása terén, mivel e tárgykörben a Kárpátokon túli lovasíjász székelyvilág történelmi emlékei a legfontosabbak. A másik, Déván született szerző, Elekes Lajos (1914–1982) Kossuth-díjas történész, egyetemi tanár, akadémikus írt arról 1941-ben, hogy a középkorban „*olyan idő is volt”*, amikor Havasalföld és Moldva területén „*csaknem kizárólag a Magyarországból odavándorolt telepesek képviselték Európa civilizációját s magasabb életformáit”*.[2] Ezen alapvetést rendkívüli jelentőségű művelődéstörténeti tényként indokolt felmutatnunk, hiszen ez a helyzet a Hunyadiak koráig egész Európában közismert volt! Jó példa erre a XV. századi keresztény reneszánsz nagy műveltségű pápája, Aeneas Sylvius Piccolomini *„geográfiai főműve”*, a *„De Europa”*; melyben Erdély *„Valachiával” – önálló fejezetbe került”*. „*Aeneas Sylvius Piccolomini Európájában Magyarország rendkívül fontos szerepet töltött be”*, és *a* királyságunk *„jelentőségéről leírásában”* rögzítette, hogy *„a magyar nemzet hatalma sokkal messzebbre terjed ki, mint maga Magyarország”*, azaz a Kárpátokon túli térségekben is *„Magyarország játszotta a központi szerepet*”.[3] E tárgykörben indokolt a Kárpátokon túli magyar gyepűvidék határvédelmi jelentőségét a XIII-XV. századi székely történelmi örökség jegyében is felvázolni. „*A Vöröstoronyi- és Törcsvári-szoros külső torkolatát védő magyar alakulatok két fontos településnek adtak életet.*” Az „*egyik Argeș (Argyas), egy kis magyar határvár védelmében*” keletkezett település volt, ami „*később várossá fejlődött*” és „a *havaselvei vajdáknak szolgált székvárosul, polgárainak magyarországi jellegű kiváltságait egészen az újkorig megőrizte”*. A „*másik Câmpulung, magyarul Hosszúmező, ahol 1300-ig magyar ispán székelt”*: *„lakói ugyanolyan erdélyi eredetű kiváltságokkal éltek”*, amit *„tovább megőrizték, mint Argeș polgárai”*. *„Havaselvén az első város s az első vajdai székhely tehát magyarországi település nyomán bontakozott ki, ékes bizonyságául annak, hogy a középkori magyar szervezés milyen alapvetően fontos szerepet játszott”* e térségben. A „*Kárpátok délkeleti kiszögellése táján feküdt Secuieni vármegye”*, ami a „*közigazgatásban egészen 1845-ig külön egységet alkotott*”. E terület „*a Székelyföld havaselvei meghosszabbítása volt*”, és „*kétségtelen, hogy valamikor több magyar falu állt rajta, s ezek közül az elsők valószínűleg még a XIII. századi*” határvédelmi „*védekezés során kerültek ki”*.[4] Így volt ez a XIV-XV. századokban is, melyre tekintettel indokolt lenne, hogy 2021-ben egy nemzetközi konferencián is megemlékezzünk a 625 évvel ezelőtti 1396-os nikápolyi csata székely hőseiről. Dr. Szádeczky Kardoss Lajos egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja 1927-ben írt arról, hogy e csatában a „*székelyek ispánja, Kanizsai István”* vitézül harcolt *„székelyei élén*”. Az ezt követő években a magyar király a *„székelyeket mindinkább a védelmi vonal előterébe állította*”.[5] A Hunyadi-filmben azt a legfontosabb bemutatni, hogy nemzetünk lovasíjász hadművészeti értéke tette lehetővé a távolsági hadjáratok megvalósítását a törökkel szembeni csaták során. Ez a távolsági hadviselés a XV. században egyáltalán nem volt jelen Európa más országaiban. Nem is csoda, hiszen a távolsági hadviselés nem a páncélos lovagi hadviselés sajátja volt. Ezt a hadművészeti különbséget feltétlenül be kell mutatni! Ennek érdekében a XXI. századi lovasíjász szakértőink hatalmas értékű munkát tudnak majd kifejteni. A Hunyadi-film egy igazi nemzeti ügy, mivel döntő hatással lesz a XXI. századi nemzedékeink öntudatára és történelmi világképére! Indokolt azt is ábrázolni a filmben, hogy a keresztény világ legnagyobb hadvezérét, Hunyadi János székely ispánt milyen hatalmas tisztelet övezte a korabeli görögség körében: az 1444. évi várnai csata magyar hőseiről a görög Zótikosz Parasz-pondilosz 465 soros görög eposzt írt, melyben csodálatos jelzőkkel illette Hunyadi Jánost, akit Nagy Konstantinhoz és Nagy Sándorhoz hasonlított. Hunyadi János székely ispán is volt, és azért nagyon fontos kiemelni az általa vezetett székely lovasíjász haderő egyetemes jelentőségét a most készülő Hunyadi-filmben, mert ez a hadművészeti értéktár védte meg a Kárpátok térségeiben a keresztény Európát. Nemzeti összetartozásunk felmutatása terén hatalmas művelődéstörténeti értéket képvisel az idén már a szereplőválogatásnál tartó film, ami az egész Kárpát-medence magyar lovasíjász társadalmát megmozgató alkotás lesz. A mai székely lovasíjász egyesületek legjobbjai végre megmutathatják az egész világnak az ősi hagyományban gyökerező tudásukat!

Zárógondolatként fontos kiemelten hangsúlyozni, hogy Ponori Thewrewk József fentebb már hivatkozott műve arra mutatott rá, hogy két évszázaddal ezelőtt a nemzetünk legnagyobbjai mind tudtak a XIV. századi Hunyadi-ősök székely származásáról. A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete valójában két évszázad óta az az egyetemes jelentőséget felmutató tesztkérdés, melynek alapján megítélhető, hogy egy adott korszakban a magyar történettudomány hivatásos szakemberei milyen minőséget képviselnek a határvédelmet biztosító székely világ ismerete, a nemzeti érdekű történetírás hagyományainak folytatása és az akadémiai tudományosság fenntartása, fejlesztése terén.

Különösen fontos felmutatni ezt 2021-ben, az 1456. évi nándorfehérvári diadalunk 565. évfordulója esztendejében!

Dr. Diószegi György Antal

Források:

(1) Gaali Zoltán: A székely ősvárak története, mondája és legendája. I. kötet. Bp., 1938. 21. o.;
(2) Elekes Lajos: Magyarok Moldvában és Havaselvén. In.: Erdély és népei. Bp., 1941. 118. o.;
(3) Csukovits Enikő: Magyarországról és a magyarokról. Nyugat-Európa magyar-képe a középkorban. Akadémiai doktori értekezés. Vác-Budapest, 2013. 153-154., 155. o.;
(4) Elekes Lajos: Magyarok Moldvában és Havaselvén. In.: Erdély és népei. Bp., 1941. 124. o.; (5) Dr. Szádeczky Kardoss Lajos egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja: A Székely Nemzet története és alkotmánya. E kiadás a „Hargitaváralja" J. Sz. K. a Franklin-Társulat bizománya alapján készült. Bp., 1927. 42. o.

Tőkés Béla:Alkotás
Minden alkotást
Művelődés előz meg.
Legyen idő rá!

Egy olasz tudós „esete” a gyergyószárhegyi botra rótt naptárral

Luigi Ferdinando Marsigli, vagy ahogyan a régi forrásokban írják, Marsigli Lajos Ferdinánd olasz gróf (1658–1730) kétségkívül a 17-18. század legjelentősebb, káprázatosan sokoldalú egyénisége és katona-tudósa volt, nemcsak kalandos élete, hanem művelődéstörténeti hagyatéka miatt is. Életében nem sokat tartózkodott otthon. Járta külföldöt, mint térképész, hidrológus, botanikus, csillagász, könyvgyűjtő, író, rajzoló, festő, természettudós, hadmérnök, titkos ügynök. Marsigli 1682 őszén 24 évesen, a török elleni harcok önkéntesekként érkezett hazánkba, de egy év múlva a Bécs ellen vonuló törökök fogságába esett. A sikertelen ostrom után a visszavonuló törökök Buda várába hurcolták a foglyot. A török pasa rabszolgájaként vízhordó lett, így megismerte a vár erődítésének gyenge pontjait. A keresztény seregek közeledtének hírére báránybőrbe bújva átszökött hozzájuk, és az ő oldalukon már hadmérnök ezredesként vett részt Buda várának 1684. évi ostromában, majd az 1686. évi felszabadításában.

Műveinek *„jegyzéke szerint is, abban a természettudós, a történetíró, a csillagász és földrajzíró, a régész és bányász, a nyelvész és ethnográfus, a festő vagy akár a nemzetgazda egyaránt megtalálja a maga anyagát és tanulmánytárgyát.”* (Veress E. 1906.)

Marsigli kisebb megszakításokkal több mint húsz évet töltött hazánkban. Ezalatt kutatott, vizsgálódott a Duna-medencében, Magyarország területén, ezért méltán nevezhetjük őt a magyar föld felfedezőjének. *„A lángeszű olasz polihisztor kutató munkáinak egyik legszebb és legértékesebb eredménye a Duna-térkép. Magyarországról írt alapvető nagy művének, a hatkötetes Danubiusnak első kötetében jelent meg, és 18 pompás rézmetszetű fóliólapon a Dunának Bécs és Gyurgyevó közötti 1400 kilométer hosszú szakaszát ábrázolja…”* (Csíky G.)

A fentieken kívül Marsiglinek még más érdeme is van: többek között a budai vár visszafoglalása során az üszkös palotából 600 könyvet mentett ki. Még az utolsó pillanatban papírra vetette, milyen épületek álltak a közép- és török kori Buda várában. Ezekből és a térképeiből tudjuk meg, hogy a városban ekkor a törököknek huszonhárom mecsetjük és kilenc hévizes fürdőjük volt, több mint ahány meleg vizű budai fürdő ma működik itt.

Miközben rajzolta, festette a Kárpát-medence élővilágát, 1690-ben Gyergyószárhegyen, talán a ferences kolostorban, vagy valamelyik kápolnában lemásolt egy botra rótt székely naptárt, ezzel legterjedelmesebb rovásemlékünket mentette meg.

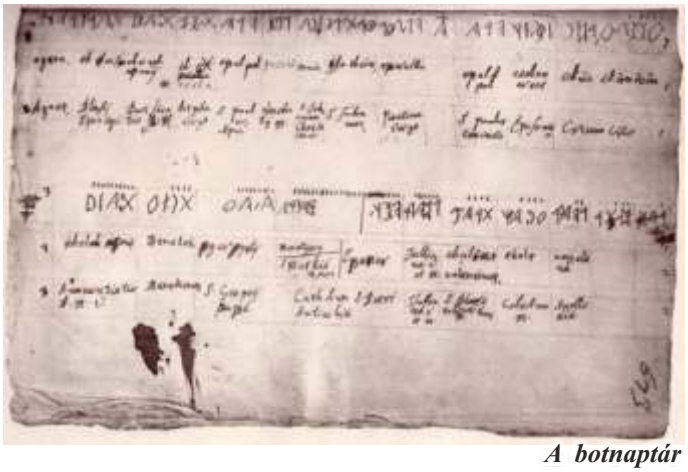

A botnaptár

A naptár három részből áll: **1.** keresztény ünnepek és az egyház jeleseinek névünnepei, **2.** Jézus életével kapcsolatos bibliai város és személynevek, **3.** Vegyes feljegyzések. Ezeken kívül Marsigli kézirata még egy rovás ábécét is tartalmaz. A boton több mint kétszáz szó volt olvasható, ebből következtetve körülbelül *„130-150 cm. hosszú lehetett, és három centiméter széles négy oldallal rendelkezhetett.”* (Forrai S. 1994.) A botot és a másolatot, vagy csak a másolatot Marsigli hazaküldte bolognai gyűjteményébe, így maradt fenn a viharos századok folyamán.

A rovásnaptár ABC-je

Marsigli műveit a Bolognai Egyetemi Könyvtárban őrzik 120 kötetben. – „A kötetek negyven-ötven centiméter törzsmagasságúak és negyven-százhúsz oldalasak" (Kisari Balla Gy. 2005.) A botnaptár másolata az 54. kötetben található, ahol Marsigli ezt írta olasz nyelven: „A Székelyföld régi scita lakói nyelvének fára faragott gyűjteménye, mely a katholikus hitre először áttértek használatára a mozgó* ünnepek naptárát tüntette fel s amelyet ugyanazon fadarabról magam gyűjtöttem s küldtem el olaszországi gyűjteményembe akkor, midőn Erdély szorosait elzártam." (*Nem a mozgó, hanem az állandó ünnepek naptáráról van szó).

Figyeljünk fel arra, hogy a politikában, történelemben rendkívül tájékozott tudós Marsigli Székelyföld lakóiról nem azt írja, hogy finnugorok vagy törökök, hanem szkíták.

A botnaptár közkinccsé tételét Dr. Sebestyén Gyula néprajzkutatónak köszönhetjük, aki Beliczay Jónás ev. lelkész Marsigliról írott munkája alapján jutott a botnaptár nyomára. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárát kérte fel, hogy rendelje meg Bolognából a 8 db rovásírásos lap másolatát. Ezek megérkezése után ismertetést, tanulmányt, megfejtést készített és a fényképekkel együtt az 1915-ben megjelent, *A magyar rovásírás hiteles emlékei* c. könyvében közzétette. Véleménye szerint a botnaptár Árpád-kori, tehát 1000 és 1301 között készült. Szerinte Marsiglinek egy művelt székely, egy „literátus", azaz írás-olvasásban jártas ember segített a rovás szövegek megfejtésében. Kézírása a rovás szöveg és Marsigli írása alatt látható a másolat oldalakon.

Marsigli bizonyára helyi forrás alapján, 11. századinak tartotta a rovásbotot. Forrai Sándor szerint a naptárt valószínűleg a XII. század végén, XIII. század elején készíthették. A hivatalos művelődéstörténet egyes képviselői szűkíteni szeretnék a rovásírásunk elterjedtségét, mind térben, mind időben. A rovásemlékek bizonysága ellenére nem fogadják el, hogy régi írásunk az egész Kárpát-medencében már a korai időkben használatos volt. Erről a botnaptárról pedig azt állítják, hogy csak a 15. században keletkezett. Azzal indokolják a késői keltezést, hogy a naptáron május 20-án szereplő BIRNAL név Sienai Bernardinus-t jelenti, aki a 14-15. században élt és 1450-ben avatták szentté. Forrai Sándor azonban kiderítette, hogy a név inkább a ciszterci rend alapítóját, Clairvaux-i Szent Bernátot (Bernhardus) jelenti, aki 1153-ban hunyt el, 1174-ben avatták szentté, egyháztörténeti jelentősége pedig sokkal nagyobb 14-15. századi névrokonánál. Ráadásul a 14. századból nincsenek szentek a naptáron. Ennek alapján semmi akadálya, hogy a rovásbotot Árpád-korinak tartsuk.

A naptár betűinek száma 914 lenne, ha a rovó nem alkalmazott volna rövidítéseket, azaz összerovásokat, ligaturákat és magánhangzó kihagyásokat. De alkalmazott és így a jelek száma 671 lett. A botnaptárt az elhasználódás miatt időnként újra rótták és kiegészítették. Mindenképpen a római kereszténységre való áttérés idején készült az első példány, amikor a hívek még jobban ismerték a rovás jeleket, mint a latin betűket. A magyar szentek közül István, Imre, László és Erzsébet szerepelnek. Hat Boldogasszony ünnep van a naptáron, mert nov. 21-től dec. 13-ig kimaradtak a napok, talán másolási hiba miatt, így nincs rajta a dec. 8-i Mária ünnep. Másutt sincs minden nap beróva, általában 3-4 napos szünetek vannak, de van 9 napos is, pl. július 2-11-ig. A Botnaptár utolsó szava az ÁLDÁS szó, az ősmagyar vallás köszöntése, ezt a másolaton erősen áthúzgálta valaki, de olvasható. A másolt rovásos lapok kötetben lévő sorrendjének alapján az eredeti rovásbot busztrofedon – azaz ökörszántás sorvezetésű volt.

A rovásjelek feletti rovátkák az előző és a következő ünnep közötti napok számát jelentik. A rovásjelek alatt Marsigli kézírásával a megfejtések és rövid megjegyzések láthatóak.

A kutatók között nincs egyetértés abban, hogy Marsigli tudott- e magyarul. Forrai Sándor szerint valamenynyire biztosan tudott. Ezzel egyet érthetünk, hiszen húsz évet töltött Magyarországon, hatkötetes művet írt a Dunáról, és több száz térképet készített hazánkról.

Friedrich Klára

Szakirodalom:

Beliczay Jónás: Marsigli élete és munkái (MTA, 1881)

Csallány Dezső: Marsigli rovásírásos kalendárium másolata (In: A székely-magyar rovásírás emlékei (NyJAME, 1963)

Csíky Gábor: A magyar föld leírója: Luigi Ferdinando Marsigli (Magyar Tudománytörténeti Intézet, évszám nélkül) http://mek.oszk.hu/05100/05181/pdf/Csiky_Marsigli.pdf
Deák Antal András: Magyarország fölfedezője - Luigi Ferdinando Marsigli (Élet és Tudomány, 2008/október)
Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Antológia Kiadó, 1994.)
Friedrich Klára: Olvasatok és megjegyzések a botnaptár meg nem fejtett szavaihoz (Megfejtések könyve I., 2013/15.)
Kisari Balla György: Marsigli tábornok térképei / Le mappe del generale Marsigli; olaszra ford. Jandász Katalin et al.; Szerzői, Bp., 2005
Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei (MTA, 1915)
Szakács Gábor: Marsigli, Magyarország fölfedezője (Magyar Demokrata, 2008/46., Friedrich K.-Szakács G: Ősök és írások, 2008/ 223.)
Szakács Gábor: Marsigli nyomdokain (Beszélgetés Kisari Balla Györggyel, Magyar Demokrata, 2011. 02. 09.)
Veress Endre: A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai (Athenaeum, 1906)
Vékony László: Egy olasz polihisztor a Kárpát-medencében. Marsigli élete, munkássága és iratai (Forum, Újvidék–Novi Sad, 1982)

Úz völgye

Annak okán, hogy a Honismereti Szövetség 2007-ben hozott határozata értelmében Bél Mátyás születésnapja, 1684. március 25. a Honismeret Napja a Kárpát-medencében, no meg amiatt is, hogy az utóbbi időben megnőtt az Úz völgye iránti érdeklődés, mai Történelmünk rovatunkban a Háromszék Vármegye Kiadónál nemrég megjelent, Kocsis Károly által szerkesztett Előre az Úz völgyében című könyvből Tamás Sándor Erdély és Moldva Úz-völgyi határa régi térképeken című tanulmányából közlünk részleteket a jegyzetek elhagyásával.

„az Uz vize már kisiet a hazából”

(…) a Zsigmond királytól 1390-ben nyert kiváltságuk alapján a kászoniak őrizték és ellenőrizték az Úz menti utat. Ugyanis egy oklevél szövege szerint: „maga Kászonszék a mi moldvai földünkhöz közel fekszik, és maguk a mi székelyeink nem kevés vigyázást tettek [nem kevés éberséggel őrködtek] személyük és javaik védelmében”. A fenti kiváltságot, valamint a kászonszékiek Zsigmond királytól nyert egyéb szabadalmát erősítette meg Mátyás király Medgyesen 1462. december 9-én. (…)

Erdélyt a 18. század elején nemcsak belviszály sújtotta, hanem külső, tatár támadás is fenyegette. Éppen ezért 1734-ben elrendelték a havasok mellékszorosainak, ösvényeinek „bevágását”. Ezt a munkát helyszínenként 30–50 „vágó” végezte. Az őket felügyelő személyek nevét jegyzékbe foglalták. Innen tudjuk, hogy az Úzban „kászonfelsőfalusi Bernád István”, Baskában pedig „jakabfalvi Literáti István” vigyázta fel a munkát.

← ***A harmadik katonai felmérés térképén Úzvölgy lakott helyként jelenik meg.*** *Fotó: mapire.hu*

A folyó első hiteles említése a 18. század elején történt, amikor Lakatos István csíkkozmási plébános említi az Úz folyót Siculia című művében, Székelyföld első, latin nyelvű leírásában (1702), ahol számba veszi annak hegyeit és havasait, amelyek „…páratlanok, azokban gyógyító folyók forrásai vannak, amelyek részben Moldvába folynak le, ti. a Tazló, a Tatros, az Úz, az Ojtoz…”

Újabb bő százharminc évnek kellett eltelnie, hogy honismereti munkában újra említést nyerjen a patak és annak völgye. Ezúttal Daniel Gottlieb Scheint medgyesi orvos 1833-ban kiadott és térképmelléklettel ellátott, német nyelvű Székelyföld-leírásában szerepel: „Az Uz-patak, Uzul, mely a Csinet-hegység keleti lejtőiről ered, Al-Csik és Kászon fiúszékek határán, nyugatról keletnek folyik az Aklos-hegység mellett, a Kászoni szék északi hegyei és a Csinet, majd a Baska, a Say és a Magyaros között, azután a Bardocz-pataknál hagyja el a székely határt, és a moldvai hegyek között Dormanest felé folyik, mely moldvai falu felett jobbról a Tatrosba ömlik.”

A 19. század derekától kezdődően egyre pontosabb ismertetések jelennek meg a vizsgált helyről. (…) Pesty Frigyes egész Magyarországra és Erdélyre kiterjedő, átfogó helynévgyűjteményében (1864–1865) nem is egy helyen jelenik meg, hanem a következő falvak leírásánál szerepel az Úz folyó és annak völgye:

– Csíkbánkfalva: „Úz melyéke, egy keskeny völgy, melynek közepén az úgynevezett Uz patak foly, ez is kaszáló, mely völgy és patak megtartja nevezetét a szomszéd moldvai határszélig. Nevezetes ezen folyó, hogy sok pisztrang van benne.”

– Csíkcsekefalva: „Ezen határrészen lévő nevezetesebb folyók az Úz vize, mely a hátulsó havas rész déli határán foly bé Moldovába. Ez veszi eredetét a csik szentmártoni erdőn. Erről régi más nevet vagy nevezetet nem tudunk.”

– Csíkszentgyörgy: „Úz feje, Úz vizével ez már a régi vezérek nevére volt keresztelve, mely nevezetes folyóvize Moldova felé sok pisztranggal bővelkedik.”

– Csíkszentmárton: „Ismét a havas részen egy folyó, mely Úz vizének neveztetik. Ezen folyó kezdődik a szent

mártoni határrészben, az úgynevezett Oros patak fejéből, ahová több apróbb kis forrásokból összefolyván béfoly Moldvába."

– Kászonaltíz, Kászonfeltíz és Kászonimpér: „Úz [hegynév], Uzd scyta vezér[ről]".

Innen már csak egy lépés van a térség első alapos, részletes és érzelemdús leírásáig. Orbán Balázs, a nagy utazó Kászon felől közelítette meg a szorost, és Úz-völgy címen tulajdonképpen az Alsó-Úz völgyét írta le. (…)

"Uszpatak" és "Valle Uszului" Lipszky János térképén (1810, részlet)

Orbán Balázs után még sokan írtak a Tábla-puszta gyönyörű helyéről, de a legnagyobb székely leírásához képest bővebb kiegészítésekkel csak Vitos Mózes szolgált, aki nemcsak külön fejezetet szentelt a Kis-Tölgyesi-szoros leírásának, hanem több helyen is pontosan ír az Alsó-Úz-völgyről. (…) Csík vármegye folyóvizeit számba véve hosszan értekezik az „Uzpatak v. folyó" leírásánál, ahol a közlekedés fontossága szempontjából megjegyzi: „Az Úzvölgy és szoros figyelmet érdemel, mert könnyü járművekkel járható lévén, Csik-Szereda és Okna oláhországi város közt a legrövidebb összeköttetést közvetiti. Ezen a jól elfödött szoroson akart annak idején az u. n. »Székely pucscs« dandára az oroszok háta mögé kerülni, Oláhországba beütendő." (…)

Mit mutatnak a régi térképek?

Úz völgye Lakatos István kéziratos térképén (1702. részlet)

(…) Az első ábrázolás magáról a völgyről, a környék hegyeiről és a két birodalom határáról egy kéziratos térképen jelent meg, amely Lakatos István csíkkozmási plébános említett munkája, a Siculia egyik melléklete. Ezen a térképen az Vz fl. (Úz folyó) a Nemere m. (Nemere-hegység), az Aklos m. (Aklos-bérc) és a Sai m. (Saj-havas) között folydogál a pontozott államhatáron túl, ahol a Tatros fl.-ba (Tatros folyó) ömlik bele. Dicséretre méltóan pontos nemcsak ez a része a térképnek, hanem az egész székelyföldi területé. (…)

***← Úz völgye és a Tölgyes pusztája az első katonai felmérés térképének erdélyi szelvényén** (1769-1773, részlet)*

Stephanus Lutsch 1751-től készült térképein rendkívül részletesen jelenik meg az általunk vizsgált térség. Támpontot és magyarázatot kapunk több, ma is használt helynév eredetére. A térképen az „Uz fl" (Úz folyó) a „Baska" (Baska-havas) és a „Sovetto" (Sóvető) között, a Tölgjes (Tölgyespuszta) nevű hely alatt kígyózik ki Erdélyből egy „Kökert" (Kőkert) nevű helyen, amely románul „Gredina de piatra"-ként szerepel. (…)

A következő nagy korszak az első katonai felmérés időszaka. (…) A gondosan, bár naivan megrajzolt, erdővel borított hegyek között szembetűnik a kanyargó, kék színű „Úz Patak", amelynek neve a birodalom határán túl, Moldvában már „Usz Patak"-ként szerepel. (…)

Carl Gabriel Wappler erdélyi számtiszt és térképrajzoló 1780-ban, majd 1785-ben megjelent Erdély-térképe rendkívül részletgazdag mind névrajz, mind vízrajz tekintetében. Térképén a „Sovetto" és a „Sallyi" (Saj-havas) alatt szerepel a „Usz reu". (…)

Lipszky János magyar huszár ezredes és jeles kartográfus Erdélyt is magában foglaló Magyarország-térképei 1804 és 1810 között jelentek meg. (…) Erdélyben az „Uszpatak" van kékkel berajzolva, Moldvában pedig a „Valle Uszului" nevű hely van megjelölve. (…)

***„Uz patak", majd "Uz bach" Daniel Gottlieb Scheint térképén** (1832, részlet)*

Az Úz völgye megjelenik az 1832-ben készült, első nyomtatott, önálló Székelyföld-térképen is, amelyet Dani-el Gottlieb Scheint medgyesi orvos állított össze. Ezen az erdélyi „Úz patak" Moldvában „Uz bach" néven szerepel. A térképen csak a „Bardocz Bach" táplálja az Úz-patakot, amely Moldvában a „Trotusch"-ba folyik bele. (…)

A második katonai felmérés térképén a telep neveként Erdélyben „Kökert”, a patak neveként „Uz pat.” jelenik meg, az országhatáron túl felírva, mellette pedig „Csardake” felirat. Székelyföldön furcsa és egyben ritka ez a szó, amely nem más, mint az oszmán-török čārdaq szóalakból németesen Tschardak, magyarosan Csardak kifejezés, ami katonai őrtornyot jelent. (…) A második katonai felmérés térképén az Úz-patak mentén meg is jelenik egy malom jele és az SM rövidítés, ami nem más, mint a Saag Mühl (fűrészmalom) rövidítése.

A Sóvető-patak befolyásánál fennebb két épület rajza látható, amelyek azonban nincsenek megnevezve. A Kőkert veszteglőháza a második katonai felmérés térképén egy téglalap alakú épületként jelenik meg, mellette balról „Contumaz” felirattal. A Contumazhaus tulajdonképpen járványkórházat jelent, de abban az időben az erdélyi –moldvai határon ez egy veszteglőhelyet, elkülönített épületet jelentett, ahova a kor viszonyainak megfelelően járvány ellen karanténba zárták az országba belépőket. (…)

A harmadik katonai felmérés, amely ezen a területen valójában a korábbi felmérésnek 1888 és 1895 közötti helyszíni helyesbítés (reambulálás) utáni újraszerkesztett változata, sok újdonságot tartalmaz az előző térképekhez képest. A korábbi Tölgyes, Tölgyes puszta, Tábla mező, Kőkert nevekkel illetett helyen most már „Úzvölgy” településnév szerepel. Igaz, hogy a „Tábla mező” felirat lennebb, a Kőkert közelében megjelenik ezen a térképen is. A korábban, 1882-ben említett uzvölgyi vámhivatal 1893-ben már Úzvölgye telep-ként szerepel, majd az 1910-es népszámláláskor és az 1913-as helységnévtárban Úzvölgy néven jegyzik. Tehát a korábbi Úzvölgye telep a helységnévrendezéskor vált Úzvölgy külterületi lakott hellyé. (…)

A harmadik katonai felmérés térképén már látható a második felméréskor is feltüntetett, a Sóvető-patakhoz közel eső két, megnevezés nélküli épület rendeltetése. Az egyik a „Finanzwacht hsr.” (pénzügyőrség), a másik a „Zollhaus” (vámhivatal) épülete, hiszen a határvédelem nemcsak a katonai jellegű tevékenységet, hanem az áru- és személyforgalom ellenőrzését is jelentette. Az említett pénzügyőrség és a vámhivatal épületétől délre, a két patak egybefolyásánál áll a „W. H. Úzvölgyi csárda” (Wirtshaus = csárda). A határ közelében az előző felmérésen feltüntetett, Contumaz feliratú veszteglő épületjele beazonosítás nélkül található meg. Egészen lent, keleten, a határnál magyarul (és zárójelben románul is) a „Kőkert (Gardul de peatră)” felirat, alatta a „Gendermerie Ksr.” (császári csendőrség) épülete látható. (…)

A kiegyezés (1867) után, egészen pontosan 1876-ban közigazgatási reformot hajtottak végre Erdélyben, amikor megszüntették a székeket, és egységes megyerendszert alakítottak ki. Ebből az alkalomból készült el Csík megye közigazgatási térképe is, amely Hátsek Ignác magyar királyi térképész munkája. Csík vármegyéről ez az első megyetérkép is egyben, amelyet 1880-ban nyomtattak Budapesten. Ezen is látható az Úzvölgy és az „Uz p.”, amely Moldvában „Usa f.” néven szerepel. A kettő között pedig a „Kökert” található. A szerző Csíkszentmárton és Dormánfalva között jó minőségű megyei utat jelöl. (…)

A harmadik katonai felmérés térképén jelenik meg először az „Uzvölgyi csárda”, amelyet Bocskor Imre működtetett, „hol pompás pisztráng, kitűnő paprikás s valódi szegszárdi bikavér kapható. A gyári munkások itt és még egy külön berendezett zsidó kantinban üdítik fel magukat.” (…)

Vitos Mózes szerint (…) a századforduló előtt a telepen „100 munkás nyer foglalkozást”, míg 1902-ben egy beszámoló szerint „a gyár naponkint mintegy 200 embernek ad munkát és kenyeret”. Tekintettel arra, hogy itt nem csak munkások éltek, a 20. század elején legalább 300 ember lehetett Úzvölgy telepen. (…)

Az 1915-ben kiadott térkép nagy újdonsága, hogy megjelenik rajta az erdőkitermelést segítő, keskeny vágányú ipari vasúthálózat rajza, amely a folyó mentén Moldva felé gravitál. Eme térkép alapján tudjuk, hogy 1915-ben nem csak Úzvölgy településről a völgyön lefelé, hanem a Veresvíz-patak mentén is vasúton szállították a fát és a deszkát Moldvába ott, ahol „az Úz vize már kisiet a hazából”. (…)

Annak ellenére, hogy Erdély és Moldva határán az Úz-völgyi Kőkert, a Gyimesi- vagy az Ojtozi-szorostól eltérően, nem tartozott a nagy kereskedelmi forgalmú helyek közé, mégis számottevő a térképtörténeti, hadászati, ipartörténeti jelentőségű múltja. Az is világosan látszik, hogy nem „senki földje” volt ez a hely, hiszen a legkorábbi időktől, a legelső térképi ábrázolásoktól kezdve mindvégig, következetesen magyarul vannak feltüntetve a hegy- és vízrajzi nevek, ami azt igazolja, hogy minden havasnak, erdőrésznek, pusztának és pataknak székelyföldi tulajdonosa volt. Még akkor is, amikor messze földről jött nagyiparosok „élték fel” a hegyek és völgyek hasznát.

Tamás Sándor
Forrás: Magyar Megmaradásért

Tőkés Béla: Dilemma

Ha csak rosszat
Láttál, honnan tudod, hogy
Milyen az igaz.

Az eszmék reinkarnálódásáról

A több mint száz év előtti publicisztikai írások, bizonyítékai annak, hogy hasonlóak manapság is csak úgy jelennek meg, mint a ***Régi köntösök, felújított fazonokban***. Nem tudtam, hogy a szinte harminc évvel ezelőtt kitalált, politikai paródiának szánt sorozatom címbeli mondanivalója ilyen hatékony marad és hogy az akkori mottóm ennyire időtálló lesz. Cseppet sem vagyok rá büszke: „Mottó: *Az idők változnak, az emberek nem. Az eszmék pedig minduntalan reinkarnálódnak*." (Szerző)

Ezúttal azonban, a történelem és a politikai manőverek ismétlődését megkerülve, maradnék az irodalmi ízlés és emberi szokások összefüggéseinél, változatosságánál, és mint ínyencséget tálalnám Krúdy Gyula, **Magyar Tükör**ben, 1919-ben megjelent publicisztikai írását. Mielőtt még egészen a feledés homályába merülne az a fogalom, hogy irodalmi ízlés és emberi kapcsolatok. Merthogy manapság vajmi kevesen olvasnak, de még ennél is kevesebbet kommunikálnak egymással. Tisztelet azoknak, akik még kitartanak. És most kortárs írótól idézek: *"Én már nem tudom, vagyis elfeledtem, és akarnom kell emlékezni rá, hogy alig néhány évtizede még nálunk, Magyarországon is szóltak egymáshoz az emberek*." (Grecsó Krisztián).

Most feltehetik a kérdést, hogy mit is akarok én tulajdonképpen bemagyarázni azzal, hogy egy publicisztikai vagy politikai írásnak az alapgondolata ugyanolyan volt száz évvel ezelőtt is, mint most? Hát kérem szépen, nem az alábbi, 1919-ben született írásban is arról van szó, hogy mennyire elromlott a világ? Hogy eltűntek a régi, emberközeli szokások? Csak azt mondaná meg valaki, hogy napjainkra maradt-e még valami, aminek később az eltűnését számon kérheti majd az utánunk következő generáció?

(BOÁ)

Krúdy Gyula:
A BALGA UTITÁRS (rövidítés)

Régente, amikor a szalonokban ráértek az emberek mindenféle szamárságokkal foglalkozni, divat volt az emberszólás mellett: az udvarlás. (Lehetséges, hogy még napjainkban is mondanak a nőknek "szépeket", de az újságok hírrovatából valamiképpen kivesztek azok a reménytelen szerelmesek, a dacos kicsikék, megunt szeretők, mérges asszonyfélék, önfejű uracsok, akik képzelgésből, hiúságból, szerelemből az öngyilkosságot választották. Mintha a konok hölgy lábai elől nem rohanna többé a Városligetbe az elkeseredett lovag, hogy a legelső fára felhurkolja magát; mintha az elhagyott nők többé nem jutnának marólúghoz; mintha megokosodott volna az egész világ - vagy én vénültem meg benne?

Régente... amikor regények és színdarabok épültek föl azon az állapoton, hogy egy férfi és egy nő beszélget, amikor csupa szó, csevegés, gondtalan eszmefuttatás, szitakötő könnyű társalgás, röppentyűeregetés, mesterkélt unalom, unalmas okoskodás, tűzijátékosok zsúrja, szavakkal sakkozók kaszinója, elbizakodott fölényesek, tiszta inges megvetők és fekete körmű gúnyosok összejövetele, üres fejű nők páváskodása, alsószoknyájuk páratlanságát hivő hölgyek elbizakodottsága, csirkeagyvelejű szépségek divatterme volt a világ, a könyv, a színház... minden, ami Pestet aljától fölfelé érdekelte (amíg elkezdődött a nagy patkányirtás), régente: az volt a legkiválóbb férfi, aki a legnagyobbat hazudta a nőknek.

Csak tegyük a szívünkre a kezünket, többi bűneinkkel, amit vétettünk, ezt is meggyónhatjuk: a nőket nemigen vettük emberszámba, úgy bántunk velük, mint a papagájokkal vagy ölebekkel, virágokkal vagy ereklyékkel. A legokosabb férfi mellett is ott ballagott a láthatatlan útitárs, aki nyomban átvette a beszélgetés fonalát, amint nő mutatkozott a látóhatáron. És mindig elhallgatott, amint a szép hajó elvitorlázott. Mennyit tudott beszélni ez a balga útitárs! Ma már néha úgy tűnik föl, hogy egy teljesen idegen ember volt az, aki hirtelen belebújt a kabátunkba, fejére tette a kalapunkat, megpörgette a sétapálcánkat, megindította a nyelvét, kimeresztette a szemét, kivonta a derekát, és megsarkantyúzta a lomha gondolatokat, aki helyettünk a nőkkel beszélgetett. Árnyék volt ő, és mellettünk hallgatagon lépkedett, ha egyedül voltunk. De nyomban elfoglalta előttünk a gyalogösvényt, amint az idegen nyelven, a nők nyelvén kellett megszólalni. A balga útitárs mindég megszólalt, olyankor is, midőn hallgatni kellett volna. Haldoklók és halottak mellett feldagadt szemű nőknél, a séta üres terein imbolygó lábaknál, a színházi páholy paradicsommadár-tollainál és egykedvű, unott ékköveinél, beszélt az útitárs fáradhatatlanul, s olykor maga is meglepődött azon, hogy mily vakmerően hazudott. A mezők sarjúillatú leányának a csillagokat hozta közelebb, a kertészleány földnedves ujjának a virágok álmát fejtegette, a pisze szobaleánynak megszólaltatta a régen hallgató zenélőórát az öregúr mogorva otthonában, a mosónőnek elbeszélte, hogy mit mondanak egymásnak az ingek, harisnyák, pendelyek, amikor két ágas között száradnak a májusi szélben, a gépírónőnek a betűk bájáról beszélt, midőn álarcban

lejtik a táncot a munka után, a kalaposkisasszonynak előadta, hogy milyen idegen, messzi tartományokba vándorolnak a kalapok, amidőn az úrnők végre fejükre illesztik őket, s velük ellebegnek, a varrónőknek az öltések abrakadabrájáról szónokolt, menyasszonyingek titokzatos igazmondója lett, és megbeszélte a dolgot a monogramokkal, amelyek rejtélyes helyen, közel a szívhez vannak elhelyezve, sírt együtt a bánatosokkal, hegyet mászott a turistákkal, beállott az újhold bámulói közé, és olyan öreg arcot vágott, mint egy fülemile, midőn bölcsességeit hangoztatta. Szedett almát az almaszedőkkel, szívesen leguggolt a szőlőfürt mellé, vitte a puttonyt érett őszi napon lágy, homokos utakon, diót vert vidám öregasszonyokkal, a folyóba ugrott csónakázó nők után, szoknyáját meggyújtó őrült asszonyt mentegetve elégette a kezét, és öngyilkosjelölteknek hosszú értekezést tartott a magános Duna-parton. Ő volt az - az örökös vőlegény -, aki András-napkor az ólomöntő leányok szeme előtt megjelenni óhajtott, ő szeretett volna elsétálni az egész ország Lucaszékei előtt, ahol falusi nők karácsonyi éjszaka a választottjukat meglátják, ő állott lesbe a víz tükrében tavasszal, huncut nótákra tanította a rigót májusban, titkot bízott a szomorúfűzre, és jelt adott a hajnali szélnek. Volt kísértet, amely éjszaka az udvar sarkában fehér lepedőben ácsorog, volt rekedt hangú kakukkos óra, messze lehulló csillag és titokzatos zörej, amely a falon kopog bizonyos órában. Volt fakult arckép a nők fűzője alatt, lakkcsizmás színész a Margit Színházban, mogorva pilóta az égben úszó repülőgépen, lovasrendőr és gróf... Ő sétált automobil-szemüveggel és iránytűvel a nyakában a Váci utcában, ő tudta, hogy melyik a legdivatosabb tánc és nóta, ő tudott minden pletykát, ővele történt meg minden, ő állott az utcasarkon az Astoriánál, a kalaposbolt előtt, a ruhásnál, a fodrásznál, a margitszigeti hídnál, a mise után a templomnál, a színházban hátul, koncert után az étteremben, a hűvösvölgyi végállomásnál, a Császár fürdői katonazenénél, a Svábhegyen a villánál, a Fasorban a hóban, a kőbányai vasúti állomás mellett és Rudolf szobránál a Városligetben.

Ez a balgatag útitárs, amely úgy kísérte a férfiakat egykor, hogy tőle soha meg nem szabadulhattak, frakkját, kravátliját soha le nem vethették, borbélyszagát nem nélkülözhették, hazugságait szajkó módjára ismételgették: vajon elválik-e végre tőlünk, ha belépünk az élet új és fénylő csillagrendszerébe?

BOÁ

KIVÉTELEK ERŐSÍTIK A SZABÁLYT

Azt mondta valaki, - valószínűleg teljesen jogosan, - hogy a hatalomnak nincs humora. A hatalom azt szereti, ha dícsérik, és utálja, ha csipkedik. Nem véletlen, hogy a szellemes mondások megfogalmazói között világszerte számon tartanak mindenféle embert, politikust nem, talán az egy Winston Churchill kivételével.

Churchill közismert volt az elmaradhatatlan „testre szabott" óriási szivarjairól, (amit Kubában készítettek neki), a győzelem jeleként mutatott „V" jelről, (angolul victory) és szellemes, olykor kegyetlen riposztjairól. Az éles nyelvéről híres munkáspárti képviselőnő, Bessie Braddock egyik nap a parlament folyosóján megróvólag rászólt:

- Winston, maga részeg! - amire ő azt felelte:

- Bessie, maga csúnya, én azonban holnapra már józan leszek.

***

NEWTON BESZÓLT

Isaac Newton, amellett, hogy a történelem egyik legkiválóbb tudósa volt, egy ideig politikai szerepet is vállalt. Az egyetem képviselőjeként 1688-ban megválasztották az úgynevezett hosszú parlament tagjának, ezért Londonba költözött, de a parlamenti életet és környezetet rövid idő után számára elfogadhatatlannak érezte és visszaköltözött Cambridge-be. Hogy mennyire nem szerette ezt a politikai szerepet, azt jól mutatja, hogy képviselői mandátuma alatt mindössze egyszer szólalt fel. De az a felszólalása legendává vált…

Newton gondolataiba mélyedten üldögélt a parlament padjaiban, amikor hirtelen szólásra jelentkezett. Mindenki izgatottan várta, mit mond a nagy tudós, gondolták, valami korszakalkotó ötlet jutott eszébe. Newton komótosan felállt, és határozott hangon a következőket mondta: „Kérem, csukják be az ablakokat, mert a huzat megárt a szónokoknak!"

***

IRVIN SHAW ESETE AZ ÉTTEREMBEN

A híres regényíró, Irwin Shaw hosszú ideje várt már egy francia étteremben, hogy felvegyék végre a rendelését, mikor a főpincér odalépett hozzá, s udvariasan tájékoztatta, hogy a csigák az étterem specialitásai.

„-Tudom – bólintott Shaw. – és pincérnek vannak öltözve."

Tokaji írótábori tűnődések a megmaradásunkról

Képesek leszünk-e hagyományainkat átmenteni a 21. századba? Hagyjuk-e felmorzsolódni magunkat, nyelvünket Kelet és Nyugat határának nagy darálójában? Létezik-e közös emlékezet, avagy annyiféle emlékezetről beszélhetünk, ahány érdek vagy szempont uralkodik? Lesznek-e szakrális kapaszkodóink, vagy végleg magába fal az anyagi világ kisgömböce? „Megőrizhető-e egy nép identitása, kultúrája úgy, hogy nem szigetelődik el a többi néptől, ugyanakkor hagyományait, szokásait is képes megújítani?" – kérdezte töprengve Szentmártoni János író.

Harangzúgásos az egész magyar kultúra, hirdette Kodály Zoltán, „nemzetiségünk valaha mélyen egybe volt forrva a vallással"- írta Erdélyi János. Szerb Antal szerint „kereszténynek lenni és magyarnak lenni csaknem ezer éven át teljesen egyet jelentett". Tehát a templomot sorsszerűen a keresztény magyar kultúra talpkövének, a szellemi, erkölcsi nemzetegység és közösségi önazonosság jelképes szentélyének kell tekintenünk. A drámai sorshelyzet súlyosságának megítélésében a leghelyesebb azokra hagyatkoznunk, akiknek igazát a gondolati érzékenység, a kollektív önismereti mélység, a legtágasabb szemléleti horizont, a látomásos távlat és a morális tisztaság szavatolja: író, művész, bölcselő, gondolkodó szellemóriásainkra. Köztük Németh Lászlóra, aki 1933-as *Debreceni kát*éjában így figyelmeztetett: „Tetveinktől ellepetten, elgyengülve várjuk, hogy mit kezd velünk a más népek sorsa. Valamelyik nagy nép gyarmatbirtokába olvadunk be? Szomszédaink darabolnak fel, hogy egységüket védjék? Vagy egy internacionalista néptestvériségnek leszünk osztjákjai? Mindegy."

Adyra emlékezve és kultuszára térve, az hamar kezdetét vette, hiszen a költő köré gyülekező írócsoport Nagyváradon, a „Körös-parti Párizsban" a nagy példakép temetése után néhány héttel, 1919 februárjában Ady Endre Társaságot alapított. S megindult a váradi pályatársak tisztelgő verseinek áradata is. Nem véletlenül tárgyalja külön címszó alatt az *Ady-kultusz*t Osvát Kálmán (a *Nyugat*-szerkesztő Osvát Ernő öccse) 1928-ban Nagyváradon megjelent *Erdélyi Lexikon*a is. Mert kisebbségi sorban – a szétszóratás után – döntő lelki, szellemi létkérdés a „kohéziós öntudat" fenntartása, a legszentebb hagyományok folytonos újjáelevenítésével. És az Ady remélte mégis-túlélés esélyének megteremtésével – annyi pusztulás és egzisztenciális szorongás után. Magyar önsorsigazításra és világrend-helyreállításra van szükség az idegen nagyhatalmi érdekkényszerek ellenében is.

Sütő András-i „Nagy Romlások" évadán sem visszakozhatunk eredeti vágyálmainktól. 2019-ben százhúsz éve született Kodolányi János domborműportréját (Oláh Katalin Kinga szuggesztív alkotását) avattuk Tokajban. Azét az íróét, aki a bartóki–kodályi szintézis jegyében először épített regénykatedrálisokat a folklorisztikus ősiséget, az archaikus népi hiedelemvilágot, a keresztény misztikát s az egyetemes modern emberi elidegenedés világkorszakának fő élményét szervesen összeötvözve. Ezzel belehelyezkedett a magyar és a világirodalom Móricz, Krúdy, Kosztolányi, Márai, Illyés, Németh László, Tamási, illetve Thomas Mann, Bulgakov, François Mauriac, García Márquez nevével fémjelezhető magaslati koordináták közé. Várkonyi Nándor szerint: „A teljes szintézis Kodolányi életének és művének messze időkre szóló eredménye: sikerült megalkotnia a magyar élet időfölötti, örök drámáját. Ha a magyarság életének nyomai eltörlődnének a földről, az ő műveiből vissza lehetne állítani azt, amit a világ számára ez a szó jelöl: magyar." Aki minden diktatúra legbátrabb ellenzői között szólt és cselekedett, arra tanított, hogy „kultúrát nem lehet fegyverrel teremteni. Kultúrát csak hittel és csodával teremthet a lélek." S aki váltig hangoztatta, hogy „a magyarság célja, hogy megmaradjon"; a nevezetes 1943-as szárszói találkozó bevezető előadásában pedig kifejtette, hogy „mi nem hazudhatunk magunknak. De azt sem engedhetjük meg, hogy nekünk hazudjanak. Szemünket éjjel-nappal, jóban-rosszban magunkon és az örökkévalóságon kell tartanunk. *Ha nem követelünk magunknak örökkévalóságot, elveszítjük a mát is*." Egybecsengett ez a konferencia Veres Péter-i zárómondataival is: „Azt kell tennünk, amit minden életrevaló nép tett a történelem folyamán: *alkalmazkodni, hogy megmaradhassunk*. Ez minden más eszmei vagy világnézeti igazság előtt áll: *Megmaradni*. Ahogy lehet. S hogy lehet? Úgy, ahogy a nép nagy többsége hiszi, hogy lehet. Mert a hit nagy erő, a történelemben talán a legelső erő."

Kodolányi – akinek „Magna Hungariája az időtlen magyar nép" – Julianus baráttal és társaival együtt ezt kérdezi: „a magyeri nép Isten népe, méltó a kegyelemre és megmaradásra... / Vajon van-e hatalom a földön, mely elsöpörje a népet, ha Istennel tart szoros kapcsolatot? Ha Isten akaratát nyilván fölismeri s annak aláveti magát? Ha része Isten Országának?"

Lehet, hogy időszerű létproblémáink sűrűjéből is elég volna csak legnagyobbjainkra figyelnünk?

Bertha Zoltán

ELSZÓLTA MAGÁT

A fiatal földbirtokos megtekinti az épülő tehénistállót és fejcsóválva szól oda a csordásnak:
- Nem lesz alacsony az istálló ajtaja, Mihály bá'?
- Dehogy is alacsony, nagyságos uram!
- De hiszen alig férek be rajta!
- De nincs is akkora ökör az egész világon, mint a nagyságos úr!

Színházi Élet, 1938/43

***

PÁRBESZÉD A HULLÁMBAN (már akkor is?)

- Manapság alig lehet megállapítani, hogy melyik a fiú, és melyik a lány.
-Szerintem egészen könnyű. Az ott például egy leány.
- Honnét tudja?
- Onnét, hogy az én lányom.
- Magának könnyű, maga a papája.
- Pardon, én a mamája vagyok.

Színházi Élet, 1931/33

***

IRODALMI KÁVÉHÁZ

-A lángészt az őrülettől csak egy hajszál választja el.
- És nálad pont ez a hajszál hiányzik, hogy lángész légy.

Színházi Élet, 1936/2

***

KITŐL MI VALÓ?

Az idősebb Dumas egyszer jelen volt az ifjú Dumas premierjén. Valaki felvonás közben tévedésből az apának gratulált.
- Pardon, nem vagyok illetékes a gratuláció átvételére - felelte Dumas père.
- Hogyan? Hát nem öntől való a darab?
-A szerző igen, de a darab nem.

Színházi Élet, 1935/52

***

MI A KÜLÖNBSÉG ÚJSÁGÍRÓ ÉS SZERKESZTŐ KÖZÖTT?

FÖLDI MIHÁLY válasza: - Szerkesztő és újságíró közt az a különbség, ami a karmester és a zenekar tagjai között. A szerkesztés külön foglalkozás, amely feltételezi a hozzáértést az újságírás minden ágához, többnyire anélkül, hogy maga a szerkesztő cselekvően művelné az újságírás bármely területét. A szerkesztő szervező, irányító erő, aki betűzenekart vezényel.

Színházi Élet, 1935/52

TÁMOGATÓINK

(2021. 2021. márc. -2021. jún)

Az előfizetéseket meghaladó támogatások.

Id. Bakos Gyula	Vértesboglár	2 000 Ft
Éva és Imre Boeloeni	Németország	22 500 Ft
Bódi András	Győr	3 000 Ft
Bolyai Farkas Erdélyi Kör	Recsk	8 700 Ft
Dr. Bartha Levente	Szentgotthárd	3 000 Ft
Dr. Horváth Sándor	Pécs	3 000 Ft
Dr. Issekutz Sarolta	Budapet	3 000 Ft
Dr. Kovács M. Ibolya	Dabas	5 000 Ft
Dr. Kováts Lajosné	Fehérgyarmat	3 000 Ft
Dr. Kurkó János	Székelyudvarhely	100 Ron
Dr. Máthé Annamária	Baja 2 előfizetés	1 000 Ft
Dr. Papp Zoltán	Hódmezővásárhely	3 000 Ft
Dr. Péterffy Árpád	Debrecen	3 000 Ft
Dr. Rugonfalvi Kiss Csaba	Pilis	10 000 Ft
Dr. Sebestyén Gyula	Nagyvázsony	8 000 Ft
Dr. Szabó T. Attila	Balatonfüred	3 000 Ft
Dr. Szabó Ilona	Budapest	3 000 Ft
Dr. Szekeres Sándor	Monor	8 000 Ft
Dr. Zoltáni Miklós Botond	Nagykőrös	3 000 Ft
Margit Eisler	Németország	7 500 Ft
Fogarasy Lajos	Szekszárd	2 000 Ft
Gyöngyösi Mária	Érd	2 000 Ft
Haaparanta Anja	Pécs	3 000 Ft
Kósa Gábor	Budapest	6 000 Ft
Kese Zoltán	Miskolc	8 000 Ft
Matzak Edith	Németország	8 700 Ft
ing Nagy László	Németország	7 500 Ft
Orbán Szilveszter	Göd	3 000 Ft
Siófok és Környéke Erdélyi Kör	Siófok	6 000 Ft
Palkó Gizella	Békéscsaba	500 Ft
Pánczél József Attila	Pécs	1 000 Ft
Ponyi József	Salgótarján	3 000 Ft
Rusznyák Endréné	Budapest	7 000 Ft
Szurkos Eszter	Budapest	1 000 Ft
Tóth Margeta	Gárdony	8 000 Ft
Toró Árpád Szilveszter	Inárcs	1 000 Ft

Az adományokat ezúton is köszönjük. Elnézést kérünk mindazoktól, akik támogatását figyelmetlenségből nem tüntettük fel. Kérjük, mindenképpen jelezzék, hogy pótolhassuk.

Felhívjuk Tisztelt Olvasóink figyelmét, hogy minden előfizetésnél - a banki utalásnál is - tüntessék fel a pontos címüket, különben nem tudjuk elpostázni a lapot. Köszönjük.

Elérhetőségünk az EKOSZ honlapján megtalálható, ide írhatnak.

Eleven hagyomány

A HELIKON-I SZELLEM - NEM TÚLSÁGOSAN ISMERT - FURCSASÁGAIRÓL

*Részlet áldott emlékű Marosi Ildikó: **Versailles-i repkény** című kötetéből*

„1929-ben tehát Markovits Rodion, a **Szibériai garnizon** írója, az első verskötetes Dsida Jenő és Szántó György kap a régiek mellett meghívót Kemény Jánostól Marosvécsre. Kemény Jánosné szerint Szántó Györgynek kivételesen feleségestől szól az invitálás. Adéllal együtt érkezik, lévén, hogy háborús sérülése miatt az író ekkor már alig lát. Ennek ellenére, igen plasztikus képet "fest" a **Fekete éveim**-ben Marosvécsről.

„Délelőtt, meg uzsonna után is a szabadban folytak a tanácskozások. Csak harmadnap tudtam meg, hogy ősi tölgyek alatt tanácskoztunk és akkor elevenedett meg előttem az egész táj, a vén tölgyfák az alkonyfényben, a négytornyos kastély a dombtetőn, a Maros félkörkanyarulata, lent a falu, túl a síkon a görgényi havasok körvonalainak fenséges, múltbamerengő arculata. Fájt, hogy mindezt nem láthatom testi szemeimmel, a festő tapasztalatai ébredtek bennem és tudtam, hogy az egész sajátos és különleges tájszépség, amelyet leírásból elképzelni nem lehet.

(...) Bornemissza bárónő minden este megsétáltatott a parkban. Meggyőződtem arról, hogy a bárónő az volt, akit az elsőt öt percben megéreztem benne, az maradt számomra aztán éveken át, mind e mai napig.

(...) Figyeltem a Martinovics íróját. (Bánffy Miklóst). Semmit sem vettem észre benne abból a despota oligarchából, aminek a Helikonon kívül rekedtek mondták és amely fölött sokat gúnyolódtak is, mint irodalmi vezéren. Roppant mulatságos és közvetlen volt, emberként beszélt az emberrel és íróként az íróval, szerénysége még attól is visszatartotta, hogy széles műveltségét csillogtassa és a legérdekesebb ismereteket is anekdota formájában tálalta föl, nem könnyed, ugrabugráló szellemességgel, de póznélküli, egyszerű köntösben.

A Helikonvégi előadásra valami novellát kellett írnom, mert nem hoztam magammal kéziratot. Meztelenül kopogtattam szobánkban a gépemen, amikor az inas kérdezte, nem zavar-e a kegyelmes úr, ha közben lerajzol. Miközben írtam, ő bejött és igen ügyes rajzot készített rólam a Helikon számára. Novellámat befejezve, elbeszélgettünk Wagner zenedrámáiról és én valósággal élveztem, hogyan hatol be néhány szóval Parsifal és Tristan szellemébe az opera egykori intendánsa. Csak hallgattam és közben szomorúan gondoltam, bár minden magyar főúr ilyen lett volna, máshol tartanánk.

Megismertem aztán Bánffyt, az oligarchát is. A harmadik nap estélyén ugyanis egybegyűlt a Marosvidék arisztokráciája is. A kedélyes és anekdotázó polihisztor egyszerre gőgös és zárkózott úrrá változott, tízkor visszavonult a szobájába. (...) Írótársaim mondták, hogy nekik nem új dolog, Bánffy csak a szellem arisztokráciájával tud kedves és közvetlen lenni. A maga társadalmi rétegeiben szinte hozzáférhetetlenül gőgös.

Idegen világ volt ez számomra és az egész annál érthetetlenebb, mert a meghívott grófok, bárók, contessek mind művelt, kedélyes és rokonszenves népség voltak. (...) Becsülték és szerették az irodalmat, a magyarországi arisztokraták ama néhány példányával szemben, akikkel véletlenül volt találkozásom, ezek zamatos, jóízű és jóakaratú emberek voltak, akik nemhogy leereszkedtek volna közénk, de megtiszteltetésnek tartották, hogy velünk szórakozhattak.

(...) Mindent összevéve, szívből köszöntem meg Jánoskának a meghívást. Megismertem őt és egész házanépét, megértettem, hogy ez az igazi összetartó kapocs itt, és nem a transzilván gondolat vagy más efféle kisebbségi elmélet. A vár maga, az egész környezet lelket alakító hatású volt, a történelmi sors zúgott a havasok felől a szélben, susogott a falombok között, morajlott és locsogott a sebes folyóban, amint rohantak lefelé hullámai csobbanva a sziklákon, hogy zegzugos kanyargással átfogják egész Erdélyt. Nem a szavakban volt az erdélyi gondolat, hanem a házigazdának és feleségének személyében, lényében, a tájban, egy erdélyi fejedelem és egy nagy regényíró emlékezetében, akik ott ültek a tölgyek alatt némán és láthatatlanul...”

És hogyan látja a főúri környezetet és Bánffy Miklóst a még mélyebbről, az erdélyi felekezeti tanítói sorból Marosvécsre meghívott Gagyi László? Igaz, hogy néhány esztendővel később, 1938-ban, de itt idézem, lévén, hogy neki is Bánffy volt talán a legmaradandóbb élménye.

Az új tagokat szokás volt első meghívásuk alkalmával

„Engem pont Bánffy Miklós köszöntött. Előzőleg félrehívott a vár egyik ablakmélyedésébe, kifaggatott, én valósággal megdermedtem: mintha a torony tetejéről szólott volna hozzám. Nagyon tiszteltem mint művészt és mint írót, s az a szűrt arisztokratizmusa, az utánozhatatlan volt... A háború után is találkoztam vele. Jóakarattal és riadtan nézett az új világba. El kell mondanom még egy esetet vele kapcsolatban. Egyik reggel, Asztalossal a folyosón álltunk, mikor elvonult előttünk Bánffy Miklós. Valóságos látomás volt, ahogy tovalépkedett bő pongyolájában, mögötte a szmokingos inassal. Valami nagyon egyszerű ember jött vele szemben. Megállította Bánffyt és azt kérdezte: „Nem tetszett látni Kemény János báró urat?" Bánffy hallgatott. „Kegyelmes uram, válaszoljak?" - kérdezte az inas. „Minek?" - mondotta Bánffy és tovalebegett. Hogy az a külön világból összetoborzott írói közösség még ilyen hosszan együtt maradhatott, elsősorban Kemény Jánosnak köszönhető, az ő varázsos személyiségének. Ő volt a helikoni szellemi közösség összetartója, aki a nézetek és eszmék fölé hidat épített. Az ő utánozhatatlan gyöngédsége, példamutató embersége, a szív közepéig érő mosolya volt az a bűvös erő, mely az ellentéteket megbékítette, a viharokat lecsendesítette, minden figyelmet és gondolatot a közös felelősség irányába irányított. Ő volt a Napja annak a darabka vécsi égnek..."

1932-ben még minden olyan felhőtlen, ki gondolná, hogy az **Ellenzék**ben oly emelkedetten szellemkedő Szentimrei Jenő pár év múlva a megkövesedett helikoni szellem ellen dörög majd, ha jól emlékszem, ugyanezen oldalakon. De most még a **Vasárnapi Gondolatok** rovatban, **A sokarcú Helikon**-t csillogtatja. (Ellenzék, 1932. augusztus 14.)

A sokarcú Helikon

Az erdélyi kisebbségi Szahara marosvécsi oázisára esős évszak köszöntött az idei helikoni napok alatt. Hiába mondotta Kós Károly mindenkinek, aki szerkesztő minőségében interpellálni próbálta, hogy ő most nyaralni jött Vécsre: a nyaralásból bizony semmi sem lett. Elmosta az eső a szokásos fürdőjeleneteket a Maros gátja alatt, feláztatta a teniszpályát és tócsákkal borította a padokat a vár előtti szakállszárítón, ahol irodalmunk iskolázatlan hangú, de annál lelkesebb énekesei más esztendőkben öreg magyar nótákkal háborították a falu esti csendjét. A toronyszoba ablakaiból szinte percenként aggódó szemek figyelték a Görgény felől újra és újra előtörő fellegdandárokat, hátha felderül még, hátha nem veri el az eső legalább a negyednapra tervezett havasi kirándulást. A kerti sétákat úgyis elverte már. A megbeszélésekre mindössze kétszer lehetett kiülni a sok vitát hallott tölgyek alá. Akkor is csak pokrócokkal letakart, nedves padokra.

A helikoni tanácskozásokat ebben az esztendőben a korszerű reformokat sürgető szellem hatotta át. Mindjárt kezdetben kimondották, hogy „mellékhelikonokat alakítani tilos!" Ez úgy értelmezendő, hogy szépen végig kell hallgatni az előadót s a beszéde alatt nem kell okvetlenül külön tanácskozásokat folytatni hármas-négyes csoportokban. Mert ebből rendesen az jött ki, hogy a beszélgetőknek a fülét mégis megütötte az előadónak egy-egy emeltebb szava, mire anélkül, hogy az előzményeket ismerték volna, rögtön szólásra jelentkeztek és buzgón beszéltek - másról. A számadatok felsorolását éppenséggel unták hallgatni mindig is, de most különösen. Mikor a Szépmíves Céh mérlegének tételeit ismertették, minden figyelem egy jámbor őzre terelődött, mely gyanútlanul egészen a hátunk mögéig lopózott le az erdőből. Nem tudta szegényke, hogy itt irodalomról van szó.

Makkai Sándor, aki az elnöki székből a tárgyalás teljes felborulásának veszedelmét látta közeledni, energikusan csengetett és szólt:

- Az őzre való tekintettel a tárgyalást két percre felfüggesztem.

A hirtelen kerekedett viharos kacagásra szegény őz riadtan menekült vissza az erdőbe.

A nevető Helikon

Miután ilyenformán a „mellékhelikonok" megszűntek a komoly megbeszélések alatt, ebéd és vacsora után annál nagyobb ambícióval verődtek újból össze. A legnépesebb csoportot a „nevető Helikon" tagjai képezték. Ezeket Molter Károly tartotta jól régi és új viccekkel. A régi viccek a nevetőizmok pihentetésére szolgáltak, hogy az ismeretlen újak elcsattanása után annál harsányabban rakétázzon fel a kacagás. Molter kifogyhatatlannak bizonyult a molteriádákból. Enyhe szóvicctől az „ezt hallgassátok meg" kezdetű anekdotákig egész nagy raktárt borított ki hallgatói elé. Ezúttal különösen alföldi pátriájából származó vicceket szedett elő, amelyek merőben ismeretlenek lévén, az erdélyiekből álló hallgatóság előtt, egyre fokozódó, zajos sikert arattak. Félfüllel elkaptam közülük kettőt, idejegyzem nemhelikonisták mulatságára. (...)

A Helikon színháza

A nevető Helikon közeli szomszédjában „okkultista Helikon" alakult, a dohányzó másik sarkában. Itt kísérteties szellem-históriákat meséltek Szántó György, mint központ körül. Az ebédlő melletti kis szalonban a románul tudók Bucuta államtitkárral a „közeledő Helikont" alakították meg, míg fönt a toronyszobában egy „ping-pong Helikon" öt elkeseredett tagja trenírozott körmérkőzésre. Nevezési díj 3 lej, első díj 10 lej, második 5 lej - lett volna ezen a mérkőzésen, de mire versennyé érett a tréning, szétverték az összes kaucsuklabdákat. Olyan súlyos egyé-

egyéniségek, mint Maksay Albert például...

Valamit közbevetőleg fel kell jegyeznem itt. Mikor odalenn a tölgyek alatt a színház és irodalom szomorú helyzetéről estek nagyon komoly szavak a mai racionalizált világban, Tamási Áron is előállott a maga komoly indítványával:

- Alakítsunk színtársulatot, így, ahogy most vagyunk. Keljünk vándorútra vele. A társulat csak saját tagjainak darabjait adja elő, saját rendezésében, kizárólag író és írónő szereplőkkel. Meglátnátok, milyen jól menne az a színház. (...)

A komoly Helikon

Verhette az eső három napon keresztül a vén vécsi fákat. Ez a helikoni találkozás, a mai nehéz napokban, jobbkedvű volt talán valamennyi előzőnél. Mindenkit felvillanyozott az első napi megbeszéléseknek komoly eredményekben gazdag kimenetele. A délelőtti döntés a nagy irodalomtörténeti pályadíj felett, a délutáni, tartalmas, elmélyült eszmecsere a Helikon igazi feladatairól, öntudattal és reménységgel töltötte el azt a tizenkilenc embert, akik négy égtáj felől sereglettek Vécsre és az elinduláskor sokan maguk sem tudták, hogy hivatást teljesíteni, rendeltetést betölteni indultak el, melyről kiderült, hogy az egész magyar nyelvterületen egyedül ez a közösség tölthet be elhivatásszerűen, a benne összpontosított energiák önkéntes és öntudatos kihasználásával.

Hallani kellett, hogy Molter Károly, a „nevető Helikon" tréfamestere, milyen szerzetesi elmélyedéssel tud - ahol annak helye és ideje van - a szó legnemesebb értelmében esztétikus lenni. Hallani kellett volna Kemény Jánost a vécsi iskola dobogóján, milyen egyszerű és a nép leglelkéhez milyen közelférkőző tud lenni a pillanat igézetében, mikor Erdély magyar íróit mutatja fel büszkén a maga kis faluja lakóinak.

Hallani kellett volna Makkai Sándort, mikor a népnek és íróinak közvetlen találkozásából mélységes igazságokat von le. „Nem igaz, hogy az írónak le kell ereszkednie a néphez, amint nem igaz az sem, hogy a nép nem éri fel ésszel az ilyen találkozások jelentőségét, s nem tudja élvezni az írókat, akik belőle szakadtak s akik egyenesen az ő számára írják alkotásaikat." A búcsúzó nap estéjén pedig, ahol az írók nevében Tompa László mondta el köszöntőjét a vécsi ház lakóira, a legyőzhetetlen irodalom vallástétele hangzott el, mely gazdasági és szellemi válságok felett diadalmasan egyengeti útját a szebb jövendőnek.

A hitvalló Helikon

- Hat év és milyen hat év múlt el azóta, hogy e ház kapuja először tárult ki vendégszeretettel a mi fogadásunkra. Odakünn a legszélsőségesebb világnézeti különbségek, érdekellentétek kíméletlen tusái folynak szüntelenül. Eszmék, érdekek és ezek képviselőinek élhetősége forog kockán ebben a harcban, s mind több és több a száma azoknak, akik reményvesztetten vallják be, hogy nem látnak kiutat a mai élet ingoványából.

- De hat év múltán is változatlan épségben áll a vécsi vár s meg nem fogyatkozottan itt vagyunk mi is a várban, hogy gazdájának hitet és bizalmat sugárzó tekintetébe belenézve, az egymás között való baráti gondolat és érzéskicserélés örömében megújhodva térhessünk vissza a magunk helyére, folytatni életfeladatunkat. (...)

Hallani kellett volna, hogy zuhantak bele ezek a nehézjárású szavak a körülsereglő ünnepi asztalnép templomi csendjébe. A tegnapi nevető Helikon legényeiből hitvallók gyülekezete lőn az utolsó estére, akik itt újra megtöltötték az önbizalom olajával a pislákoló mécsest, s ez az olaj bizonnyal nem fog kifogyni a következő találkozásig. De azért a jókedvű emlékeket is elhoztuk magunkkal, hogy eltegyük a hétköznapok robotjának kedélytelen, nehezen tovanyikorgó, gondokkal agyonterhelt óráira.

Említettem volt, hogy 1929-ben Szántó Györggyel egyidőben Dsida Jenő és Markovits Rodion kapott még meghívót a negyedik helikoni összejövetelre. Bánffy Miklós Dsidáról és Markovitsról is készít portrékat s ezeknek kíséretében mutatja be az új tagokat az **Erdélyi Helikon**, közli rövid életrajzukat és Bánffy három ceruzarajzát az **Erdélyi Szépmíves Céh** 1930-as kalendáriuma is.

Markovits Rodion meghívása Marosvécsre, s hogy a meghívást az akkor éppen világsikert arató ***Szibériai garnizon*** szerzője el is fogadta s annak eleget is tett, - igen nagy viharokat váltott ki az erdélyi szellemi élet berkeiben. A **Korunk**ban (1929. 680-682.) Gaál Gábor a ***Markovits Rodion és az Erdélyi Helikon*** című glosszájában egyenesen azt írja, hogy a vécsi „nemesi gyülde" csak olcsó propagandacélokra használja Markovits nevét, aki nem átallotta a „vécsi garnizonban" megjelenni Dsida és Szántó György oldalán.

Kós Károly az Erdélyi Helikon 1929. októberi számában válaszol az Észrevételek rovatban, A Korunk megint epéskedik címmel Gaál Gábornak. Kós - ez alkalomból - alaposabban átnézte a Korunk kérdéses számát s furcsa konklúzióra jutott:

*„**A Korunk** című, világnézeti és irodalmi havi szemle tartalma pontosan 95 százalékát nem magyar szerzők, és 99 százalékban nem erdélyi magyar, de 85 százalékában németországi német és 10 százalék egyéb külföldi anyag tölti meg, miért, az istenszerelméért jelentetik meg ezt a művelt nyugati szemlét magyar nyelven és pont Erdélyben"* - füstölög, majd rátér a Markovits-ügyre. *„Az öt íves kolozsvári havi folyóiratnak utolsóelőtti lapján végre egy Kolozsváron írott írás. (...) Hogy az **Erdélyi He-***

***likon**, miután értesült Markovits Rodion világhíréről, meghívta Vécsre. És Markovits elment Vécsre, noha ott Vécsen (...) a Korunk tudomása szerint álbaloldali írók kántor-literatúrát űznek. És megszidja Markovitsot, akit eddig „világnézetinek" ismert, de mióta belépett abba az írótársaságba, amelyben nemcsak igazi „világnézetesek" nincsenek, de amelyben zsidók mellett katolikus páter, sőt gróf és báró is van, azóta a haladó értelmiség vonaláról ismét leszakadt egy író. Immár a negyvenedik Erdélyben, a Korunk pedáns statisztikusa szerint. (...) Miután a **Helikonban** a lecsúszott erdélyi magyar írók közé Markovits Rodion is lecsúszott, ki maradt az erdélyi glóbus szépirodalmában, akit egyáltalán komoly írónak kell elfogadnia és bevennie az erdélyi magyar publikumnak?"*

A végén azt sem állja meg Kós Károly, hogy meg ne nyugtassa Gaál Gábort, emígyen: *„E cikk írójától azonban, mielőtt elbúcsúznám, és miután eddigi lehet, hogy „világnézeti", de egyébként szürke, unalmas és tehetségtelen írásai alapján megnyugtathatom, hogy ő sohasem fog abba a kellemetlen és egy valódi "világnézetileg lealázó" helyzetbe kerülni, hogy a **Helikon** tagjai sorába meghívassék."* Úgy is lőn.

(*95 éve alakult meg a* **Helikoni közösség** *néven ismert, erdélyi magyar írók és költők szabad íróközössége, amelynek fóruma 1926 és 1944 között évente egyszer báró Kemény János, névre szóló meghívására összeülő marosvécsi találkozó volt - **BOÁ***)

Hétközapi történeteim sorozatból

KÖRHINTA EFFEKTUS

Tudja valaki, hogy mi a körhinta effektus? Látod, hogy fent repül, színesen forog, mindenki boldogan sikongat, nevet. S amikor megint földet ér, örömmel ülsz fel rá te is, aztán ahogy elindul lassan, majd egyre feljebb, feljebb száll, lebegős boldogságérzet fog el. Szemed lehunyod és csak hagyod önfeledten, hogy forogjon, forogjon veled a föld felett, az ég alatt. Aztán egyre feljebb és egyre gyorsabban megy körbe, még mindig jó és szép, de már távolodnak a fák, az ég, messze lent még rémlik a föld, majd enyhén szédülni kezdesz. Kezed görcsösen kapaszkodik a láncba, s hogy le ne ess, megpróbálod hátrább vetni magad, de nem lehet, mert a tehetetlenségi erő nem engedi. A szédület pedig egyre erősbödik benned, már nem csak szédülsz, de enyhe hányinger is kerülget. A körhinta meg csak forog tovább veled, kíméletlenül. Hol egész fent, hol lejjebb, majd megint fent és újból sülylyedsz vele. Segítség! – kiáltanál, de nincs kinek, a körhinta forgásideje még nem járt le, kalimpáló lábbal kapaszkodsz hát, hogy ki ne ess, mert onnan föntről, forgás közben leesni, maga a halál. Megkönnyebbülsz, amikor a forgás lassulni kezd, majd száll veled lejjebb, egyre lejjebb, míg végre megáll. Kiszállnál, de még szédülsz, és ülve maradsz picit, aztán egy durvább hangra megmozdulsz végre és kilépsz a földre, ami mégiscsak stabil és legalább nem forog. Vagyis, amennyit forog, te azt nem érzed, csak azt látod, hogy a ragyogó nap süllyedni kezd a fák mögött. Majd szép lassan alkonyodni kezd, hátad mögött a körhinta újból fent forog, de már nélküled, és soha többet nem kívánsz felülni rá, mert a szédület csak addig édes, míg nem túl erős, és nem kezd kerülgetni a roszszullét tőle. Soha többet körhinta, hadd repüljön már nélküled, a fennforgás csak addig szép és vonzó, amíg alulról nézed és nem téged forgat az ijesztő gépezet. Jó lenne illatos füvek közt elnyúlni egy picit, bámulni a tovaúszó alkonyi felhőket, a körhinta örömét pedig meghagyni azoknak, akik még megszédülni is képtelenek.

***

EGY HÉTKÖZNAP, A SOK KÖZÜL

Ma reggel, az ablakpárkányon kopogó eső ébresztett. Megint egy szürke nap – gondoltam -, és semmi kedvem nem volt felkelni. Visszaaludni sem. Azon gondolkodtam, hogy mivel is kezdjem ezt a napot, végiggondoltam – nem kötelező, de illő – tevékenységeim sorrendjét és éppen felállni készültem az ágy széléről, amikor megszólalt a telefon.

- Nem tudok beszélni, csak jóreggelt akartam kívánni, drága Nagyikám – suttogtad a kagylóba, én közben az ablakra néztem, a mögötte pötyörgő esőcseppekre és rájöttem, hogy egyáltalán nem lesz szürke ez a nap, hiszen a tavaszi eső megújulást hoz, akkor hát verje csak az ablakot, hiszen nemsoká úgyis előbújik valahonnan a nap és felszárítja a cseppeket, éppen úgy, ahogyan egy kedves hang a telefonkagylóból azonnal felszárítja a néha – csak úgy ok nélkül – előtörő könnycseppeket az arcomról. Minden napnak így kellene kezdődnie - gondoltam -, miután letettem a telefont, de kár, hogy az ember minden kívánsága nem teljesülhet. Még egyszer rápillantottam az ablakra, eszembe jutott, hogy éppen ideje lenne kiültetni a pincében kiteleltetett muskátlikat, ők bizonyára rejtett mosollyal fogadnák az életet adó esőt, hiszen minden élőlénynek szüksége van a víz éltető erejére. Utána aztán jö-

jöhet a nap szelíd sugara, a tavaszi szél simogató érintése, úgy, ahogyan egy kora reggeli telefonhívás simogatja az ember lelkét, ami aztán kitart egy egész napon át. Akkor már mindegy, hogy napközben mi történik, a simogatás ott marad, benn, a lélek mélyén és ettől még a halomnyi konyhai tennivalótól se megy el az ember kedve, hiszen még a mosogatni való edények is úgy tűnik, vidáman kacsintanak rád.

És szinte tánclépésben indultam neki a mai napnak. Örömmel látom, hogy a kinti szürkeségen is kezd áthatolni valami halványan derengő fény, épp úgy, ahogyan a lélek mélyéről szokott feltörni a remény félénk kis sugara, hogy hátha egyszer majd minden szép lesz.

(2021. április)

***

A VIRÁGOK LELKE

Aki azt mondja, hogy közhely a mondás, hogy a növényeknek, virágoknak is van lelke, az vagy nagyon tudatlan, vagy leegyszerűsítve: a virágoknak talán inkább van lelke, mint neki. Megírtam én már egyszer, valahol, hogy gyermekkoromban, nyári alkonyokon, ahogy végigmentem a ház előtti járdán, a járdaszéli estikék úgy bólogattak felém, mint játszótársaim, én pedig rájuk mosolyogtam és finoman végigcirógattam őket. Aztán amikor beléptem a kapun és végigmentem az udvaron, mindig köszöntöttem a frissen öntözött virágokat, ők pedig mindannyiszor visszaköszöntek nekem.

Leginkább az íriszek és szalviák a precíz pontossággal kimért ágyásokból és a sárga dáliák a palánk mellől. Mosolygós arcocskáik mai napig a szívemben élnek. Most azonban csak a szobanövényekre szorítkoznék, mert az Azáleámról akarok írni, így, nagybetűvel, mert ő úgy küzd kis virágéletéért, mint az elhagyott, agg ember, aki még földre esetten is kinyújtja száradó, reszkető ujjait, úgy próbál belekapaszkodni a mindjobban tovatűnő élet foszlányaiba.

Az Azáleát 2015. január 21-én kaptam a nagyobbik fiamtól, tele csodálatos, pompázatos piros virágokkal, dús, sötétzöld levélzettel. Első percétől szerettem és gondoztam, hónapokig virágzott, sugárzott, fénylett, megszépítette a napjaimat, ugyanis a hálószobám ablaka előtt, a kis virágtartó polcról nézett rám reggelente, az első pillantásom mindig rá esett. Gondoztam is hűségesen, cirógattam, amit folytonosan nyíló virágaival és fényes levélkéivel köszönt meg, szinte mosolygott rám

Teltek a hónapok, teltek az évek. A virágok jöttek, mentek, cserélődtek rajta. Én meg hűségesen megörökítettem minden rezdülését, mint ahogy a szülő fotózza szeretett gyermeke fejlődésének minden szakaszát. Egy év múltán elköltöztettem a konyhaablak elé, ott mintha jobban érezte volna magát, mint a hálószobában, hát hagytam, hadd nyújtogassa a száracskáit a konyhai, párás levegőben.

2016. augusztusában még mindig dúsan virágzott, a levelei is fiatalosan csillogtak, mígnem úgy fél év múltán észrevettem, hogy kezdenek eltűnni a virágok róla, sokáig azt is hittem, hogy végleg lejárt a virágzási ideje. A levelei is sárgulni, gyérülni kezdtek, lehet, hogy más azt mondta volna neki: ennyi volt, szép voltál, lejárt az időd és kirakná valahova az erkélyre, ahol lassú, de biztos haldoklás várt volna rá. Nem volt lelkem elmozdítani a megszokott helyéről. Valahányszor ránéztem, mintha könyörgött volna, hogy ne dobj ki, meglátod, nem leszek hálátlan a gondozásért. Megöregedtél, mondtam neki, dehogy doblak, sőt, most még jobban szeretlek, mert már te is jobban rászorultál a szeretetre, mint fénylő, csillogó korodban. És hálásan néz rám, valahányszor öntözgetem, becézgetem, csak azok a levelek ne sárgulnának egyre jobban rajta és az ágacskái ne vékonyodnának annyira. Mint a nagyon öreg ember, szánalomra méltóan vékonyodó karjai.

S egy reggel, az egyik száradó, vékony kis ág tetején, pici piros bimbót vettem észre, aztán még egyet és még egyet, nem hittem a szememnek. Amikor már hónapok óta nem virágzott, éppen csak élt, most összeszedte minden maradék erejét és meg akarja mutatni nekem, hogy nem hálátlan a szeretetért, ő is tud még szépet adni nekem, ha nagyon furcsa is a dolog. Szinte kiáltozza, hogy lásd, amiért megöregedtem, azért nem vagyok én semmirevaló, szeress és gondozz, nálam hálásabb teremtményt nem találsz. És valahányszor ránézek, könny szökik a szemembe, ahogy utolsó erejével örömöt akart még szerezni nekem. S ez így megy immár hosszú hetek óta, még mindig, ahogy egy virág lehull róla, rögtön másik kis

kis piros pontot veszek észre valamelyik ágacska hegyén, ami, ha lassabban is, mint két évvel ezelőtt, de szép fokozatosan kinyílik és rám mosolyog.

Isten éltessen még sokáig, drága Azálea, ne félj, amíg csak egyetlen, száraz ágacskád fog könyörögni nekem az életért, soha, de soha ki nem dobnálak. És senkinek nem fogom megengedni soha, hogy bántsanak Téged. Nekem így, életed utolsó erejével küszködve, sokkal értékesebbé váltál, mint „virágkorodban" voltál. Azért sejtem, hogy nem csak az én szeretetem és gondozásom tart életben, hanem az a végtelen szeretet, amit beléd költöztetett a fiam, amikor 2015. január 21-én, Ágnes napján elhozott téged nekem.

***

Nyugat, 1928. 5. szám, - Irodalmi Figyelő
MÓRICZ ZSIGMOND: ÚJ ARCÚ MAGYAROK
Győry Dezső versei

A trianoni határok elszakították a törzsmagyarság egyes részeit s mesterségesen testvérszigeteket állítottak elő, holott a magyarságnak addig sohasem volt, - a hétfalusi csángók szigetétől eltekintve - semmiféle különálló része.

Elszakadtak erőszakos módon az erdélyi, felvidéki s délvidéki magyarok. Elszakadtak Budapesttől s egymástól is. Mivel azonban lelkük és minden gazdasági s szellemi jövőjük a közös magyarságban született, most kínos s lehetetlen módon kellett párhuzamosan együtt futniok, mint a közös pályán, az eltördelőzött bolygónak. Anyaguk s lelkük ugyanaz s ami kivált belőlük, az is csak ugyanaz lehetett. Mégis önállóvá lettek egymástól a politikai korlátok miatt, sőt a magyar kultúrát önállóan kellett a töredékeknek is tovább fejleszteni. Ez a tovább élés az elmúlt hét esztendő alatt máris meglehetősen jelentékeny külön jellemet ad a csonkamagyarországi s a kisebbségekben élő magyarságnak.

Minden kisebbségnek megvannak a maga szószólói odahaza, akik szemüket saját állapotukra függesztik, akik saját szenvedéseiket érzik s mondják ki, akik külön színt s erőt kapnak helyzetük miatt.

Egy szlovenszkói költőnek a kötetét kaptam ma kézhez s míg olvastam, olvastam a verseket, felrajzott előttem minden szomorúság s nyomorúság, amely isten szerint való hangokat kap ebben a könyvben. Győry Dezső: ***Új arcú magyarok*** című könyve ez.

A címe már megrendítő.

De az egész kötet az. Nem láttam még Szlovenszkóból olyan költőt, aki ennyire a mai, modern kultúrélet harsonája volna. Benne van a magyar bánat egész régi skálája, de valami új erővel, az új szociális és emberi célok felé irányuló arccal és szívvel.

Magasabban van e tekintetben, mint az itthoni költészet, mert itt, nálunk, hiányzik e percben a haza egyetemességét érző költői akarat. Versben zokogó testvéreink vagy az egész emberiség napja felé fordulnak, vagy tisztán az egyéni élet csillagánál dobognak: de a haza egysége Ady óta nem izzítja a szíveket.

Győry Dezső szinte szintétikusan foglalja magába kisebbségi magyar tömegének képét, annak céljait, vágyait, bánatát s életerejét.

Elsősorban s teljesen politikai költő. Valaki, aki ennek a nemzetnek egyetemes problémáitól terhes s aki rá még az elszakított s babiloni fájdalmakba szorított kis magyarságnak gyötrelmeitől színezetten végzetes.

Minden verse igaz, kegyetlen magyar igazságot hirdet: Csak Ady élte ennyire magyar voltát, ilyen kínlódva, ilyen verejtékesen, ilyen imádsággal, ennyire minden pillanatában, ennyire Sors küldötten.

Ott ül, ott vergődik Rimaszombatban s nézi a faját s számlálja a perceit s dolgait, mintha valami verő magaslaton volna a siralomházban: Él egy nyugdíjas család keretében, amelytől az urak elvették a kenyeret, vagy a létminimum alá szállították. S él s eped s reménykedik, szimbolikusan képviselve a magyarság megtöretett életét: s könyörög: *„több kenyérért az asztalon, szebb örömért az ágyon, jobb kacagásért a dalon a rikatott világon..."*

De nem fél a jövőtől, mert önnönmagán keresztül a magyarságban roppant erőt érez, «csodálatos csillagok, botorkáló fiatal szikrák» veszik körül, «más hangú, más színű tüzek», mert «új, komoly, fiatal arcok változtak át a végzet parancsára mássá, mint voltak, akiktől lettek ők is». *«Csodálatos csillagok, a szegénységben gazdagult világok, nyers szenvedések ózonja telíti az élesebb levegőt, villámosabb ájerben élve»...* Örömmel és boldogan köszöntöm Győry Dezsőt, aki a költő szívének minden erejével s szépségével hallatja a hangot, már megint s még mindig a pacsirtaálcás sirály hangját.

Nagy nép ez mégis, ez a magyar, amely a kövekből prófétákat teremt.

A szeretet s együttérzés rádióhulláma repüljön át az írott határokon. A be nem teljesedett sors ereje sodor együtt bennünket.

Tőkés Béla:Tanulság
Nem érdemes egy
Hibát se elkövetni,
Ha nem okulunk.

„tiszták vagyunk: árvák szegények s úgy kell állnunk pusztán, mint a diófa sudarának.”
(Győri Dezső)

GYŐRY DEZSŐ

(1900. március 18., Rimaszombat – 1974. február 1., Budapest)

FRESKÓ

Bámulatos kép:
óriás terében vak isten fest vérünkbe kent ecsettel
nagy barna kínokat, lila titkot, piros jajt,
és huzigál évszázadokon keresztül-kasul untalan, hiába.

A formák egymás ellen romlanak, s a színek
külön-külön pompás, vakító káprázatja csak
egy szürke, mocskos egyvelegbe lomhul.

Nincs értelme, nincs íze, nincs zamatja:
vergődő vázlat kínját tántorogva
a tárlaton, sok víg nép között, a mi freskónk zokog.
Bámulatos kép:
csupa vad vonal, csupa szív, szépség, értelem, erő –
csak így az egész semmi, semmi, semmi.
S a beleőrült ájulva keni címül s végzetül alája:
MAGYAR-
1925.

***

HAZÁTLANOK A VONATON

Ó, hogy félnek, ó, hogy rezzennek össze,
minden lökésre, minden döccenésre,
Szemük bezárt vad, félős, ideges,
csak fénye tud még bátor messzeségről.
Mint bűnösök a fapad sarkain
gubbasztanak s fekete mantlijuk
a zsupán elé verdesik a portól.

Hazát kérő hazátlanok, szegények,
a paraszt, munkás és a hivatalnok.
s fojtott, vontatott magyar szót cserélnek:
mindhármuk arca olyan idegen,
s mindhármuk arca olyan ismerős,
oly félszeg, régi, különös, fura,
mintha álmomban láttam volna már
egy más vidéken, Istenhez közel,
csak nem tudom hol, nem tudom, mikor.
Két csendőr lép be, s mindhármuk riadt
száján egy rángás elűlő nyomán,
új árnyalattal sápad el a bőr –
s míg megfacsart szívem fájón kihagy,
s évezredekkel hátrább kaparok,
lelkem medrén a megütött, ijedt
rezzenés testvérképei után,
az én hazátlan magyarjaim arcán
fakó, fájdalmas árnyban ömlik el
a zsidóbánat szent, rokon vonása.
1924.

***

KÜLDETETT NÉP VAGYUNK MI

De szép a fájdalom száz hercehurca által
ezer új árkon át ezer álomba-vitt
új magyar lehetőség:
idebogozott élet vérünkben ázott szállal
s amit Csokonay, Petőfi s Ady hitt:
jövőnkre szóló bőség.
Nyűtt, missziós a nép, s csodákat ébredeznek,
s bokrostul gyújtogat Isten-váró szemük,
mély, nyers hit megmaradtán:
három kincses szeme a böngészett gerezdnek:
ők itten minden népnek igazi velejük.
orosz, zsidó, magyar tán.
De furcsa zengeni éneket fájdalomban,
és hinni benne még oly árván, ismeretlen,
mint hatodik világrész –
s roppantul sejteni a tárt jövőt dalomban,
s kiszólni igeként, önmagunkról nevetlen:
mireánk egy világ néz.
1924.

Maros és Olt

Rengeteg nagy sziklahegy emelkedik Balánbánya fölött: Tarkő a neve. Arról a szépséges szép tündérasszonyról nevezik Tarkőnek, aki ennek előtte több ezer esztendővel itt lakott aranypalotában. Volt mindene, amit szeme-szája kívánt; volt két növendék leánya: Maros és Olt, mind a kettő szép, mint a ragyogó nap, s Tarkő tündér mégis szomorú volt mindég. Naphosszat elüldögélt a palota ablakában, mely keletre nézett, szeméből folyt a könny, s a szívéből sűrű sóhajtás szállott a magas egekbe. Sok nagy szomorúságot okozott anyai szívének a két leányzó, akik folyton perlekedtek, vetélkedtek. Maros, az idősebb, csendesebb természetű volt, de bántotta erősen, hogy a könnyen lobbanó, tüzes Olt mindenben első akart lenni. De volt ennél nagyobb szomorúsága is az ő szívének. Még gügyögő gyermekek voltak a leányai, mikor a tündérek királya számkivetette az ő férjeurát, aki hatalmas nagy úr volt a tündérek közt, s egyszer feltámadott a király ellen is.

- Az legyen a büntetésed - mondotta a tündérek királya -, hogy soha többet ne lásd a feleségedet. A tenger legyen a te birodalmad, feleségedé maradjon a szárazföld. Eredj, s vissza ne kerülj ide többet!

A számkivetett tündér, Tarkő ura, a Fekete-tenger mellett húzódott meg, onnét sóhajtozott vissza szép felesége s gyermekei után. Hiába kért, hiába várt kegyelmet, nem kapott soha.

- Anyám, édesanyám - kérdezte egyszer Maros -, mért vagy mindég olyan szomorú?

Melléje sompolygott Olt is, kérdezte ő is:

- Beszélj, édesanyám, hátha meg tudnánk vigasztalni?

Mondotta Tarkő:

- Két nagy bánat nehezedik az én szívemre. Az egyiket ti okozzátok, mert mindég vetélkedtek. A másik nagy bánatot a mi királyunk okozza, aki számkivetette a ti édesapátokat. Ezért vagyok talpig gyászban, viselem is a gyászt halálom napjáig.

- Hol van az édesapánk? - kérdezték a leányok.

- Amarra, messze-messze, keleten, ahol a nap kél, a Fekete-tenger az ő birodalma. Soha, de sohasem jöhet vissza onnét, s nekem sem szabad odamennem!

- Hát minekünk?

- Hiszen ha egyetértenétek, eljuthatnátok hozzá. Folyóvízzé változtatnálak, s összetett erővel áttörhetnétek sziklákon-hegyeken, vad rengetegeken. Szavamat ha meghallgatnátok, mehetnétek szép lankás tartományokon is, itt-ott ha állana utatokat egy-egy szikla, erdő, de azokon ti könnyűszerrel törhetnétek át. Akarjátok, hogy folyóvízzé változtassalak?

- Akarjuk, akarjuk! - mondták lelkes szóval a leányok.

- Hát várjatok egy keveset, hadd vegyem elé aranyvesszőmet.

De míg Tarkő a vesszőért a másik szobába ment, Oltnak hirtelen eszébe jutott valami.

- Igaz, kinek a nevével utazunk?

- Kiével? Hát az enyémmel! Én vagyok az idősebb - mondotta Maros.

- Az igaz, de serényebb én vagyok. Mindenütt elöljárnék, utat törnék, te meg nagy kényelmesen utánam folydogálnál. Nem utazom a te neveddel!

- Én sem a tiéddel!

- A rövid útnak vágok neki. Nem bánom, ha ezer szikla állja is utamat, egy szempillantásra áttörök rajtuk, s hamarább ölelem édesapámat, mint te.

- Csak eredj, én meg kerülő utakon járok, ahogy édesanyám tanácsolta.

Az utolsó szóra lépett be Tarkő, nem hallotta a perlekedést, s megölelvén, megcsókolván a leányokat, mindkettőt meglegyintette aranyvesszejével. Abban a pillanatban csörgedező patakká váltak, s elindultak ketten kétfelé.

- Ó, jaj nekem, hát nem együtt mentek?! - jajgatott Tarkő. - Jertek vissza, jertek!

De már nem hallották jajszavát. Olt tüzesen tört előre,

Maros

Maros is szaladott, valamivel csöndesebben, de más irányba. S amint tovább-továbbhaladtak, nőttek, növekedtek. Olt szilajul vágott a hegyeknek, sodorta a fákat, köveket, sziklákon tört keresztül. Ám alig ért a verestoronyi szorosig, kimerült, alig-alig folydogált, megmegállapodott, s nagy nehezen lépett egyet-egyet elébb. Búsan sóhajtozott magában: „Ó, mért nem hallgattam édesanyám szavára! Itt kell elpusztulnom egyedül, elhagyottan, senki sem könyörül rajtam.”

Ám egyszerre zúgást, morajlást hall, s ím, látja, hogy hömpölyög felé lassan, méltóságosan egy rengeteg nagy folyó. És hallja Maros hangját:

- Jere, jere! Tarts velünk! Engem magába fogadott a Duna, ő elvisz édesapámhoz, elvisz téged is.

- Ó, vígy el engem is - esdekelt Olt -, hadd látom meg édesapámat!

Olt

Abban a pillanatban a vén Duna hátára kapta Oltot, ki bezzeg most szeretettel ölelte, csókolta testvérét, Marost. Így látták meg édesapjukat, ki ott állott a Fekete-tenger partján, azon a helyen, ahol a Duna beléje szakad.

- Apám! Apám! Tekints reánk, itt vagyunk! - zokogott Maros és Olt. Többet nem szólhattak, belemerültek a Fekete-tengerbe...

Benedek Elek

Hétvári Andrea

Iskolatáska

Iskolatáska
Belefér majd minden tudás,
és a színes ceruzám,
szeptembertől ezzel megyek,
iskolába, úgy biz ám.//

Rakok bele füzeteket
és szép könyveket,
radírt, almát és vonalzót,
mert azt is lehet.

Rejtek bele valami kis
apróságot is,
velem jön a Pindúr macim,
s csigából csokis.

Büszkén veszem a hátamra,
ha elindulok,
úgy masírozok majd vele,
akár a nagyok!

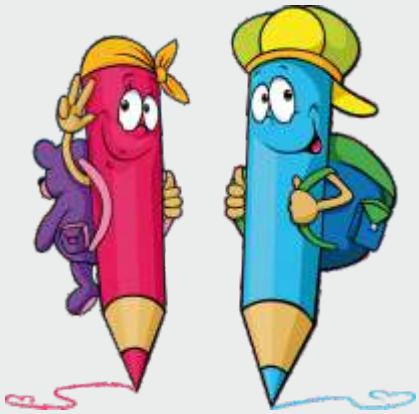

Nagyon kellemes iskolakezdést kíván mindannyiotoknak és továbbra is várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, a következő címre.

B. OSVÁT ÁGNES
540477 Târgu Mureș, Str. Armoniei nr. 22, ap. 13, jud. Mureș ROMANIA
Telefon: 0265-249918 vagy 0365-803670
Mobil: 0771293784
E-mail: osvatagnes@gmail.com

Az EKOSZ csapata a monori székelykapu avatáson

Dávid Júlia: Emese álma

ÁTALVETŐ ONLINE

Átalvető online lapunk elérhető az EKOSZ honlapján. (www.ekosz.eu)

Megvalósult a Magyar Kormány támogatásával

Miniszterelnökség
Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor Alap